

Universitätsbibliothek Wuppertal

C. Cornelii Taciti Opera Qvæ Exstant

Tacitus, Cornelius

Antverpiae, 1668

Liber I

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-1742](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-1742)

A¹ C. CORNELII TACITI
 AB EXCESSV DIVI AVGVSTI
 ANNALIVM LIBER I.
 BREVIARIVM LIBRI.

AVGVSTVS Nola mortem obit. Tiberius succedit, tardè, & cupidinem dissimulans. Pannonicas legiones tres grauis seditio incessit. ea, misso Druso Tib. F. agrè componitur. Idem in Germaniâ inferiore motus. qui confedit, non sine sanguine & cæde. Germanicus Cæsar in hostem ducit: eaque expeditione Marfi, Tubantes, Bructeri, Vsiptes vastati aut caesi. Iulia Augusti F. Rhegij vitam finiit. Sodales in honorem Augusti, & ludi Augustalia instituti. Germanicus iterum Rhenum transmittit, in Cattos ducit. agros, domos, homines, vastat, vrit, cædit. Segestes obsidione Arminij liberatur. Ob hæc Imperator consalutatus. Bellum deinde in Cheruscos gestum. reliquia Vari & militum lecta: iisque suprema soluta. Romani in reditu, sub Cæcinâ duce, periclitati. tamen hostes prosperâ eruptione fusi, fugati. Maiestatis lex reducta & asperè exercita. Tiberis inundat. Theatralis tumultus est: & per eam caussam decreta Patrum expressa ad coercendos histriones. Postremò actum de subducendis Tiberi aquis. eoque nomine querela ciuitatum Italiae & legationes. Hæc biennio ferè gesta.

SEX. POMPEIO, ET SEX. APVLEIO COSS.
 NERONE CLAVDIO DRVSO CÆSARE, ET C. NORBANO COSS.

VRBEM ROMAM à principio reges habuere. Libertatem, & Consulatum L. Brutus instituit. Dictaturæ ad tempus sumebantur: neque Decemuiralis potestas⁴ ultra biennium, neque Tribunorum militum consulate ius diu valuit. Non Cinnæ, non Sullæ longa dominatio. & Pompeij Crassique potentia, citò in Cæsarem; Lepidi, atque Antonij arma, in Augustum celsère. qui cuncta discordiis ciuilibus

Rei Romæ status:
Ad Augustum.

COMMENTARIVS.

CORNELII TACITI.] Id verum huic scriptori prænomen adserui. Sidonius lib. IV. ad Polemum epistolâ: Caius Tacitus è maioribus vnus tuus, Vlpianorum temporum consularis. Et ad Leonem: Namque & antiquitùs cum Caius Cornelius Tacitus Caio Plinio Secundo paria suafisset. Sed & epigraphæ Farnesiani libri, C. Cornelij Taciti Romanas historias scribentis ex his qui reperiuntur liber primus. Publium prænomen quod in libris tritis, à casu aut à vulgo est. Mibi autem in ipso aditu testari placet, Odi profanum vulgus & arceo.

2. ANNALIVM LIBER.] Benè Rhenanus, qui hanc inscriptionem adserit, etiam contra libros. In quibus plerisque est, Actorum diurnalium, vel, vt in Veneto, Actionum diurnalium. Qui tamen titulus non accepto referendus alicui imperito. Vnde enim illi in mentem fuissent Acta, vel Diurna? sed cuiuspiam antiquioris aui, qui Taciti Annales non

ineptissime comparauit cum Actis vrbis. Quem tamen refellit ipse Tacitus libro XIII. Nerone II. L. Pilone Coff. pauca memoria digna euenerè, nisi cui lubeat laudandis fundamentis & trabibus volumina implere: cum ex dignitate Populi Rom. repertum sit, res illustres Annalibus, talia diurnis vrbis Actis mandare. Alibi: Nemo Annales nostros cum scriptura eorum contenderit. Itemq;: Ni destinatum mihi foret suum quæque in annum referre. Etiam Iornandes in rebus Gothicis Cornelium hunc citat, Annalium scriptorem.

3. DICTATVRÆ AD TEMPVS.] Quas diurnas primus Sulla fecit, Cæsar perpetuas. Et hic gradus ad Principatum: quò Præfatio ista ducit.

4. VLTURA BIENNIVM.] Ita accipio, quasi dicat, hæud multo ultra biennium. Nam exactè si putas, reuerà ultra biennium Decemviri imperium tenuere. Liniùm & Fastos vide. Nec tamen Vertratio adsentior, ultra triennium sufficienti.

Qui primus princeps dicitur * Populi Romani. Materia hinc scriptoribus à Tiberio ad Galbam.

Artes & via Augusti ad imperium.

Varij. quos successores destituit Marcellus :

libus fessa, 5 nomine Principis sub imperium accepit. Sed 6 veteris * reip. prospera vel aduersa, claris scriptoribus memorata sunt : temporibusque Augusti dicendis non defuere decora ingenia, donec gliscente adulatione 7 detererentur. 8 Tiberij, Caiique, & Claudij, ac Neronis res, 9 florentibus ipsis, ob metum falsæ; postquam occiderant, recentibus odiis compositæ sunt. Inde consilium mihi pauca de Augusto, & extrema tradere : mox Tiberij Principatum, & cetera : sine irâ, & studio, quorum causas procul habeo. Postquam Bruto & Cassio cæsis, nulla iam 10 publica arma; Pompeius 11 apud Siciliam oppressus, 12 exutoque Lepido, interfecto Antonio, ne Iulianis quidem partibus, nisi Cæsar dux reliquus: posito Triumviri nomine, Consulem se ferens, & ad tuendam plebem Tribunicio iure contentum; 13 vbi militem donis, populum annona, cunctos dulcedine otij pellexit; insurgere paullatim, munia senatus, magistratuum, legum in se trahere, nullo aduersante : cum ferocissimi per acies, aut proscriptione cecidissent. ceteri nobilium, quanto quis seruitio promptior, opibus & honoribus extollerentur : ac nouis ex rebus aucti, tuta & præsentia, quàm vetera & periculosa mallent. Neque Prouinciæ illum rerum statum abnuebant, suspecto Senatus populique imperio ob 14 certamina potentium, & 15 auaritiâ magistratuum : inualido legum auxilio, quæ vi, ambitu, postremo pecuniâ turbabantur. Ceterum Augustus subsidia dominationi 16 Claudium Marcellum, fororis filium admodum adolescentem, Pontificatu & curuli

A
B

ficienti. Nam id includat triennium eos imperasse. quod contra est, & non nisi supra biennium aliquot menses.

5. NOME PRINCIPIS.] Non ergo tam celebre tunc Imperatoris nomen, eâ quidem notatione. Et Augusto visum istud Principis, minuendæ inuidiæ: quia etiam olim Princeps Senatus. Quod exemplum non dubie secutus. Noster infra: Non regno tamen neque dictaturâ, sed Principis nomine constitutam rempublicam. Ouidius de Augusto ad Romulum:

Tu domini nomen, Principis ille tenet.

Dio de Tiberio: Πρόκειται τε ἡ γερουσία καὶ τὸ ἀρχαῖον, ἀνομιλεῖτο. καὶ πολλάκις γέλετο ὅτι δεσποτικῆς μὲν τῆς δέλων, ὑποκράτωρ δὲ τῆς κρατιωτέως, τῆς δὲ δὴ λοιπῶν ἀρκετοῦς εἴμι. Princeps autem Senatus, ritu prisco, dicebatur. & ipse sæpè aiebat, Dominum se seruorum esse, Imperatorem militum, Principem ceterorum. nec temerè aliter Tacitus appellat. Inde Principatus, & Principium etiam pro imperio, Suetonij cap. xxxi. Augusti Principium, clade Varianâ; Tiberij, ruinâ spectaculorum memorabile factum. Ita opt. liber, & puto sincerè. Tertullianus quidem receptam eam significationem fuisse ostendit, aduersus Hermogenem: Possunt & aliter, inquit, principium interpretari, non abs re tamen. Nam & in Græco principij vocabulum, quod est ἀρχή, non tantum ordinatiuum, sed & potestatiuum capit principatum. Vnde & ἀρχοντες dicuntur Principes. Ergo secundum hanc quoque significationem, Principium pro potestate & principatu sumetur. Sed & Glossæ Græcæ distinctè ἀρχὴ τὸ ἀρχαῖον, exordium. & deinde Ἀρχή, imperium, magisterium, præfidatus, principium.

* Florus LIV C. VIII. Dio XLIX.

6. VETERIS REIP.] Ita Vertramo placitum, traiectis notis, quæ vulgo, p. i.

7. DETERERENTUR.] Ita rectè non detererentur. Tacitus lib. II. Histor. Siquid ardoris ac ferociæ miles habuit, popinis & comestationibus & principis imitatione deteritur. Horatius pa-

ri metaphorâ : — Culpâ deterit ingenij.

8. TIBERII, CAIIQUE.] Fines designat intra quos hi libri, qui attingunt quattuor dumtaxat principes. Vt vel hinc liqueat Historias seorsum scriptas, finemq. Annalium fuisse in fine Neronis.

9. FLORENTIBVS IPSIS.] Itaque verissima scriptio de Principibus, cum iam esse desierunt. Quod Arrianus in rebus Alexandri pro argumento habet, fideliter eas à Ptolomæo & Aristobulo traditas, ὅτι τελευτηκότος ἢ δὴ Ἀλεξάνδρου συγγραφήσιν, ὅτε ἑωτοῖς ἦτε ἀνάγκη καὶ ὁ μισθὸς τῆ ἀλλῶς τι, ἢ ὡς συννήθη, συγγραφήσιν, ἀπὴν: quod mortuo iam Alexandro scripserint, cum necessitas aut præmium aliter aliquid scribendi abesset.

10. PVBLICA ARMA.] Senatus populique, pro republicâ & à republicâ. Tantum priuata nunc arma, & in propriam potentiam.

11. APVD SICILIAM OPPRESSVS.] Non mercurius apud Siciliam. In Asiâ oppressum eum iugulatumq. consentiunt scriptores. de urbe tamen ambigitur. Dio cesum vult ἐν Μιδακίῳ τῆς Φρυγίας, in Phrygiæ oppido Midaio. * Florus & Appianus Mileti, quæ Carie adscripta. Sed noster victum eum saltem intelligit, & copias eius apud Siciliam oppressas. Ita & Florus de eodem: In Siculo freto iuuenis oppressus est.

12. EXVTOQUE LEPIDO.] Eleganter, id est, exarmato, & exercitu spoliato. Nam xx. legiones ei ademit.

13. VBI MILITEM DONIS.] Respexit huc Victor cum de eodem Augusto scripsit: Illectis per dona militibus, atque annonæ curandæ specie vulgo, ceteros haud difficulter subegit.

14. CERTAMINA POTENTIVM.] Factiones in urbe, & tum bella: quæ miseris prouincias affligebant.

15. AVARITIAM.] Rapinas & extorsiones Præsidum, in populi imperio dissimulatas, aut inuicem donatas.

16. CLAVDIVM MARCELLVM.] Magnam illam Romæ & libertatis spem. De cuius laudibus plenâ manu Seneca ad Martiam: Octauia Marcellum amisit,

C
D

A curuli Ædilitate: M. Agrippam¹⁷ ignobilem loco, bonum militiâ, & victoriæ socium,
¹⁸geminatis consulatibus extulit. mox¹⁹ defuncto Marcello, generum sumpsit: Tiberium
 Neronem, & Claudium Drusum priuignos, ²⁰imperatoris nominibus auxit, integrâ
 etiam dum domo suâ. Nam genitos Agrippâ Caium ac Lucium, ²¹in familiam Cæsa-
 rum induxerat: nec dum positâ puerili prætextâ, ²²Principes iuventutis appellari,
²³desti-

Agrippa,

C. & L. Cæ-
sares.

amifit, cui & auunculus & focer incumbere cœ-
 perat, in quem onus imperij reclinaret: (malo, re-
 clinare) adolescentem animo alacrem, ingenio
 potentem, sed & frugalitatis continentiæque in
 illis aut annis aut opibus non mediocriter admi-
 randa: patientem laboris, voluptatibus alienum,
 & quantumcumque imponere illi auunculus, &
 vt ita dicam, inædificare voluisset, laturum.

B 17. IGNOBILEM LOCO.] *Ideò vt ipsum generis
 sui nominisq. pœniteret. Narrat comiter Seneca pa-
 ter Controuers. lib. 11. Tantâ autem Mæcenas sub
 diuo Augusto libertate fuit (corrigo, Tanta au-
 tem sub diuo Augusto libertas fuit. nihil hic de
 Mæcenate, & exculcanda vox malè inculcata) vt
 præpotenti tunc M. Agrippæ non defuerint qui
 ignobilitatem obijcerent. Vipsanius Agrippa fue-
 rat. Vipsanij nomen quasi argumentum paternæ
 humilitatis sustulerat, & M. Agrippa dicebatur.
 Cùm defenderet reum, fuit accusator qui diceret
 Agrippam & quod in medium est (iterum rescri-
 bo, Agrippa M. & quod in medio est. ea enim ver-
 ba ioci, & gentis nomen medium inter cognomen præ-
 nomenq.) volebat Vipsanium intellegi. Fuit qui
 diceret * Concurrite Agrippa malum habebis
 responde diis. Eâ in arte (potius parte) vtique mi-
 hi videtur admiratione dignus Augustus: sed ho-
 rum non possum non misereri, qui tanti putant
 caput potius quàm digitum perdere. Scribendum,
 dictum.*

C 18. GEMINATIS CONSULATIBVS.] *Ideòne
 geminatis, quia bis consul? Caue censeas. tertium enim
 fuisse Dio docet & Fasti. itemq. Velleius. Agrippa,
 inquit, quem vsque in tertium consulatum &
 mox collegium Tribunicæ potestatis, amicitia
 Principis euexerat. Sed ideò id dixit, quia postremi
 duo consulatus Agrippæ coniuncti continentesq. Qui
 sanè honos erat: & rarò cuiquam eâ etate tributus;
 præter principes re aut destinatione.*

D 19. DEFUNCTO MARCELLO.] *Qui Baijs obiit,
 vt clarè restatum reliquit, Elegiâ huic rei propriâ,
 poeta Vmber. Nec scio cur vir doctus tanto opere per-
 tendat mortuum eum potius in * Stabiano. Quid?
 Propertius qui vixit id eui, locum nesciuit funestum
 iuueni tam illustri? Sciuit. sed dedit hoc, inquit, Li-
 uia, quæ suspitione laborabat Marcelli interempti.
 Nec hercle immeritò. Num ergo venenum dari Baijs
 minus potuit, ac in Stabiano? Scilicet soluta omni
 crimine illa aulica Medea, si Marcellus obiit Baijs. Ego
 verò, vir maxime, causam nullam video huius tue
 tam seriæ adsertionis: placetq. cum Propertio & vul-
 gatis Seruij libris mortuum eum in Baiano. Suspicio-
 nem quidem de Liuiâ Dio huiusmodi inseruit: Αἰτίαν
 μὲν ἢ Λιβία τῆς Φαυλάτης Μαρκελλῶν εἶχεν, ὅτι τὴν ἕξιν
 αὐτῆς ἀεζετεῖαντο: Causam mortis Marcelli
 Liuia habuit, quod is eius filiis anteponeretur.
 At Tacitus Pliniusq. eâ culpâ non liberant etiam
 Augustum. Annal. 11. Sed suberat occulta formi-
 do reputantibus, haud prosperum in Druso pa-*

tre eius fauorem vulgi: auunculum eiusdem Mar-
 cellum flagrantibus plebis studijs ereptum, bre-
 ues & infaustos populi Romani amores. Plinius
 lib. VII. inter Augusti infortunia: Suspecta Marcel-
 li vota, pudenda Agrippæ ablegatio. Quasi conce-
 perit aliquid cupieritq. contra Augustum, amore pri-
 stini status & libertatis.

20. IMPERATORIS NOMINIBVS AVXIT.] *Non
 eo more quo rei Romanæ domini, Imperatores dicti:
 sed quo olim, qui rempub. militiæ feliciter gessissent.
 Vulgatus olim honos: non item sub Imp. qui rei pro-
 sperè gestæ lauream & laudem sibi adscribi volebant
 auspicijsq. suis. Turbat in sententiâ huius loci vir do-
 ctus, & miror. Tu vide Dionem Cassium l. LIV. & LV.
 & Velleium, itemq. ea quæ scribo ad extremum librum
 quartum.*

21. IN FAMILIAM CÆSARVM INDVXERAT.] *Emptos domi à patre per as & libram. Ita loque-
 bantur, non per assem, vt perperam inoleuit Suetonij
 capite LXIV. Quamquam reuerà in eâ formulâ As
 non aliud notat quàm assem. Varro lib. VIII. Pro
 assibus nonnumquam as dicebant antiqui, à quo
 dicimus assem tenentes. Hoc ab ære æneaque
 librâ. Ritum hunc (vt omittam notata alijs) notat
 explicatq. eleganter Clemens Alexandrinus Strom.
 quinto: Καὶ τὰ ᾠδῶν Ρωμαίοις ἐπὶ τῆς δευτέρου
 γινόμενα τὰ ἐν εἰληχῆ δεξὶ δικαιούσιν, ἐπεὶ ναυτοῦ
 καὶ ἀσάρεα, καρπισμοὶ τε καὶ αἱ τῆς ὄτων ἐπιφά-
 σεις. Τὰ μὲν γὰρ ἀδικαίως γίνονται, τὰ δὲ εἰς τὴν
 μῆς μερτιμόν, τὰ δ' ὅπως ὁ ᾠδαυχὼν, ὡς βάρης
 τῆς αὐτῶν ἐπιπτεμόν, ἐς ὡς ἀκρότη, καὶ τὰ ἐν με-
 σίτε λαβῆ. Triplex antiquitatis ritus, interpreti non
 intellectus. As & libra in testamentis, vindiciæ, &
 Antestatio. Nam καρπισμὸς ad vindicias adsertio-
 nemq. refero: τὰς τῆς ὄτων ἐπιφάσεις aurium ta-
 ctiones, ad Antestationem. Omnia enim hæc ad fami-
 liæ mutationem pertinent, quæ per testamentum, de
 quâ Quinctilianus declamat. CCCVII. Non dixerim
 testamentum, cui libripens deest & familiæ em-
 ptor, & cetera iuri necessaria. * Agellius & Iuris-
 consulti.*

* Mutila
ista. Videtur
versus fuisse.

Concurrite
omnes augu-
res aruspices

* Lib. IV.
cap. XXVII.

22. PRINCIPES IYVENTVTIS APPELLARI.] *Quod sanè ridiculum, vt principes iuventutis sint,
 cui etiamnum in pueris. Natus autem Caius anno
 urbis DCCXXXIV. Sex Apuleio, P. Silio Coss. At
 Lucius biennio toto minor, ex Dione LV. in actis eius
 anni. Princeps iuventutis (ἀρχαίτων ἢ νεότητος
 Zonaras hic reddidit) ab Augusto inualuit, ad futu-
 rum imperium titulus & omen. Sunt nummi cum in-
 scriptione: C. L. CÆSARES. AVGVSTI. F. COS. DES.
 PRINC. IYVENT. adpositæ effigies Caij Lucijq., cum
 clypeis & hastis. quæ Tirocinij die equites dederant,
 honoris Augusti causâ. Dio: Καὶ αἱ ᾠδῶν τὰ τε δό-
 εγρα, ἃ ᾠδῶν τῆς ἰππέων εἰς τὰς ἐφῆβας εἰσόντες
 χρυσῶ εἰλήφεσαν, εἰς τὸ βαλδύθηλον ἀνετήθη. Obser-
 ua Dionem aureas hastas dicere, quas lapis Ancyranus
 (magnæ apud me fidei, vt quem viuus conceperit
 Augustus ipse) argenteas. Verba sunt, vti ad me missa
 bene-*

* Tamen
concilios
non difficul-
ter, quia
Stabian haud
procul Baiis.

4
 23 destinare consules, specie recusantis flagrantissimè cupiuerat. Vt Agrippa vitâ concessit; L. Cæsarem euntem ad Hispanienses exercitus, 24 Caium remeantem Armeniâ, & vulnere inualidum, mors fato propera, vel 25 Nouercæ Liuiæ dolus abstulit; 26 Druso- que pridem extincto, Nero solus è priuignis erat: illuc cuncta vergere. filius, collega imperij, consors Tribuniciaë potestatis adsumitur, omnisque per exercitus ostentatur: non obscuris, vt antea, matris artibus, sed palàm hortatu. Nam senem Augustum deuinxerat adeò, vt nepotem vnicum, Agrippam Postumum, in 27 insulam Planasiam proiiceret: rudem sanè bonarum artium, & robore corporis stolidè ferocem, 28 nullius tamen flagitij compertum. At herculè Germanicum Druso ortum, octo apud Rhenum legionibus imposuit, adsciri que per adoptionem à Tiberio iussit, quamquam esset in domo Tiberij filius iuuenis, sed 29 quo pluribus munimentis insisteret. Bellum eâ tempestate nullum, nisi aduersus Germanos supererat: abolendæ magis infamiæ, ob amissum cum Quinctilio Varo exercitum, quàm cupidine proferendi imperij, aut dignum ob præmium. Domi res tranquillæ. eadem magistratuum 30 vocabula. iuniores

Denique Tiberius Nero.

Et id gratiâ matris Liuiæ.

Germanicus Drusi filius Gallia præfectus.

Status rerum, & affectus ciuium sub Augusto.

beneficio viri illustris Augerij Busbequij: EQVITES. AVTEM. ROMANI. VNIVERSI. PRINCIPEM. HASTIS. ARGENTEIS. DONATVM. APPELLA- VERVNT. quam lacunam ritè expleueris: Principem iuuent. Caium.

23. DESTINARE CONSULES.] Et verò persece- rat. Rome marmor, de Caio: QVEM. POPVLVS. COS. CREAVIT. ANNOS. NATVM. XIV. Ait annos na- tum quattuordecim: & addicit Dionis ratio, qui consu- lem facit designatum anno vrbis DCCXLVIII. Ta- men Augustus in iam dicto lapide XV. illi annum cir- cumdat, sed nempe quem ingressus erat, & iam agebat. Verba sunt: Honoris mei causâ Senatus populuf- que Romanus annum quintum & decimum * agentis Consulis designauit, vt eum magistratum inirent post quinquennium ex eo die quo dedu- cti in forum.

* pro Agen- tes, & Con- sules, anti- qua scriptu- ra.

24. CAIVM REMEANTEM ARMENIA.] In Lyciâ mortuum cum voluit Suetonius cum Velleio. Ille his verbis: Caium & Lucium in duodeviginti mensium spatio amisit ambos: Caio in Lyciâ, Lucio Massiliae defunctis. Iste his: Deinde relu- ctatus inuitusque reuertens in Italiam, in vrbe Lyciæ, limyram vocant, morbo obiit. Etiam Florus: Massiliae Lucius morbo soluitur: in Lyciâ Caius ex vulnere. Fugerit ergo ratio memorio- sum illum senem necesse est, qui in Syriâ tradidit de- functum. Dico Senecam patrem in Controuersijs: Ita- que cum mortuo in Syriâ C. Cæsare codicillo questus esset Augustus, quod in tam magno & recenti luctu suo cœnasset. Sed erit fortasse, qui cul- pam eam in exscriptorem conferet, rescribetq, Lyciâ. Addi velim Suetonij locum, Tib. cap. XV. Caio & Lucio intra triennium defunctis, adoptatur ab Augusto. nec addi solum, sed & corrigi. Nam hoc de triennio, nonne nimis laxum? apparet è Velleio: Caius, inquit, in vrbe Lyciæ morbo obiit, cum ante annum fermè L. Cæsar Massiliae morbo de- cessisset. En, dumtaxat interuallum fecit paullo plus anni. Et ipse Suetonius duodeviginti modo menses interponit, verbis quæ supra. Non ergo ambiges, quin scribend. intra biennium: si hunc putamus sensum. Nam in alium me duxit P. Iohannes Deckerius è Socie- tate Iesu, qui refert ad triennium Tiberiani reditus, & vult vtrumque perijisse intra tres primos annos, ex quo ille Rhodo reuersus. Historia approbat.

25. NOVERCÆ LIVIÆ.] Nata exitio reip. hæc mulier, & sua domus. Sed bene quod Tacitus nus- quam dissimulat fraudem eius & scelus. Plinius cau- tior, qui suspicionem hanc tangens, cauit sibi obscu- ritate sermonis: Incusatæ filiorum mortes, luctus- que non tantum orbitate tristes. Nec enim aliò tra- xeris ea verba, non me quidem interprete.

26. DRUSO PRIDEM EXTINGTO.] Nemp- pe ante annos circiter XII. priusquam Caius more- retur. Quippe Drusus obiit ex lapsu equi, in Ger- maniâ, anno vrbis DCCXLV. ex Dione libro LV. initio: & Caius anno DCCLVI. Imposuerat mihi Dion olim, in cuius libro hiatus est, & anni aliquot omisi. atque ita narratur mors Caij, quasi biennio post illam Drusi. Sed, vt dixi, defectio & hiatus est, atque anni plures medij desunt: quod in Notis ad Vel- leium obseruamus.

27. INSVLAM PLANASIAM.] Atqui Siciliam vo- cat Scholiastes Iuuenalis vetus. Agrippa, inquit, in Sicilia propter morum feritatem ab Augusto rele- gatus est. Errat. nam de Planasiâ adfirmat cum no- stro etiam Dio, & ait vicinam Corsica esse, libro extre- mo LV. In quâ narratiunculâ quod legitur, Καὶ τὴν Ἰβ- λίαν ὡς πλησίον διέβαλλον: & Iuliam vt nouercam aspernabatur: meo iudicio τὴν Ἀσίαν faciendum est. Non enim matrem suam Agrippa insectabatur (& illa verò iam relegata aberat) sed Liuiam, vt probabile est, Au- gustæ stirpi numquam æquam.

28. NULLIVS TAMEN FLAGITII.] Imit- tatione Liuij, si fortè, qui de T. Manlio: Filium iu- uenem, nullius probri compertum, extorrem vrbe egit.

29. QVO PLVRIBVS MVNIMENTIS.] Verè emendavi. Filij enim heredesq, passim dicuntur subsidia & firmamenta regni. Tacitus v. Histor. Non legiones, non classes, proinde firma impe- rij munimenta quàm numerum liberorum. Euri- pides:

Φύλας τυράννης, πῶδ' ἀς ἐρύμα δ' ὄμασι.
 Sic subsidia aulæ, Suetonio; Adminicula Augusti, Senecæ; heredes imperij dicuntur: & verè. Siculus ille momar (exprimit quod verum est à me indignatio) cum suâ coniecturâ, sed qui pluribus morum vitiis infi- steret, abeat Morboniam.

30. VOCABLA.] Sed non vis aut potestas. Cæsar in se traxerat.

31. ÆGRO

A res post Actiacam victoriam, etiam senes plerique inter bella civium nati: quotusquisque reliquus, qui remp. vidisset? Igitur verso civitatis statu, nihil usquam prisci & integritatis: omnis, exuta aequalitate, iussa principis aspectare: nullam in praesens formidine, dum Augustus aetate validus, seque & domum & pacem sustentavit. Postquam protracta iam senectus, ³¹ aegro & corpore fatigabatur, aderatque finis & spes novae: pauci bona libertatis incassum differere, plures bellum pauescere, alij cupere; pars multo maxima ³² imminentes dominos varijs rumoribus differebant. Trucem Agrippam, & ignominiam accensum, non aetate, neque rerum experientiam tantae moli parem. Tiberium Neronem maturum annis, spectatum bello: sed vetere atque insitam Claudiae familiae superbiae; multaque indicia saevitiae, quamquam premantur, erumpere. Hunc & primam ab infantia ductum in domo regnatrice: congestos iuveni consulatus, triumphos: ne iis quidem annis, quibus Rhodi specie secessus ³³ exulem egerit, aliquid quam iram, & simulationem, & secretas libidines meditatum. accedere matrem muliebri impotentiam: feruendum feminae, duobusque insuper adolescentibus, qui remp. interim ³⁴ premant, quandoque distrahant. Haec atque talia agitantibus, grauescere valetudo Augusti: & quidam ³⁵ scelus uxoris suspectabant. Quippe rumor inceserat, paucos ante menses, Augustum electis consciis, & comite vno Fabio Maximo, Planasiam vectum, ad visendum Agrippam. multas illic utrinque lacrymas, & signa caritatis, spemque ex eo, fore ut iuuenis penatibus aui redderetur. Quod ³⁶ Maximum uxori Martiae aperuisse: illam Liuiam. ³⁷ C. Nauium id Caesari. neque multo post, extincto Maximo

*Iudicia de
successoribus:
Nec bona de
Tiberio.*

*Morbus Au-
gusti, quem a
fraude Liuiam
consequantur.*

*Quia recon-
ciliandus
Agrippa vi-
debatur.*

31. AEGRO ET CORPORE.] *Velim trajici,
& aegro corpore.*

32. IMMINENTES DOMINOS VARIIS
RUMORIBUS DIFFEREBANT.] *Notabis
ingenium plebis,*

— cui mos humili laxasse veneno

C Summa, nec impositos, vnumquam ceruice volenti
Ferre duces.

33. EXSULEM EGERIT.] *Ita Principem agere;
& agere se paullo minus quam priuatum, in Suetonio
alijsq. lego. Et in nostro lib. III. Histor. Quanto fe-
rocius paullo ante se egerint, tanto cupidius volu-
prates hausisse. M. Antonio tamen Mureto, cuius
scripta Venus inhabitat pariter cum Musis, leg. vide-
tur, exsul egerit.*

34. PREMANT, QUANDOQUE DISTRAHANT.]
*Dixi corruptum olim locum mutilumq. Redeo in
viam admonitu amici qui explicat: Drusus & Ger-
manicus nunc quidem coniuncti prement rempub.
at olim orto, fors fuit, dissidio, eandem distrahent
per bellum civile dissipabuntq. Consule Muretum
lib. XI. cap. I.*

D 35. SCELVS VXORIS.] *Hec est tertia venenariae
huius palma, & iure lemmiscata. Tangit vero suspicio-
nem illam de ficibus, quae nota ex Dione.*

36. MAXIMUM VXORI MARTIAE.] *Habes ele-
gantem historiam totam in Plutarchi $\omega\pi\epsilon\rho\lambda\omicron\lambda\epsilon\gamma\iota\alpha\varsigma$.
quem locum pretium puto ut conuertam penè verba-
rim. Fuluius vero Caesaris Augusti amicus, cum
iam senem eum saepius querentem audiret de
solitudine suae domus; quodque duobus nepoti-
bus fato functis, Postumo, qui solus reliquus, ex
calumniâ nescio quâ exsulante, cogereur uxoris
suae filium ad successionem imperij vocare, quam-
quam miserans & consilium captans reuocandi
ab exilio nepotis: cum, inquam, haec audiret
Fuluius, enuntiavit suae uxori; illa Liuiam. Liuia
autem acerbè cum Caesare egit, cur, quoniam
iam pridem id decreuisset, non accerferet nepo-*

tem, sed se odio inuidiaeque successoris obijceret?
Venientem igitur, de more, manè Fuluium & so-
litum illud dicentem Ave, Caesar salutavit,
* Vale, inquit, Fului. Atque ille id intellegens,
domum se illico subduxit, & vocatâ uxore: Resci-
uit, inquit, Caesar, non siluisse me arcana. idem mo-
ri mihi decretum est. Uxor autem: Iure, ait, quo-
niam tam diu mecum habitans viuensque nec no-
ueris nec cauēris intemperantiam meae linguae.
Sed praecedam tamen ego. & accepto gladio,
seipsa viro coram interemit. *Hec Plutarchus: nec
alibi tam liquide narrata res. Hoc tantum male, quod
Φαλβιον ubique vocat, qui Fabius est. Fabius ille
Maximus, qui consul fuit anno urbis DCCXLII.
Item quod Martiam interfectam vult ante maritum.
cum noster clare vixisse eam dicat, & auditos gemitus
eius in funere mariti. Atque haec homini vera causa
mortis: ne innocuum poetam oneremus, aut potius ipse
se, de Ponto,*

Occidis ante preces, causamque ego Maxime
mortis,

Nec fueram tanti, me reor esse tuae.

*Est enim hic Maximus, quem Naso coluit, & ad quem
Elegia non vna. Sed & uxor Nasonis, propinqua
Maximi seu coniugis eius Martiae, ex his versibus:*

Ille ego de vestra cui data nupta domo est.

Hanc probat, & primis dilectam semper ab annis

Est inter comites Martia censa suas.

Est censa, pro censuit, satis nouè, imò antiquè. Sic Ad-

fectatus est regnum, pro Adfectauit: Spectatus est

suem, in Varrone lego, retineoq. Communicati

sunt, pro Communicauerunt, in Liuijs; Peragratus est

regionem, in Velleio, & plura. Tangit hanc de Fabio

tragœdiam etiam Plinius: Iuxta haec abdicatio Po-

stumi Agrippae post adoptionem, desiderium post

relegationem. inde suspicio in Fabium, arcano-

rumque proditioes.

37. C. NAUVM ID.] *Pridem emendauit fir-
mavitq. Gnauium id Caesari. Gaj Nani nulla persona
est in*

* Quod so-
let morituris
dici abituris-
que, v. g. i. v. s.

(dubium an ³⁸ quæsitâ morte) audita in funere eius Martiæ gemitus semet incusantis, quod causa exitij marito fuisset. Vt cumque se ea res habuit, vix dum ingressus Illyricum Tiberius, properis matris litteris accitur: neque satis compertum est, spirantem adhuc Augustum apud urbem Nolam, an exanimem repererit. Acribus namq; custodijs domum, & vias sepserat Liuia: lætiq; interdum nuntij vulgabantur, donec prouisis quæ tempus monebat, simul excessisse Augustum, & rerum potiri Neronem fama eadem tulit. Primum facinus noui principatus fuit, Postumi Agrippæ cædes: quam ignarum inermumq;e, quamuis firmatus animo, ³⁹ Centurio agrè confecit. nihil de eâ re Tiberius apud Senatum disseruit. patris iussa simulabat, quibus præscripsisset Tribuno custodia adposito, ne contaretur Agrippam morte adficere, quodcumque ipse supremum diem expleuisset. Multa sine dubio sæuaq;e Augustus de moribus adolescentis questus, vt exsilium eius Senatusconsulto sanciretur, perfecerat: ceterum in nullius vnquam suorum necem durauit: neque mortem nepoti pro securitate priuigni inlatam, credibile erat. propius verò, Tiberium ac Liuiam, illum metu, hanc nouercalibus odijs, suspecti & inuisi iuuenis cædem festinauissent. Nuntianti centurioni, ⁴⁰ vt mos militiæ, factum esse quod imperasset: neque imperasse sese, & rationem facti reddendam apud Senatum, respondit. Quod postquam ⁴¹ Sallustius Crispus particeps secretorum (is ad tribunum ⁴² miserat codicillos) comperit: metuens ne reus subderetur, iuxta periculoso ⁴³ ficta seu vera promeret, monuit Liuiam, ne arcana domus, ne consilia amicorum, ministeria militum vulgarentur: nèc Tiberius vim principatus resolveret; cuncta ad Senatum vocando. eam conditionem esse imperandi, ⁴⁴ vt non aliter

Tiberius subitò reuocatur. Liuiam & auicæ artes in celandâ morte principis. Agrippæ cædes.

Quam Tiberius frustra à se rejicit.

Sallustij pro tempore, sed in omnia tempora verum effatum.

est in hoc actu. Sic lib. v. Gnarum id Cæsari. eoque dubitauit de tradendâ repub. Alibi: Gnarum id duci, incessitq;e itineri & prælio. Sed ecce hanc mihi quasi desponsam coniecturam, est qui sine ullo de uortio velit abducere. Ego verò non dimitto. nec enim soli Atreia uxores suas amant, ait ille.

ratio

est in hoc actu. Sic lib. v. Gnarum id Cæsari. eoque dubitauit de tradendâ repub. Alibi: Gnarum id duci, incessitq;e itineri & prælio. Sed ecce hanc mihi quasi desponsam coniecturam, est qui sine ullo de uortio velit abducere. Ego verò non dimitto. nec enim soli Atreia uxores suas amant, ait ille.

38. QVÆSITA MORTE.] Illatâ & violentâ machinatione Augusti.

39. CENTURIO ÆGRE CONFECIT.] A Tribuno interfectum Suetonius voluit: Hunc, ait, Tribunus custos adpositus occidit, lectis codicillis quibus id facere iubebatur. Sed Dio pariter vt noster, à Centurione: Ο εκατόνταρχος ὁ τὴν Φεβριανὴν αὐτῆς ἔχων καίνοταμῆντα τὰ πρὸς τὴν: Centurio, qui custodiam eius habebat, res nouas molientem, interfecit. Credo verum esse, vt à Centurione occisus sit, at iussu Tribuni.

40. VT MOS MILITIÆ.] Sollemnia militiæ verba, factum quod imperasti. Suetonius: Renunciante Tribuno factum esse quod imperasset. Et in Claudio: De nece consularis viri renunciante Centurione factum esse quod imperasset.

41. SALLUSTIUS CRISPUS.] Est ille, cuius vitam mortemq;e, infra memorat lib. III. Sallustij historiarum regis ex sorore nepos. Nominat eum Seneca inter intimos Augusti, lib. I. de Clementiâ: Ignouit abatus tuus victis. Nam si non ignouisset, quibus imperasset? Sallustium, & Cocceios, & Duillios, & totam cohortem interioris admissionis ex aduersariorum castris conscripsit. Sed cedo, quis in Senecâ Duillius? falsus, scribendumq;e, Deillios, siue Deillios. Deillius à Senecâ patre dicitur, in Suasoriâ: Bellissimam tamen rem Deillius dixit, quem Messalla Coruinus desertorem bellorum ciuiliu vocat: quia à Dolabellâ ad Cassium, à Cassio deinde transiit ad Antonium, nouissimè ab Antonio transfugit ad Cæsarem. Hic est Deillius

* Herodiano lib. vii de Quæstore misso ad cædem Vitaliani.

cuius epistolæ lasciua ad Cleopatram feruntur. Grecis tamen est Deillius, Plutarcho Dionij. Item Horatio, inscriptione Odes tercia lib. II. vbi temerè interpretes Gellium sufficiunt. Plutarchus eum historias quoque scripsisse ostendit: πολλὰς, inquit, καὶ τῶν ἄλλων φίλων οἱ Κλεοπάτρας κόλακας, ἐξέβαλον, τὰς παροινίας καὶ βομολοχίας ἐχ' ὑπομύροντας, ὡν καὶ Μάρκος ἦν Σίλανος, καὶ Δέλιος ὁ ἰσορικός: Multos & alios Antonij amicos, Cleopatrem affecte & adulatorum exegerunt, quod petulantia ista & scurrilia non ferrent: inter quos fuit M. Silanus, & Deillius historicus. Eadem Dio, quinquagesimo libro. Ad Sallustium autem istum facit, quod Plinius libro XXXIV, Metallum quoddam Sallustianum appellatum, scribit, ab amico diui Augusti.

42. MISERAT CODICILLOS.] Ita enim receptum, quo magis cautum militibus esset, eadem mandari per libellum. scilicet ne Imperator auctoritatem posset defugere. Pulchrè Herodianus lib. III. de Saturnino & Plautiano: Ο δὲ Σατυρινὸς γεγραμμένον ἔτισε τῆς Φόνος φέρον τὰς ἐπιτολάς, ἔθος γὰρ τὸ τοῦ ἐναντιῶν, εἴ τινα ἐπιπέμποιν ὅτι φόνον ἀκρίτον, ἐπιτελέσει τὸ τοῦ διὰ γεγραμμένων, ἢ αὐτὸς ἀποσπῆσαντο: At Saturninus codicillos siue libellum petijt, qui cædis mandata haberet. Mos enim ille regius, vt cum mittunt ad cædem alicuius, sine sententiâ aut iudicio, patrandam, tunc id per scriptum iubeant, ne cum factum fuerit, sine tessera aut notâ sit. Ad quem usum Duplices adhibitos, alibi lectum.

43. FICTA SEV VERA.] Ficta, si à Tiberio crimen amoliretur; ne ipse eius dampnaretur à Senatu. Vera, si Tiberium auctorem ederet, ab eo puniendus, aut tollendus.

44. VT NON ALITER RATIO CONSTET.] Scitum dictum, nec quidquam mutemus. A mensularijs dictum est, quibus constant rationes cum pareis

A

B

C

D

D

ratio constet, quod eques quanto quis leti excessu principis miscerent. Suetonius: apud præfectus, hic an Consules incipit den quo patres in Augusto accepit. Consultum: ut videretur. Sed defur exorbit, arma, ad exercitus, tamque sententi loqueretur. ut tot leges, imperium, quam Rep. videretur, quod cognitum est, ad nam verba, vultus, his, nisi de super...

A ratio constet, quàm si vni reddatur. At Romæ ruere in seruitium Consules, Patres, eques. quanto quis illustrior, tanto magis falsi ac festinantes, vultuque composito, ne læti excessu principis, neu tristiores primordio, ⁴⁵ lacrimas, gaudium, questus, adulationes miscebant. Sex. Pompeius & Sex. Apuleius Coss. primi in verba Tiberij Cæsaris iurauerunt: apudque eos Seius Strabo, & ⁴⁶ C. Turranius: ille prætoriarum Cohortium præfectus, hic annonæ. mox senatus, milesque & populus. Nam Tiberius cuncta per Consules incipiebat, tamquam veterem Rep. & ambiguus imperandi. ne edictum quidem quo patres in curiam vocabat, nisi Tribunicia potestatis præscriptione posuit, sub Augusto acceptæ. Verba edicti fuere pauca, & sensu permodesto. de honoribus parentis consulturum: ⁴⁷ neque abscedere à corpore: idque vnum ex publicis muneribus vsurpare. Sed defuncto Augusto, signum prætorii cohortibus, vt Imperator dederat. ⁴⁸ excubiæ, arma, ⁴⁹ cetera aulæ. miles in forum, miles in curiam comitabatur: litteras ad exercitus, tamquam adeptum principatu, misit: nusquam contabundus, nisi cum in senatu loqueretur. Causa præcipua ⁵⁰ ex formidine, ne Germanicus, in cuius manu ⁵¹ tot legiones, immensa sociorum auxilia, mirus apud populum fauor, habere imperium, quàm exspectare mallet. Dabat & famæ, vt vocatus electusque potius à Rep. videretur, quàm per ⁵² vxorium ambitum, & senili adoptione inrepsisse. Postea cognitum est, ad introspectiendas etiam procerum voluntates, inductam dubitationem. nam verba, vultus, in crimen detorquens recondebat. Nihil primo senatus die agi passus, nisi de supremis Augusti. cuius testamentum inlatum per ⁵³ virgines Vestæ, Tiberium

Roma quàm seruituti obnoxia! A. V. C. D. CCLXVII.

Iuratum in nouum principem.

Tiberij callicia tergi uersatio.

Et ea, quo sine.

Testamentum Augusti.

C sunt. Plin. lib. i. Epist. Mirum est, quàm singulis diebus in vrbe ratio aut constet, aut constare videatur, cunctisque non constet. Idem Panegyrico: Augeo principis munus, cum ostendo liberalitati eius inesse rationem. Ambitio enim & iactantia, & effusio, & quiduis potius quàm liberalitas est, cui ratio non constat. *Vsi & auctores prisca iuris l. i. de obseq. parent. l. penult. De re militari. Adde Valentis dictum apud Trebellium Pollionem.* Non sibi apud deos inferos constare rationem, quod quamuis hostem suum, Pisonem tamen iussisset occidi, virum cuius similem Rom. resp. non haberet.

45. LACRIMAS, GAUDIUM.] Acute Muretus: lacrimas gaudio, questus adulatione miscebant. Placet rei hominisq. causa.

46. C. TURRANIUS.] Et quidem primus in eo munere, ab Augusto. Nam Augustus acceptam à populo Præfecturam, nisi fallor, tenuit dum vixit: aut certe paullo ante mortem substituit sibi Turranium istum. Adsero id ex Cornelij nostri verbis Annalium XI. Tum potissimum amicorum vocat, primumque rei frumentariæ Præfectum Turranium: nisi tamen aliter accipis, vt in loco videbo. Turranijs etiam mentio Seneca, ad Paulinum cap. extremo: nescio an huius, quia procurationem illi tribuit, non præfecturam. Nominat & Ouidius in poetarum albo:

Musaque TurranI tragicis subnixa cothurnis. & in doctorum, Plinij index. Sed quæras, cum præf. prætorio & Annonæ in verba Tiberij iurarent, cur omissus præfectus vrbs? cuius auctoritas non minor, (maior imò illo Annonario) & cui proprius in vrbe miles. Credo equidem omissum, quia nemo fuit. Taurus Statilius defunctus erat, cui Piso successit post aliquot annos à Tiberio, vti doceo clare lib. vi.

47. NEQUE ABSCEDERE A CORPORE.] Non reip. corpore, ne inducat te Maurus, sed Augusti. Datum enim honori defuncti Augusti à Tiberio, quod ab eo olim Druso Lib. III. Ipsum quippe Augustum

asperrimo hiemis Ticinum vsque progressum, neque abscedentem à corpore urbem simul intrauisse. Sed cur id è publicis muneribus? Visum ita Tiberio loqui, ad honorem Augusti. quasi magistratum præcipue esset, & eorum qui reip. primi, curare funus seimonis illius, & viri supra viros.

48. EXCVBIÆ, ARMA.] Præcipua hæc signa tunc Principis. Noster de Muciano: Nec deerat ipse stipatus armatis, apparatu, incessu, excubijs, vim Principis amplecti, nomen remittere.

49. CETERA AULÆ.] Quæ hæc cetera? puto lictores, fascès laureati, & siquid præterea tunc receptum principi distinguendo. Neque enim adhuc illa principatus insignia, Ignis, Diadema, Purpura: quæ reperia sequenti æuo, & ad exemplum regum. Vide EXCVRS. in litterâ A.

50. EX FORMIDINE.] Cunctandi nempe causa, formido ex Germanico: ne si ille tantis viribus & gratiâ imperium vellet, ipse turpiter abijceretur. Melius ergo censebat non agnoscere, donec nosset eius mentem.

51. TOT LEGIONES.] Octo ad Rhenum, in ripâ Gallicâ: præcipuum, vno loco, imperij robur. Atque ea cum suis auxilijs & equitatu, facile ad C. M. militum accedebant.

52. VXORIVM AMBITVM.] Matris Liuiæ, quæ à marito id exambierat.

53. VIRGINES VESTÆ.] More scilicet Romano, qui pactiones, fœdera, testamenta, pecunias etiam deponebant in templis: & sepius in isto Vestæ, quod religione primum. Dio XLVIII. de pace inter Triumuiros & Sextum in ita: Ταύτα τε ἐν συνθήμασι καὶ συγγραφαῖς καὶ ταῖς γραμματεῖα ταῖς ἱερῆαίς, ταῖς ἀεὶ παρθένοισι ᾤκησάμενοι: Hæc ita pacti, & scriptis consignantes, tabellas apud Vestales deposuerunt. Eadem in re Appianus: Καὶ τὰ ταῦτα συνθήματα καὶ ἐπιθήματα καὶ ταῖς ἱερῆαίς ᾤκησάμενοι, ὡς λέγουσιν ἔπεισαν ἐς Ρώμην. Sed & Iulianum testamentum virgini Maxime traditum, Suetonius ait:

rium & Liuiam heredes habuit. ⁵⁴ Liuia in familiam Iuliam, nomenque Augusta ad-
 fumebatur. In spem secundam nepotes pronepotesque: tertio gradu primores ciuitatis
 scripserat: plerosque inuisos sibi, ⁵⁵ sed iactantia gloriaque ad posteros. Legata non vl-
 tra ⁵⁶ ciuilem modum, nisi quod ⁵⁷ populo & plebi ccccxv. pratoriarum cohorti-
 um militibus singula nummum millia; ⁵⁸ legionarijs autem cohortibus ciuium Roma-
 norum, trecenos nummos viritim dedit. Tum consultatum de honoribus. ex quibz ma-
 xime insignes visi: vt ⁵⁹ portam triumphali duceretur funus, Gallus Asinius; vt legum
 latarum tituli, victarum ab eo Gentium vocabula anteferrentur, L. Arruntius censuere.
 addebat Messalla Valerius; ⁶⁰ renouandum per annos sacramentum in nomen Tiberij.
 inter-

Honores exi-
 mi in funere
 eius.

* L. III de
 tabulis
 exhib.

M. Antonij, depositum apud Vestales, Plutarchus. Et
 generatim de templis, * Vlpianus: Si custodiam te-
 stamenti adituus suscepit. Dixi & pecunias in
 templis deponi solere. quod verum adeo, vt quidam
 omnes fortunas in ijs haberent, quasi custodia certa.
 Herodianus lib. I. de templo Pacis, quod exustum sub
 Commodio: Πλασιώτατον δὲ ἦν πάντων ἱερῶν, δὲ
 ἀσφάλειαν. ἕκαστος δὲ αὐτῶν εἶχε, οὐκ εἶσε ἐθναυρίετο.
 Ἄλλα τὸ πῦρ ἐκ τῆς νυκτὸς πολλὰς ἐκ πλασίων
 αἰνίας ἐποίησεν. Nec mirum quia milite hac templa
 custodiebantur. Tertullianus de Coronâ, vbi non vult
 Christianum militem scribi: Et excubabit pro tem-
 plis, quibus renuntiabit? & cœnabit illic, vbi A-
 postolo non placet? & quos interdum exorcismis
 fugauit, noctibus defensabit, incumbens & re-
 quiescens super luncho, quo perfosum est latus
 Christi? Et in Apologetico: Aedes suas dij tueren-
 tur & imagines: quæ, vt opinor, Cæsarum milites
 excubijs salua præstant. Ideo Iuuenalis Castora vi-
 gilem dixit:

— & ad vigilem ponendi Castora nummi.

54. LIVIA IN FAMILIAM IULIAM.] Ideo in nummis & lapidibus exhibere Iulia scripta
 aut sculpta, non Liuia: quod item in Notis ad Valerium
 obseruamus. Sed nomen Augusta an recepit? Negat
 ecce Suetonius Claudio, cap. XI. Auia Liuiæ diuinos
 honores, & Circensium pompam curram elephantor-
 um Augustæ similem decernendum curauit. Pati-
 tri Circensium annuos natali die, matri carpentum
 quod per circum duceretur, & cognomen Augu-
 stæ, ab auia recusatum. Dicit ab Auia id recusatum:
 quæ non alia quam Liuia est. Mirum. Liuiam enim
 Augustam faciunt scribuntque, alij omnes. & hercule si
 ambitionem femine noui, non recusauit. Tacitus lib. IV.
 Decretum quotiens Augusta theatrum introisset.
 Alibi: Augustæ valetudo atrox. Et: Iulia Augu-
 sta mortem obiit: Plinius: Liuia Drusilla, quæ
 postea Augustæ matrimonij nomen accepit. Idem
 lapides sexcenti restantur & nummi. Quid ergo Sue-
 tonio visum dissentire? Non ipsi quidem, sed libra-
 rio qui peruertit. Liqueat enim nobis corruptum locum,
 scribendumque ab viuâ recusatum: vel, ab eâ viuâ.
 Ad matrem Antoniam hæc referuntur, non ad Auiam:
 vti docet vel ἀκολούθῳ sermonis. Quæ viuâ donata
 Augustæ nomine à Caligulâ (ταύτῃ τε γὰρ Αὐγύστῃ
 εὐδὸς καὶ ἱερῶν τῶν Αὐγύστῃ ἀπόδειξε, ait Dio) id
 spreuit: & mortua nunc per Claudium recepit. Itaque
 in lapidibus Claudiani auia: ANTONIAI. AVG. DRVSI
 sculptum hodieque. Hoc verum. at interpretes in Sueto-
 niano loco quam natant? qui licet ad portum se reci-
 piant, me duce.

55. SED IACTANTIA GLORIAQUE.] Quare

iactantia? quasi sine affectu scilicet, optimos utilissi-
 mosque patriæ legisset.

56. CIVILEM MODVM.] Id est, nihil præcipuum
 nouumque in legatis, nihil regium, aut præter ciuium
 modum moremque. Nam de Falcidia modo accipere,
 (ignoscent viri magni) prauum acumen est.

57. POPULO ET PLEBI CCCCXV.] Video pla-
 cere viro docto, emendari è Suetonio: populo & ple-
 bi cccc. tribubus xxxv. vt intellegamus, ait, præ-
 ter quadringentis legatum populo, etiam in singulas
 tribus centena millia relicta esse. Hæreo: & è vulga-
 ris Taciti verbis eruo bonum sanè sensum. Coniunctim
 scilicet extulit noster, quæ magis distinctè Tranquillus.

Ea tamen eius mens, vt populo legatum sit quadrin-
 gentis, tribubus siue plebi xxxv. Nè esset, non iunxis-
 set duas eas voces, populo & plebi. Sed populus ergo
 alius à tribubus? Alius hac quidem in parte. Populo
 legauit quadringentis viritim distribuendum, &
 na. d. v. a. tribubus tricies quinquies. id est, corpori
 tribuum vniuerso. veluti si collegio legem, & collegis
 singulis seorsum. Discrimen hoc summamque exactam
 neglexit Dio, qui satis habet dicere legatum populo
 cccc. neglexi vereor & ego, dum in Electis motus hæ-
 sitatione aliorum tentari corrigere in Suetonij verbis,
 tribubus xxxv.

58. LEGIONARIIS COHORTIBUS CIVIVM.]
 Bene additum, ne accipiamus etiam cohortes socia-
 les. Ideo & Dio vertit, τὸ τε λοιπὸν τῶν πολιτικῶν
 ἀλῆθει ὄντε καὶ ἐξ ὀμνιῶντα δαχμῶν: reliquis
 militibus è ciuibz septuagintaquinque drach-
 mas. Itaque ille idem legiones πολιτικὰ στρατότε-
 δα non semel appellat: quia scripta ex ciuibz tan-
 tum. Fuit tamen cum in Dione placeret, τὸ ὀπλι-
 τικῶν ἀλῆθει. male. Suetonius: Legionariis trecenos
 nummos: quam summam representari iussit.
 nam & confiscatam semper, repositamque ha-
 buerat. Vbi confiscatam, in fiscis adseruatam: vt
 Tertullianus eleganti metaphorâ, de Fugâ, Felices
 itaque pauperes, qui animam totam in confiscato
 habent.

59. PORTA TRIUMPHALI.] Suetonius cap. C. in
 August. Inter alia complura censuerunt quidam,
 funus portam triumphali ducendum, præcedente
 Victoriâ. Neque dicit id factum: quod tamen viri
 docti ex Dione asserunt, me mirante. qui video Dio-
 nem nihil tale, imò contra scribere, funus eius ab
 equitibus noctu vrbi illatum. Si noctu, quid refert
 per quam portam? Hoc tamen Dio, imaginem eius
 è Palatio ceream, habitu triumphali, ductam;
 itemque alteram in curru triumphali.

60. RENOVANDVM PER ANNOS.] De eo ritu
 dico ad lib. XVI. Valuit autem hæc sententia & vo-
 luit,

A

B

C

D

E

A interrogatusque à Tiberio, num se mandante eam sententiam promississet? sponte dixisse, respondit: neque in ijs quæ ad Remp. pertinerent consilio nisi suo vsurum, vel cum periculo offensionis. ea sola species adulandi supererat. Conclamant Patres, ⁶¹ corpus ad rogam humeris Senatorum ferendum. ⁶² Remisit Cæsar adroganti moderatione: populumque edicto monuit, ne, vt quondam nimis studijs funus diui Iulij turbassent; ita Augustum in foro, potiusquam ⁶³ in campo Martis, sede destinata, cremari vel- lent. Die funeris, milites velut præsidio steterunt. multum iridentibus, qui ipsi viderant; qui que à parentibus acceperant, diem illum crudi adhuc seruitij, & libertatis impro- sperè repetitæ, cum occisus dictator Cæsar, alijs pessimum, alijs pulcherrimum, faci- nus videretur: nunc senem principem longâ potentiâ, prouisis etiam heredum in Remp. opibus, auxilio scilicet militari tuendum, vt sepultura eius quieta foret. Multus hinc ipso de Augusto sermo. plerisque vana mirantibus: ⁶⁴ quod idem dies accepti quondam imperij princeps, & vitæ supremus: quod Nolæ in domo & cubiculo, in quo pater eius Octavius, vitam finiisset. numerus etiam consulatum celebrabatur, quo Valerium Coruinum & C. Marium ⁶⁵ simul æquauerat. continuata per septem & tri- ginta annos Tribunicia potestas: nomen Imperatoris semel atque vices partum: aliaque honorum multiplicata, aut noua. At apud prudentes vita eius variè extollebatur, argue- baturve. Hi pietate erga parentem, & ⁶⁶ necessitudine Reip. in quâ nullus tunc legibus locus, ad arma ciuilia actum, quæ neque parari possent, neque haberi per bonas artes. multa Antonio, vt interfectores patris vlcisceretur, multa Lepido concessisse postquam hic secordiâ senuerit, ille per libidines pessum datus sit: non aliud discordantis patriæ remedium fuisse, quam vt ab vno rege-

Iudicia in
vtramque
partem de
eo:

Vulgi pri-
mum:

Inde pru-
dentium.

Qui cum
partim lau-
dabant.

luit, Tiberium iam Principem esse: neque enim alij iura- tur. Eoq. velut offensus, rogat, quo auctore dixisset?

61. CORPVS HVMERIS.] Qui honor, nisi fallor, Sulle habitus primo Romanorum. Appianum lege. I. Ciuil.

C 62. REMISIT CÆSAR.] Quid? non ergo elatum corpus humeris Senatorum? Est verò. Suetonius: Senatorum humeris delatus in campum, crematusque. Idem Dio. At Remittendi verbum eò valet, vt non sit factum. lib. IV. Remissa Ædilibus talis cura. Lib. XI. Hortantibus dehinc in ediam & leuem exitum. remittere beneficium Asiaticus ait. Scribo ergo, permittit Cæsar. Sed eam ipsam permissionem arroganter esse vult Tacitus: quia per speciem modestiæ, & quasi pugnare cum Senatu nollet, habuit amplissimum ordinem inter vespillones. Simile illud libri VI. de Asinio Gallo: Consultusque Cæsar an sepeliri fineret, non erubuit permittere.

ADD. De correctione nunc ambigo, quia docuit me vir ille qui omnes, (Cuiacium dico, quem nemo satis vniquam miratus est qui cepit) eandem vim inesse verbo Remittendi. Exempla apud ipsum in postremis Obseruationibus. Et sanè in Irenæo etiam legi: Remittite mortuos sepelire mortuos suos.

D 63. IN CAMPO MARTIS.] Primum Sullam in campo Martio, per honorem, sepultum tradit Appianus, nam alij etiam illustres viri, extra urbem. At postea Iulie ibi tumulus, & mox ipsius Iulij: nunc Augusti, sede destinata: id est, in Mausoleo, quod sibi struxit.

64. QVOD IDEM DIES.] Erit fortasse qui hic adhareat, cui adiutorium ego. Triplex enim ratio numerandi imperij Augusti. Alij, plurimiq., ab Actiacâ pugna numerant, cum victo Antonio potens fuit imperij solus. Ea pugna pugnata IV. Nonas Septembres. Quidam à sexto eius consulatu, cum imperium illi à Senatu firmatum, datumq., cognomen Au-

gusti. quasi is legitimi principatus primus dies. Id fuit, VII. idus Ianuar. Atque ea ratio numerandi prouincijs ferè familiaris. ita in lapide, qui Narbone: VII. QVOQVE. IDVS. IANVARIAS. QVA. DIE. PRIMVM. IMPERIVM. ORBIS. TERRARVM. AVSPICATVS. EST. THVRE. VINO. SVPPLICENT. Orosius paulùm à lapide dissentiens, VIII. nominat Idus. Cæsar, inquit, victor ab Oriente rediens, octauium Idus Ianuar. urbem triplici triumpho ingressus est. Hoc die primùm Augustus consalutatus est. atque ex eâ die summa rerum ac potestatum penes vnum esse cœpit & mansit, quod Græci *μωαρχία* vocant. Longius recedit Censorinus, qui rejicit in XVI. Kal. Febr. Ante diem, inquit, XVI. Kal. Febr. C. Iulius Cæsar diui filius Imp. Augustus sententiâ Munatij Planci dictus est. Ouidius Idus dumtaxat nominat:

Idibus in magni custos Iouis æde sacerdos Semimaris flammis viscera libat ouis.

Redditaq. est omnis*populo prouincia nostro: Et tuus Augusto nomine dictus auus.

Sed lapidem ego credo verum dicere. Tertij denique numerabant à primo eius consulatu: scilicet quia is gradus & aditus ad reliquos honores. Is fuit XIV. Kal. Septembres. Eam rationem secutus est quicumque ille scriptor de causis corruptæ eloquentiæ, qui imperitasse Augustum ait annis LVI. fallente numero, nisi ad hanc rationem. Quam ipsam secuti curiosi isti, qui initium imperij & finem Augusti vitæ in eundem diem, miraculi causâ, conferebant. Satis dixi: tu abi liber & expeditus.

65. SIMVL ÆQVAVERAT.] Nam Valerius sextum, Marius septimum consul. At

Ter Latio deciesque tulit labentibus annis Augustus fasces.

vt ait Statius in Siluis.

66. NECESSITVDINE REIP.] Id est, necessitate, quia

* Prouincia-
rum enim
diuisio facta
eodem illo
die.

regeretur. Non regno tamen, neque dictaturâ, sed Principis nomine constitutam Remp.⁶⁷ mari A
 Oceano, aut omnibus longinquis septum imperium: regiones, prouincias, classes, cuncta inter se
 connexa: ius apud ciues, modestiam apud socios: urbem ipsam magnifico ornatu: pauca admodum
 vi tractata, quò ceteris quies esset.⁶⁸ Dicebatur contra, pietatem erga parentem, & tem-
 pora Reipublicæ, obtentui sumta. ceterum cupidine dominandi concitos per largitiones vetera-
 nos, paratum ab adolescente priuato exercitum, corruptas⁶⁹ consulis legiones, simulatam Pom-
 peianarum gratiam partium. mox ubi decreto patrum, fasces & ius prætoris inuaserit: casis
 Hircio & Pansa (sive hostis illos: seu Pansam venenum vulnere adfusum: sui milites Hircium,
 & machinator doli Caesar abstulerant:) utriusque copias occupauisse. extortum inuito senatu
 consulatum, armaque quæ in Antonium acceperit, contra Remp. versa proscriptionem ciuium,
 diuisiones agrorum, ne ipsis quidem qui fecere laudatas. Sanè Cassij, & Brutorum exitus paternis
 inimicijs datos (quamquam fas sit priuata odia publicis utilitatibus remittere) sed Pompeium
 imagine pacis, sed Lepidum specie amicitie deceptos: post, Antonium⁷⁰ Tarentino Brundisino-
 que fœdere, & ⁷¹ nuptijs sororis illectum, subdola adfinitatis pœnas morte exsoluisse. Pacem
 sine dubio post hæc, verum cruentam.⁷² Lollianas, ⁷³ Varianasque clades: interfectos Romæ B
⁷⁴ Varrones, ⁷⁵ Egnatios, ⁷⁶ Iulos. Nec domesticis abstinebatur. abducta Neroni uxor: & con-
 sulti

Plures dam-
 nabant.

quia, ut mox loquitur, tempora reip. id poscebant, &
 asperum hoc remedijs.

67. MARI OCEANO, AVT.] Hoc verum, &
 docui in Admirandis. Tamen addendum hic ex Hero-
 diano, de Augusto: Ποταμὸν τε μέγιστον, καὶ τὰ ὄρῳν,
 ἢ ὄρῳν ὡσεὶ λήμασιν, ἐρημῶν τε γῆν καὶ δυσβάτων,
 ἐφ' ἧς ἡ ἀρχὴν: Fluminum magnitudine, & fos-
 sarum vel montium supercilij, terrâ item deser-
 tâ & agrè peruiâ, muniuit imperium. Illic distin-
 ctè pleraque: noster vniuersè, & præcipua dixit. Sed
 fuere alibi Fossæ, Castra, Stipites: quæ talia Limi-
 tes appellat Spartianus in Hadriano. In plurimis,
 inquit, locis, in quibus Barbari non fluminibus, sed
 limitibus diuiduntur, stipitibus magnis, in modum
 muralis sepi, funditus iactis atque connexis, Bar-
 baros separauit. Fuit instar valli castrens, aut po-
 tius Sudeti. Hic passim litantur milites, quos Zosi-
 mus narrat à Constantino sublatos, magno rei Romane
 malo.

68. DICEBATVR CONTRA.] Vberius hanc partem
 exsequitur: an quia ipse in eâ? non ambigo.

69. CONSULIT LEGIONES.] D. Iunij Bruti, quas
 in Mutinensi obsidio ad se traxit.

70. TARENTINO BRUNDISINOQVE
 FOEDERE.] Ἰστορία est. Nam Brundisinum fœ-
 dus aliquot annis prius Tarentino. utrumque aut à lo-
 co, ubi iktum. Brundisinum, quod Caesar cum Antonio
 coijt, Perusîa captâ: cum morte opportuna Fuluie,
 sublatum esset non dubium bellum, anno urbis DCC.
 XIV. Octauia tunc Antonio data, & prouinciæ Orien-
 tis. At Tarentinum triennio postè est: cum iterum
 simultate exortâ, Ὁ μὲν Ἀντωνίου (verba Appiani
 sunt ciuiliū quinto) ἐξ Ἀθηνῶν ἐς Τάραντα δὲ
 πλειοναὶσι τετρακοσίαισι: Antonius ex vrbe Athenarum
 nauigauit Tarentum cum trecentis nauibus.
 sed prudentiâ Octauie, adnitente item Agrippâ & Mæ-
 cenate, iterum compositæ res. Antonius Casari centum
 naues ad bellum Siculum, ipse illi duas legiones ad bel-
 lum Parthicum attribuit. Ad, si libido est, Plutarchum
 Antonio, Dionem XLIX.

71. NUPTIIS SORORIS ILLECTVM.]
 Octauie ex Anchariâ, de quo instabili coniugio mirè
 fœdatus Senecæ patris locus Suasoriâ primâ. Vide
 EXCVRS. in B.

72. LOLLIANAS.] Non impleo paginas istis, quæ
 alibi exposita & prompta. In hac Lollianâ clade
 Iulium obsequentem emendo de prodigijs: Infidijs Ro-
 manorum Germani circumuenti, sub M. Lollio
 Legato, grauius vexati. Nam contra scribo, infidijs
 Germanorum Romani circumuenti. Vide præterea
 Suetonium in Aug. Dionem LIV. Eusebium Chronicis,
 olympiad. CXC.

73. VARIANASQVE CLADES.] Clades ea nota.
 sed Senecæ de illâ locus non sine labe, etiam in emen-
 datis nuper libris. Epist. XLVII. Marianâ clade quàm
 multos splendidissimè natos, Senatorium per mi-
 litiam auspicantes gradum, fortuna depressit?
 alium ex illis pastorem, alium custodem casulæ
 fecit. Cladene Marianâ? ubi ista, aut quando? Nam
 C. Marius victor ubique, si memini, & fecit ser-
 uos, non dedit. Quod de eâ accipias, quàm Germanis
 intulit: nuge. An Germani Senatorium per militiam
 auspicantur gradum? Certissimè rescribendum: Va-
 rianâ. Hanc enim nostram intellegit: & opportuno
 recentiq; exemplo admonet, posse e summâ fortunâ
 labi ad imam.

74. VARRONES.] Fuit Licinius Varro Murena,
 de cuius infidijs, præter alios, Strabo libro XIV. Εἰς
 ἔμπροσθεν εἰς τὴν Μερῖναν Φιλίαν, ἐνεὶν ὡς συνέειλεν Φεύγον,
 φωσθεῖσιν τὴν καὶ Καίσαρος τὸ Σεβαστὸν ὄπλῳ.

75. EGNATIUS.] M. Egnatius Rufus Edilis. de
 quo Dio LIII. Suet. cap. XIX. Mox M. Egnatij, ex in
 Plautij Rufi. ita ibi scrib. non Genutij. Vide Senecam
 de Clementiâ I. cap. IX.

76. INTERFECTOS IULOS.] Dicere videtur in iussu
 Augusti occisum Iulum: idq; & Dio prodidit, lib. LV.
 At Velleius suâ manu cecidisse eum dat intellegi: Iu-
 lus Antonius, inquit, singulare exemplum clem-
 entix Cæsaris, violator eius domus, ipse sceleris
 à se commissi ultor fuit. Quid tum? nihil hæc pu-
 gnant. præcessit scilicet iussus Augusti: quem ille
 exsecutus suâ manu. Iulum autem Antonium intelle-
 git Triumuii filium, ad quem Horatij Oda. Cognomen
 ei Africanus: quod malè adhesit Fabio, cum quo con-
 sul fuit, apud Suet. in Claudio cap. II. Paulo enim
 Fabio cognomen Maximi fuit. & sunt due ex ordine
 Horatiane Ode, libri quarti prima & secunda, ad hos
 non dubiè consules, perq; eam occasionem coniu-
 ctim

A *sulti per ludibrium pontifices, an concepto, nec dum edito partu ritè nuberet: 77 qui Tediij & Vedij Pollionis luxus: postremò Liuia grauis in Remp. mater, grauior domui Caesarum nouerca. nihil deorum honoribus relictum, cum se 78 templis & effigie numinum, per flamines & sacerdotes coli uellet. ne Tiberium quidem caritate, aut Reip. curâ successorem adscitum: sed quoniam adrogantiam seuitiamque introspexerit, 79 comparatione deterrimâ sibi gloriam quasiuisset. Etenim Augustus, paucis antè annis, cum Tiberio Tribuniciam potestatem à patribus rursum postularet, quamquam honorâ oratione, quædam de 80 habitu cultuque & institutis eius iecerat, quæ velut excusando exprobraret. Ceterum sepulturâ more perfectâ, 81 templum & cælestes religiones decernuntur. Versæ inde ad Tiberium preces. & ille variè differebat, de magnitudine imperij, suâ 82 modestiâ. solam diui Augusti mentem tantæ molis capacem: se in partem curarum ab illo vocatum, experiendo didicisse, quàm arduum, quàm subiectum fortunæ, regendi cuncta onus. proinde in ciuitate tot illustribus uiris subnixâ, non ad unum omnia deferrent. plures facilius munia Reip. sociatis laboribus executuros. Plus in oratione tali dignitatis, quàm fidei erat: Tiberioq; etiam in rebus quas non occuleret, seu naturâ, siue adfuetudine, suspensa semper & obscura uerba: tunc uerò, nitenti ut sensus suos penitus abderet, in incertum & ambiguum magis implicabantur. At patres quibus vnus*

Tiberius reijcit à se imperium.

Perplexâ & obscurâ, ut mos eius, oratione.

etiam scripta. De eo Iulo Seneca in De breuitate uitæ: Filia & tot nobiles iuuenes, adulterio uelut sacramento adacti, infractam ætatem territabant. postquam (melius, postque) iterum timenda cum Antonio mulier. Apparet enim hunc Iulum arcenum aliquod scelus (cui proximus ab adulterio gradus est) cum Iulia in Augustum concepisse: uti olim cum Cleopatrá eius pater.

C *77. QVI TEDII ET VEDII POLLIONIS LUXVS.] Non extrico quis hic Tedijs. Vtrumne Atedius scribendum? ut sit ille qui* Ciceroni dictus inter Cesaris amicos. In Sex. Tedium Afrum capimus, qui Consul designatus se precipitauit, apud Suetonium? Leniter placet. magis est: ut geminata ab hesitante librario vox sit, scribamusq;: Qui Vedij Pollionis luxus. In Senecâ sanè simile mendum succreuerat, tertio de Ira, cap. XL. Diuus Augustus cum cœnaret apud Vedium Pollionem. ita restituit Pincianus, cum antea, Atedium, legeretur. Pincianus, selectus mihi censor, & uerbis modicus, re iudicioq; ingens. Mentio huius Vedij luxuriæq; eius apud multos, Dionem LIV. Plinium lib. IX. Tertullianum de pallio. Hic est ille Pollio qui testamento Cesari Pausilypum legauit: & è cuius diruta domo, facta Romæ porticus que Liuiæ dicta.*

D *78. TEMPLIS ET EFFIGIE NUMINVM.] Magna & insana ambitio. quam exemplo Hercules & Liberi patris excusare tamen uidetur libro IV. noster. Sed Augustus adhuc uiuus & hominem fungens, in prouincijs esse coliq; uoluit pro Deo. in prouincijs, non in Italiâ, aut Romæ. Suetonius: Tempia quamuis sciret etiam proconsulibus decerni solere: nulla tamen in prouinciâ recepit, nisi communi suo Romæque nomine. Nam in urbe quidem pertinacissime abstinuit hoc honore. De urbe ait; Dio etiam de Italiâ lib. LIV. Quod Tacitus scribit effigie numinum: ualet in eam mentem, ut signa adposita Augusti statuis sint, que solent deorum. puta, radius, hasta, fulmen. Lucanus:*

Fulminibus manes, radijsque ornabit & astris. Itaque Nummi etiam hodie, in quibus Augusti caput radiatum.

At de Flaminiibus & sacerdotibus Augusti, plena omnia monumenta. & putidum sit referre. Vide

pluscule in EXCURS. in C.

79. COMPARATIONE DETERRIMA.] Siue placeat, teterrimâ. De re Suetonius, Tib. cap. XXI. Augustum ambitione tractum, ut tali successore desiderabilior ipse quandoque fieret.

80. HABITU CULTVQVE EIVS.] Ad habitum spectant hæc Suetonij, Tib. cap. LXVIII. Incedebat ceruice rigidâ & obstipâ, adducto ferè vultu, plerumque tacitus: nullo aut rarissimo, cum proximis etiam fermone, eoq; tardissimo, nec sine molli quadam digitorum gestulatione. Addit pro Tacito etiam: Quæ omnia ingrata, & arrogantiæ plena, animaduertit Augustus, & excusare tentauit sæpè apud Senatû & populum. Atque hæc ad habitum: in cultu eius quid notabile aut arrogans, haud nunc memini legere.

81. TEMPLVM ET CÆLESTES.] Templum in Palatio ipso, ex decreto Senatus. Dio: Καὶ αὐτῶ (Αὐτῶ) ἐν τῇ Πάτρῳ ἡρώων Ἰνδοιδέν μὲν ὑπὸ τῷ γερουσιακῶ, διοδοῦνδεν δὲ ὑπὸ τῷ τῷ Λικίῳ, ἢ ὑπὸ τῷ Τιβερῆϊ ἐποίνθη, ἢ ἀλλοθι πολλαχῶς: Ipsi Augusto templum Romæ decretum quidem à Senatu, sed à Liuiæ & Tiberio structum est: idque alibi, & pluribus locis. Liuiæ tamen soli id opus attribuit (preter Dionem & Suetonij mentem cap. XLVII.) Plinius l. XII. Radicem eius magni ponderis vidimus in Palatii templo, quod fecerat diuo Augusto coniux Augusta, aureæ pateræ impositam. Huc respicientem credo Senecam scribere, Consolatione ad Polybium: Fortuna ibit uolentior per omnia, sicut est solita, eas quoque domos ausa iniuriæ causâ intrare, in quas non nisi per templa aditur, & atram laureatis foribus inducere uellem. Puto enim id templum in palatii vestibulo fuisse. eisi referre forte an possis ad templum Apollinis Palatini. Ceterum προδῆστω hanc Augusti, quam Tacitus commemorat, carmine singularis libri complexus uidetur Ouidius, ut ipse quidem indicat, de Ponto:

Quale tamen potui de cælice, Brute, recenti Vestra procul positus carmen in ora dedi. & alibi.

82. MODESTIA.] Id est moderatione: animo minime ambitioso, atque sic alibi usurpat. Mureto notatum.

Senatus
urget.

Rationa-
rium imperij
proferatur.

Asinij im-
prouisum te-
lum in Tibe-
rium.
sed id deij-
cit.

Qui tamen
offensus Asi-
nio, etiam a-
lijs de causis.
Item Arrun-
tio: qui vir
magnus, et
eo magna
spei suspi-
cendus.

vnus metus, si intelligere viderentur, in questus, lacrymas, vota effundi: ad deos, ⁸³ ad effigiem Augusti, ad genua ipsius manus tendere: ⁸⁴ cum proferri libellum recitarique iussit. Opes publicæ continebantur. quantum ciuium, sociorumque in armis: quot classes, regna, prouinciæ, tributa, & vectigalia, & ⁸⁵ necessitates ac largitiones. quæ cuncta sua manu perscripserat Augustus: ⁸⁶ addideratque consilium, coercendi intra terminos imperij. incertum ⁸⁷ metu, an per inuidiam. Inter quæ senatu ad infimas obtestationes procumbente, dixit fortè Tiberius, se, vt non toti Reip. parem, ita quæcumque pars sibi mandaretur, eius tutelam suscepturum. Tum Asinius Gallus, Interrogo, inquit, Caesar, ⁸⁸ quam partem Reip. mandari tibi velis? Percussus improuisâ interrogatione, paululum reticuit, dein collecto animo respondit: Nequaquam decorum pudori suo, legere aliquid aut euitare ex eo, cui in vniuersum excusari mallet. Rursus Gallus (etenim vultu offensionem coniectauerat) non idcirco interrogatum ait, vt divideret quæ separari nequirent: sed vt sua confessione argueretur, vnum esse Reip. corpus, atque vnius animo regendum. addidit laudem de Augusto, Tiberiumque ipsum victoriarum suarum, quæque in togâ per tot annos egregiè fecisset, admonuit. Nec ideò iram eius leniuit, pridem inuisus, tamquam ductâ in matrimonium Vipsianâ M. Agrippæ filiâ, quæ quondam Tiberij vxor fuerat, ⁸⁹ plusquam ciuilia agitaret, Pollionisque Asinij Patris ferociam retineret. Post quæ L. Arruntius, haud multum discrepans à Galli oratione, perinde offendit. quamquam Tiberio nulla verus in ⁹⁰ Arruntium ira. sed diuitem, promptum, artibus egregijs

83. AD EFFIGIEM AVGVSTI.] *Quæ in ipsâ curiâ. Apparet enim ex illis, quæ de Hortensio infra. Modò Hortensij inter oratores sitam imaginem, modò Augusti intuens.*

84. CVM PROFERRI LIBELLVM.] *Libellum eum se, quem Suetonius Rationarium imperij non incommode appellat. scilicet quia rationes eo publicæ continebantur. Videbatur autem prolatione libelli flexus paululum Tiberius, & imperium accepturus, cum curas susciperet. Vocat idem auctor etiam Breuiarium imperij cap. ultimo: De tribus voluminibus, vno mandato de funere suo complexus est: altero, indicem rerum à se gestarum, quem vellet incidi in æneis tabulis, quæ ante Mausoleum starentur: tertio, breuiarium totius imperij, quantum militum sub signis vbique esset, quantum pecuniæ in ærario & fisco, & vectigaliorum residuis. Vbi nota mihi etiam, Indicem hunc rerum Augusti, certò illum esse cuius exemplar Ancyra positum, & curante nobilissimo Busbequio exscriptum. Nam titulus in eâ ipsâ tabulâ iste: Rerum gestarum diui Augusti, quibus orbem terrarum imperio Populi Romani subiecit, & impensarum, quas in rempublicam populumque Romanum fecit, incisarum in duabus aheneis pilis, quæ sunt Romæ positæ, exemplar subiectum. Ex quo haud temerè collegerim dixerimq., in Suetonio scribendum, in æneis pilis, non tabulis. De eadem re loqui vtrumque, id quidem clarum est.*

85. NECESSITATES AC LARGITIONES.] *Necessitates vocat onera publica, quæq., necessario in milites, in populum, aliasq., imperij res eroganda. Linius eadem sententiâ lib. xxiv. Prodeundum in concionem Fulvio prætori esse, indicandasque populo publicas necessitates. Lampridius in Alexandro: Quartarios iam formatos in monetâ detinuit, expectans, vt si vectigal contrahere potuisset, eisdem ederet. Sed cum non potuisset per publicas necessitates, conflare eos iussit. Capitolinus paullo aliter in Gordianis: Familiæ Gordiani hoc*

Senatus decreuit, vt à tutelis atque legationibus, & à publicis necessitatibus semper vacarent. Tacitus lib. ii. pro onere vel angore, ex ære alieno: siue & pauperie. Hortaturque ad luxum & æs alienum, socius libidinum & necessitatum, quò pluribus iudiciis illigare.

86. ADDIDERAT CONSILIVM.] *Quod consilium suum plene extollit Augustus ipse apud Iulianum in Menippæâ de Caesaribus: Ὅτι πρὸ δὲ τοῦ ἐμφυλίου πολέμου ἡ Ρώμη ὄρων εἰς ἕχατον ἐλαύνεσαν πολλὰς κινδύων, ἕτω δὲ δέμην τὰ περὶ αὐτὴν, ὡς εἴη δι' ἡμᾶς, ὡς θεοί, τὸ λοιπὸν ἀδαμαντίνην. Οὐ γὰρ ταῖς αἰέτεσις ἐπιθυμίαις ἕκων, ἐπιτάσσει πάντως αὐτῇ διανοήσθην, ὅρα δὲ διττὰ ὡσαυτὸς ὁ φύσεως ἀποδομῶρα, Ἰσθμὸν καὶ Εὐφράτην ποταμὸς ἐδέμην. Sed qui termini siue limites Rom. imperij sub Augusto? Duos nominat Iulianus, Istrum & Euphratem: quibus adde Rhenum, & Oceanum, & quæ supra dixi.*

87. METV, AN PER INVIDIAM.] *Metu, quem pro ipsis habebat, ne studio plura quærendi, ante parta amitterent. Atque hanc rationem ab ipso Augusto in libello datam, Dio est auctor.*

88. QVAM PARTEM REIP.] *Explicat Dio. Tiberius, inquit, tres fecerat reip. partes. prima Romam & Italiam complectebatur: altera, exercitus: tertia, prouincias. Vni ex istis parem se aiebat, non omnibus. At bono histrioni detracta propemodum persona est, improuisâ interrogatione Galli.*

89. PLUSQVAM CIVILIA.] *Calpurnius Flaccus declamatione vi. Sceleratis ingenijs & plusquam ciuilia cupientibus non dominari, instar seruitutis est.*

90. ARRVTIVM DIVITEM.] *Est is qui consul anno urbis dccxxxii. Artes in eo doctrinamq., suspicit. non vanè, quoniam ex Plinij Indice lib. iii. & v. inter scriptores census illustres fuit. & scripsit, nisi fallor, Geographica. Diuitias etiam commemorat. quas Seneca non fuisse ostendit à bonâ arte, si de eo quidem sensit lib. vi. De Benef. An tu Arruntium & Haterium & ceteros qui captandorum testa-*

mento-

A egregijs, & pari famâ publicè, suspectabat. Quippe Augustus supremis sermonibus cum tractaret, quinam adipisci principem locum suffecturi abnuerent, aut impares vel-
lent, vel ijdem possent cuperentque: mo. Lepidum dixerat capacem, sed aspernantem; Gallum Asinium, auidum, & minorem; L. Arruntium, non indignum, & si casus da-
retur, aufurum. De prioribus consentitur, pro Arruntio quidam Cn. Pisonem tradidê-
re: omnesque præter Lepidum, varijs mox criminibus, struente Tiberio, circumuenti
sunt. Etiam Q. Haterius, & Mamercus Scaurus, suspicacem animum perstrinxêre.
Haterius cum dixisset, *Quousque patieris Caesar* ⁹¹ non adesse caput Reip.? Scaurus quia dixe-
rat, spem esse ex eo non inritas fore Senatus preces, quòd relationi consulum iure Tribu-
niciaè potestatis non intercessisset. In Haterium statim inuectus est; Scaurum, cui im-
placabilius irascebatur, silentio tramisit. fessusque clamore omnium, exostulatione
singulorum, flexit paulatim, non vt fateretur sulcipi à se imperium, sed vt negare & ro-
gari desineret. Constat Haterium, cum deprecandi causâ palatium introisset, ambulans
isque Tiberij genua aduolueretur, propè à militibus interfectum, quia Tiberius casu,
an manibus eius impeditus, prociderat. Neque tamen periculo talis viri mitigatus est,
donec Haterius Augustam oraret, ⁹² eiusque curatissimis precibus protegeretur. Multa
patrum & in Augustam adulatio. alij *Parentem*, alij *Matrem patriæ* appellandam, pleri-
que vt nomini Cæsaris adscriberetur, *Iulia filius*, censebant. Ille moderandos femina-
rum honores dictitans, eademque se temperantiâ vsurum in his quæ sibi tribuerentur,
ceterum anxius inuidia, & muliebre fastigium in diminutionem sui accipiens, ⁹³ ne li-
ctorem quidem ei decerni passus est: ⁹⁴ aramque adoptionis, & alia huiuscemodi pro-
hibuit. At Germanico Cæsari ⁹⁵ pro consulare imperium petiuit, missique legati qui de-
ferrent,

Augusti iudicium de his qui imperio digni.

Haterij commissum in Tiberium:

Et Scauri.

Illius periculum à milite.

Senatus solida adulatio in Liuiam:

Quam Tiberius temperat.

mentorum artem professi sunt, non putas eadem habere, quæ designatores & libitinarios vota? Sed alium ab isto, opinor, intellegit Seneca: qui sub Caio magnus, & qui ante præco. Iosephum vide XIX. Antiq. cap. I. sub finem.

C 91. NON ADESSE CAPVT REIP.] Sententiam potius in hoc loco expedimus, quam verba. Lectio quam posui, à Ferreto est, qui adseruat in Mediceo codice sic scriptum. Et cur ambigimus? sententia herclè percommoda est: offensum Tiberium, pro reliquâ suâ modestiâ, quòd caput Reip. nominaretur, qui tamquam veteri libertate vnus vellet esse è multis. Nec absurdè legeris è vulgatis, non esse caput te Reip.

92. EIVSQVE CVRATISSIMIS.] Ita correxi: vulgò, & vsque.

93. NE LICTOREM QVIDEM.] Quo tamen vulgò femina principes vsq, Vestalium exemplo. Claudij quidem Agrippina, etiam duobus. Tacitus, Decreti & à Senatu lictores duo, Flaminium Claudiale.

D 94. ARAMQVE ADOPTIONIS.] Ludos hîc facit vir doctus, equite non plaudente. Damnât lectionem veterem, & multis verbis suadet hanc nouam, aramque adoptionis. quasi Tiberius, inquit, in es incidi adoptionem publice, proponi vetuerit. Mi homo, hodie nihil credo tibi. Nam notus mihi mos Romanus, quo receptum vt propaganda memoriæ causâ, ara aut templum statueretur virtuti rei, quam cuperent laudatam. Noster l. III. Præceperant animis orationem patres: quòd quasitior adulatio fuit. nec tamen repertum, nisi vt effigies principum, aras deum, templa & arcus, aliaque solita censerent. Ita apud eundem, cum Tiberius publico iudicio vltus esset Germanici mortem: Cæcina Seuerus censuit aram vltioni. Et ob amicitiam cum Seiano, l. IV. Patres aram Clementiæ, aram Amicitia, effigiesque

circum Cæsaris, & Seiani censuere. Et lib. xv. post natam ex Poppæâ prolem, Supplicationes à Senatu decretæ, & templum Fecunditati. Eòdem traho Suetonij illud in Caligulâ, cap. VIII. præter interpretum mentem: Addit etiam pro argumento, aras ibi ostendi inscriptas, ob Agrippinæ puerperium. Errat idem ille dum censet, de Tiberij adoptione hîc agi: cum Tacitus intellegat de Liuiæ. Nam Liuia testamento adoptata in familiam Iuliam nomenq, Augustæ: & nouo exemplo, coniux facta filia mariti. Ideò dum Liuiæ adulantur, decreta ara Adoptioni. Passim in lapidibus & Nummis, Diui filia lego. vt in marmore Hispaniensi:

IVLIAE. AVG.

DIVI. F. MATRI

TI. CÆSARIS. AVG. PRIN

CIPIS. ET. CONSERVATORIS

ET. DRVSI. GERMANICI

M. CORNELIVS. PROCVLVS

PONTIFEX. CÆSARVM.

Nummo aereo. S. P. Q. R. DIVÆ. IVLIAE. AVGVSTI. FIL. carpenti formâ tracti à duobus mulis.

95. PROCONSVLARE IMPERIVM.] Quòdne antè habebat? Nam Dio disertè proconsulare imperium illi tribuit, anno DCCLXIV. id est, triennio antè. Lib. LV. Τιβερίος μὲν καὶ Γερμανικὸς ἀντιπά-
τη ἀρχῶν ἐς τὴν Κελτικὴν ἐπέβαλον. Tiberius, & Germanicus Proconsul, in Celticam inuasiones fecerunt. Sed intellegit, credo, proconsulare imperium perpetuum: quod inter titulos principatus. In oratione Alexandri apud Lampridium: Gratias vobis P. C. de Cæsareo nomine, de pontificatu max. de Trib. potestate, & proconsulari imperio. quæ omnia nouo exemplo vno die in me contulistis. Ab eadem mente Nero lib. XII. curante Agrippinâ, Proconsulare imperium extra urbem habet, &

B

Princi-

ferrent simul mæstitiam eius ob excessum Augusti solarentur. quò minus idem pro-
 Druso postularetur, ea caussa, quod designatus consul Drusus, præfensque erat.⁹⁶ Can-
 didatos præturæ duodecim nominavit,⁹⁷ numerum ab Augusto traditum : & hortante
 senatu ut augeter, iureiurando obstrinxit, se non excessurum.⁹⁸ Tum primùm è campo
 comitia ad patres translata sunt. nam ad eam diem, & si potissima arbitrio Princi-
 pis, quædam tamen studijs tribuum fiebant. neque populus ademtum ius questus est,
 nisi inani rumore : & senatus largitionibus ac precibus fordidis exsolutus, libens te-
 nuit, moderante Tiberio, ne plures quàm quattuor candidatos commendaret, sine re-
 pulsâ & ⁹⁹ ambitu designandos. Inter quæ Tribuni plebeij petiuere, ut proprio sumtu
 ederent ¹⁰⁰ ludos, qui de nomine Augusti Fastis additi, Augustales vocarentur. sed de-
 creta pecunia ex ærario, ¹⁰¹ utque per Circum triumphali veste vterentur : ¹⁰² curru vehi
 haud permissum. mox celebratio annua ad Prætorem translata, cui inter ciues & per-
 egrinos iurisdicatio euenisset. Hic rerum vrbanarum status erat, cum Pannoni-
 cas legiones seditio incessit : nullis nouis caussis, nisi quòd mutatus princeps licentiam
 turbarum, & ex ciuili bello spem præmiorum ostendebat. Castris æstiuis tres simul le-
 giones habebantur, præfidente Iunio Blæso : qui sine Augusti, & inijs Tiberij auditis,
 ob

Ratio comi-
torum.

Ludi Augu-
stales.

Seditio in
Pannoniâ:

Princeps iuuentutis appellatur. *Exemplum ab Au-
 gusto, cui decretum perpetuum Proconsulare imperium
 Dio tradit lib. LIII.*

96. CANDIDATOS PRÆTURÆ XII.] Prætorum
 origo, progressus, augmentum, satis ambigè tradita:
 etiam ab is, quibus hæc vna cura fuit. Ego breuiter
 rem expediui, & ad historia fidem, quæ vide, si vis,
 in EXCVRS. in D.

97. NUMERVM AB AVGVSTO.] Diffusè magis
 Velleius : Post redditum cælo patrem, & corpus
 eius humanis honoribus, nomen diuinis honora-
 tum: primum Principalium eius operum fuit ordi-
 natio comitorum, quam manu suâ scriptam
 D. Augustus reliquerat. quo tempore mihi fra-
 trique meo candidatis Cæsaris destinari Præto-
 ribus contigit. Consecutis, ut neque post nos
 quemquam D. Augustus, neque ante nos Cæsar
 commendaret.

98. TVM PRIMVM COMITIA.] Comitorum res,
 amissâ libertate, variè habita : ac vide omnino in
 EXCVRS. quæ huc faciunt, litterâ E.

99. AMBITV DESIG.] Id est, ut nec opus quidem
 haberent in Senatu ambire : sufficeretq, sola Principis
 commendatio.

100. LVDOS, QVI DE NOMINE AVGVSTI.] Verum
 est. nam & in Kalend. veteri hodieq, legimus, IV. eid.
 Octob. AVGVST. id est, Augustalia. Eorum ludorum
 originem reperio, anno DCCXXV. cum ex Græ-
 censi & Siculâ peregrinatione redux Augustus, pas-
 sus est inter alios honores, Τύχη τε ἐπαναγώσω βω-
 μὸν ἰδρυθῆναι. καὶ τὴν ἡμέραν ἦν ἀφιζοίτο, ἐν τε ταῖς ἱε-
 ρουμνίαις ἀειθμεῖσθαι, καὶ Αὐγουστᾶλια ὀνομαζέσθαι:
 Fortunæ reduci aram sacrari, & diem quâ redie-
 rat, in Fastis scribi, & Augustalia dici. Ludiq, eo
 die ex decreto Senatus instituti, octennio posterius,
 Aelio Tuberone, Paulo Fabio Coss. Idem scriptor :
 Τα δὲ δὴ Αὐγουστᾶλια, ἀ καὶ νῦν ἀγῆ), τότε πρῶτον
 ἐν δόγματος ἐτελέσθη: Augustalia, quæ & nunc ce-
 lebrantur, tunc primùm ex Sc^{to} acta sunt. At Sui-
 dae Augustale etiam locus est, in quo præfeti regio-
 num & cultores Augusti saltabant, Idibus Octobris.
 Video hominem alludere velle ad hos ludos: sed ita, ut
 eum planè non capiam. Αὐγουσεῖον, inquit, ἐκλήθη
 διότι τῆ ἰε τῆ Οὐκαθρίσ μινός οἱ βεργωνάρχει καὶ σε-

εασοφῶσι ἐχόρδον ἐν τῶ ἀγυσεῖω, ὅσον ἐν τῶ ὀψο-
 πώλει, εἰς τιμὴν Τιβερίου. Scies tamen & alios ludos
 fuisse, die natali Augusti, qui pariter celebrabantur
 in Circo, notatos Fastis, IX. Kal. Octob. H. D. AVGV-
 STI. NATALIS. LVD. CIRC. Quorum mentio est Dio-
 ni in actis anni DCCXLIII. & Suetonio, nisi fallor,
 cap. LVII. Equites Romani natalem eius sponte
 atque consensu biduo semper celebrarunt. Quos
 intellegit & Ovidius lib. IV. De Ponto:

Ponticâ me tellus, quantis hac possumus orâ
 Natalem ludis, scit celebrare dei.
 Sed eos caue cum Augustalibus confundas.

101. VTQVE PER CIRCVM.] Tribuni, mortuo
 Augusto, præfeti his ludis, ait Dio, quasi sacri : ut id
 quoque cederet honori Augusti. Ludi autem ipsi, Cir-
 censes, id est curules, & si forte Venatio. Quod vestem
 triumphalem petunt Tribuni : faciunt ad exemplum
 Consulium & Prætorum, quibus in Circo ludos præ-
 bentibus ius togæ pictæ. Iuuenalis:

similisq, triumpho
 Prædo caballorum Prætor sedet.
 Quo versu hæsi aliquando, num leg. præda : quia ma-
 gna scilicet pecuniæ vis effundenda prætori in auri-
 gas & equos, ipsq, ipse quasi præda. Idem alibi,
 & medio sublimem in puluere Circi
 In tunicâ Iouis, & pictæ Sarrana ferentem
 Ex humeris aulæa togæ.

Nec alius sententiæ illud Cornelij nostri LXII. Ludicro
 Circensium Britannicus in prætextâ, Nero trium-
 phalium veste, transuecti sunt. ut dicam in loco.

102. CVRRV VEHI HAVD PERMISSVM.] Ne
 prorsus æquarentur potestati maiori. De curru Præto-
 rum in Circo, Iuuenalis:

Quid si vidisset prætorem in curribus altis
 Exstantem ?

Plinius : Non vetus & bigarum celebratio in his
 qui præturâ functi, curru vecti essent per Circum.
 De Consulium, Plinius alter in Laudatione Traiani:
 Nos sub tuis oculis augustior solito currus acci-
 piet : nos inter secunda omina & vota certantia
 vehemur alacres, & incerti utrâ ex parte maior
 auribus nostris clamor accidat. Scripsiq, de his
 vberius peculiari De spectaculis libro, cui Saturnalia
 Index.

A ob¹⁰³ iustitium aut gaudium, intermiserat solita munia. Eo principio lasciuire miles, discordare, pessimi cuiusque sermonibus præbere aures, denique luxum & otium cupere, disciplinam & laborem aspernari. Erat in castris Percennius quidam,¹⁰⁴ dux olim theatralium operarum, dein gregarius miles, procax linguâ, & miscere cœtus histrionali studio doctus. Is imperitos animos, & quamnam post Augustum militiæ conditio ambigentes impellere paullatim nocturnis colloquijs, aut flexo in vesperam die, & dilapsis melioribus, deterrimum quemque congregare. Postremò, promptis iam & alijs seditionis ministris, velut concionabundus interrogabat, *Cur paucis centurionibus, paucioribus tribunis, in modum seruatorum obedirent? quando ausuros exposcere remedia, nisi nouum & nutantem adhuc principem, precibus vel armis adirent? satis per tot annos ignauia peccatum, quòd¹⁰⁵ tricena aut quadragena stipendia senes, & plerique truncato ex vulneribus corpore, tolerant. ne demissis quidem finem esse militiæ, sed¹⁰⁶ apud vexillum retentos,¹⁰⁷ alio vocabulo, eosdem labores perferre.¹⁰⁸ ac si quis tot casus vitâ superauerit; trahi adhuc diuersas in terras, vbi per nomen agrorum,¹⁰⁹ vligines paludum, vel inculta montium accipiant. Enimuerò militiam*

Cui otium, causa:

Et fax, qui-
piam e. v. cen-
nium.

Cap. 17.
Eius seditionis
oratio ad
milites.

Disturbantem
militiam
culpat:

103. IUSTITIVM AVT GAVDIVM.] Iustitium, ob mortem Augusti indictum, & publicus dotor & cessario: gaudium, ob initia Tiberij. & tunc quoque ferie in Natali imperij.

104. DVX OLIM THEATRALIVM OPERARVM.] In theatro, sicut in Circo, sue partes & factiones: distracto videlicet fauore plebis in hunc histrionem, in illum. Ee non raro in tumultum exhibant, imò pugnam, imò cædem. Dux his factionibus & signifer, leuissimus quisque è plebe: cui lingua manusq; ad iniurias & contumelias promptæ. Ab vno Exemplo discite rem totam, apud Suetonium Nerone cap. XXVI.

C Interdium quoque clam gestatoriâ fellâ delatus in Theatrum, seditionibus Pantomimorum ex parte proscenij superiore, signifer simul ac spectator aderat. & cum ad manus ventum esset, lapidibusq; & subselliorum fragminibus decerneretur, multa & ipse iecit in populum, atque etiam prætoris caput consauciauit. Operæ autem theatrales Tacito: vt Ciceroni, operæ Clodiane: & in lapide prisco OPERÆ. VETERES. A. SCENÆ. Plinio etiam operæ in Circo; sed à me correcto: l. IIX. cap. VI. L. Pifo inductos dumtaxat (Elephantos intellegit) in Circum, atque vt contemptus eorum increfceret, ab operarijs hastas præpilatas habentibus per circum totum actos. vbi, ab operis scribendum esse confirmo.

D 105. TRICENA AVT QVADRAGENA.] Atqui vicena, ex lege, debebant tantum: & tunc Veterani dicebantur. Suidas: Βετεράνος ὁ δὲ Ρωμαίους ὁ δὲ πολυθεῖς τῆς στρατείας. Ἐπὶ εἰκοσαετίαν δὲ ἔτοι ἐδ' ἀλοῶν: Veteranus Romanis dicitur, qui solutus est militiâ. in vigesimum autem annum solent merere. Quod verum est: sed sub Principibus, vt hic dicitur, parum seruatum.

106. APVD VEXILLVM RETENTOS.] Attende qui historiam principum legis. Apud antiquos simplex & vna honesta missio: ab Augusti auro facta duplex: Exauctoratio & missio. Tacitus auctor sic distinguendi, infra: Placitum vt epistolæ nomine principis scriberentur, missionem dari vicena stipendia meritis; exauctorari qui senadena fecissent, ac retineri sub vexillo, ceterorum immunes nisi propulsandi hostis. Exauctoratio ea vis, vt (exempli causa) legio aliqua sacramento solueretur, signis aquilâq; ademptis: non tamen dimitteretur pro-

tinus, sed seorsum in exercitu ageret sub vno aliquo * vexillo donec præmia soluerentur & agri. Interea * Addit Ap-
pian. lib. II.
Ciuil & vno
deducenda
colonia Prin-
cipe. quem
omnino vi-
de.

immunis à labore, excubijs, vigilijs, & munere omni castrensi esset: exceptâ pugna in hostem. At plene missionis effectus, vt statim ab exercitu castrisq; domum aut in colonias irent, præmijs acceptis. Cui bono hoc inuentum? inquit. Bono fisci. Suetonius in Tiberio, cap. XLVIII. Atque etiam missione veteranorum rarissimas fecit, ex senio mortem, & morte compendium captans. Præmia enim, de quibus mox dicam, mortuis non debebantur: sicut nec cum causâ missis, ante stipendia completa. Ideò Caligula (Suetonio narrante, cap. XLIV.) in exercitu recensendo, plerisque Centurionum maturis iam, & nonnullis ante paucissimos quàm consummaturi essent dies, primos pilos ademit, causatus senium cuiusq; & imbecillitatem. Cuius ergo nunc, cur hic de tricenis quadragenisq; stipendijs querela: & infra totiens mentio retentionis apud vexillum, fons Pannonicæ & Germanicæ seditionis.

107. ALIO VOCABVLO.] Quomodo? Veterani enim proprie dicebantur, non legionarij. Ita lib. III. Vexillum veteranorum, non plus quingenti. Histor. lib. III. Ipsum Othonem comitabantur speculatorum lecta corpora, cum ceteris prætorijs cohortibus, veterani è prætorio, classicorum ingens numerus. Nam & Prætoriani post XVI. annos habebantur sub vexillo. Dicti etiam emeriti. Glossæ prisca, Emeritus ἀπολειτῦργητας ἢ ἀποστρατῶσα δ' ἄρμος. ite- rumq; Emeritus, ἐνπιμος καὶ στρατιωτικὸς καμάτης. Significat Immunes eos fuisse, & operum vacuos. Dicti sæpè item Vexillarij. vt mox, Vexillarij discordium legionum: in Historiarum libris. Vexillarij XIII². XV². legionum, &c. De iisdem laboribus, quod addunt: mentiuntur.

108. AC SI QVIS TOT CASVS.] Nonne melius? siqui tot casus vitæ superauerint.

109. VLGINES PALVDVM, VEL INCVLTA.] Id quidem contra leges militares. Nam in Flacco Siculo lego, Siluas & loca aspera in assignationem non venisse. siquid amari vel incerti soli esset, id assignatione non datum: sed militi veteranoq; culturam assignatam. Querela autem consimilis apud Sallustianum Lepidum: Egregiâ scilicet mercede, cum relegati in paludes ac siluas, contumeliam atque inuidiam suam, præmia penes alios intel-

Et pauper-
tatem,

Et duritiem.

Contra, pra-
mia aliorum
ostendit.
* acciperent.

Cap. 18.
Furere inci-
pit miles.

Moderari &
sistere Blæsus
conatur.

tiam ipsam grauem, infructuosam: ¹¹⁰ denis in diem assibus animam & corpus aestimari: ¹¹¹ hinc vestem, arma, tentoria, hinc seuitiam centurionum, & ¹¹² vacationes munerum redimi. At herede verbera, & vulnera, duram hiemem, exercitas aestates, bellum atrox, aut sterilem pacem, sempiterna. nec aliud leuamentum, quam si certis sub legibus militia iniretur. Ut singulos denarios mererent: sextusdecimus stipendij annus finem adferret; ne ultra sub vexillis tenerentur, sed iisdem in castris ¹¹³ premium pecuniâ solueretur. An pratorias cohortes, ¹¹⁴ quæ binos denarios * acceperint, ¹¹⁵ quæ post sexdecim annos penatibus suis reddantur, plus periculorum suscipere? Non obtrectari à se urbanas excubias, sibi tamen apud horridas gentes è contubernijs hostem aspici. Adstrepebat vulgus diuersis incitamentis. hi verberum notas, illi caniciem, plurimi detrita tegmina & nudum corpus exprobrantes. Postremò eò furoris venère, vt tres legiones miscere in vnam agitauerint. depulsi æmulatione, quia suæ quisque legioni cum honorem quærebant, aliò vertunt, atque vnâ tres aquilas & signa cohortium locant: ¹¹⁶ simul congerunt cespites, exstruunt tribunal, quò magis conspicua sedes foret. Properantibus Blæsus aduënit. increpabatque, ac retinebat singulos, ¹¹⁷ clamitans, Meâ potius cæde imbuite manus. leuiore flagitio legatum interficietis, quàm ab

impe-

legent. Illud enim atque imminuit Sullanas agrorum diuisiones, quod pleraque palustria adsignata militibus aut inculta.

110. DENIS IN DIEM ASSIBVS.] Gordius, vt multis visum, hic nodus: nec ego tamen Alexander. solui enim, non abrui: & EXCURS. nostros adi in F.

111. HINC VESTEM, ARMA.] Vides ergo, aucto à Iulio vel ab Augusto stipendio, abrogatam illam Gracchi legem, quâ militi è publico vestem dari iussit, sine vllâ stipendij detractioe. Quod fugerat me admonere in electis, cap. de stipendio. Ambigas tamen an secuti principes iterum non reduxerint Gracchi hac parte legem. Lampridius certè in Alexandro: Donauit, inquit, & ocreas, & braccas, & calciamenta inter vestimenta militaria. & post in personâ Principis: Qui acceptam à prouincialibus annonam, qui vestem, qui stipendia vobis attribuit.

112. VACATIONES MVNERVM.] Scripsi eâ de re ad libros historiarum.

113. PRÆMIVM PECVNIA.] Quale istud pecuniarium premium? Pete ab EXCURS. nostris, in G.

114. QUÆ BINOS DENARIOS.] Bini denarij decreti à Senatu Pratorianis, in honorem Augusti: vt scilicet fidelem gererent eius curam, in salute cuius salus publica nixa. Id accidit in VII. eius Consulatu. Si tamen Dionis verba vera, non binos denarios meriti Pratoriani: sed tantum, XX. asses. Nam ait, Τοῖς δορυφορήσων αὐτὸν διπλάσιον τὸν μισθὸν τῶ τοῖς ἄλλοις στρατιώταις διδομῆς ἡφιέθη διὰ τὴν ἀξίαν. Si, inquam, duplum quod ceteris militibus, datum Pratorianis: constat inuidiosam orationem esse nebulonis Percennij de duobus denarijs, & augenda rei. Quantum enim intersit, docui antè. At exemplum hoc stipendij Pratorianis augendi, sumptum à militiâ veteri: apud quos Pratoria cohors sesquiplum accipiebat, honoris causâ. Vide Festum in Pratoria cohors.

ADD. Vir doctus, in re nummariâ, nuper emendari censuit, quæ bis denos acciperent. Nam constat ex Dione, inquit, accepisse eos saltem duplum quàm alij milites: nec id plus fecerit, quàm videnos nummos. Denarium autem duorum aestimatio amplior. Intellego, vellem & ipse ea, quæ in hanc rem satis scripsi. Quis nostrum exigit ista rigide ad veri lancem? Bi-

nos denarios? sic nempe, quomodo legionarij vnum denarium. Is enim eis definitus, sed solutus numquam nisi aestimatione infimâ & prisca. Eadem igitur fide & pretio duos denarios cepere Pratoriani. Quos quòd diseritè tamen exprimit Percennius: quis miretur? in seditione id facit, & ad animos scilicet vero an falso inflammandos.

115. QUÆ POST SEXDECIM ANNOS.] Lapsus ergo Dio, qui lib. LIV. diseritè tradit, Augustum defuisse annos Pratorijs cohortibus duodecim, alijs sedecim. Nisi tamen id decretum mutatum postea, anno DCCLVIII. Quod apparet ex eodem Dione, libro LV. ubi de premijs militaribus, quem adi.

116. SIMVL CONGERVNT CESPITES.] Nota morem antiquum. Tribunal Imperatorium ecce in castris, etiam illâ etate cespitium. Plinius in laudatione Traiani: Decora facies consulis: multa post sacula tribunal viridi cespite exstructum, nec fascium tantum, sed pilorum signorumque honore (malim horrore) circumdatum. Xiphilinus de Boadicâ reginâ Britannie: Συνήγαθ' δὲ τὸ στρατόμα αὐτῆς δώδεκα μυριάδας ὄν, καὶ ἀνέβη ἐπὶ βῆμα ἐκ γῆς ἐλώδους ἐς τὸν Ρωμαίων ἔθρονον πεποικυμένον. Eleganter. Et ascendit, inquit, tribunal è terrâ palustri more Romano confectum. Statius in Siluis:

Hic fuetus dare iura parens, hoc cespite turmas Adfari.

Ammianus l. XXIII. Ipse aggere glebali assistens, coronaque cellarum circumdatus potestatum, talia ore sereno differuit. Lucanus lib. v. de Casare concionante:

— stetit aggere fulti

Cespitis, intrepidus vultu; meruitque timeri Non metuens.

Plutarchus in Pompeio: Βῆματος δὲ ἐκ ὄντος, ἃ δὲ τῶ στρατιωτικῆ γενέσθ' φθάσαντος, ὃ ποιεῖσιν αὐτοί, ἃ γῆς ἐκτομῆς βαθείας λαμβάνοντες, καὶ καταλλήλων συνήθεις, &c. Claudianus de bello Getico:

Dicis antè tamen princeps confirmat ituros, Aggere conspicuus. Itat circumfusa iuuentus Nixa hastis, pronasque; ferox accommodat aures.

117. CLAMITANS, MEA POTIVS CÆDE.] Mirum videri possit, & quid causâ, cur ob tribunal cespitium adeò inclamet Blæsus? Nam subiungit: Leuiore flagitio legatum interficietis, quàm ab imperatore

A

B

C

D

A Imperatore desciscitis. aut incolumis fidem legionum retinebo, aut iugulatus pœnitentiam adcele-
rabo. Aggerebatur nihilominus cespes, iamque pectori vsque adcreuerat, cum tandem **Cap. 19.**

¹¹⁸peruicaciâ victi inceptum omisere. Blæsus multâ dicendi arte, *Non per seditionem
& turbas desideria militum ad Casarem ferenda, ait: neque veteres ab imperatoribus priscis,
neque ipsos à diuo Augusto tam noua petiuisse: & parum in tempore, incipientes principis curas
onerari. Si tamen tenderent in pace tentare, quæ ne civilium quidem bellorum victores expostula-*

*Qui suadet
Legationem
ad princi-
pem.
Id factum:
& filius eius
missus.*

*uerint: cur contra moram obsequij, contra fas disciplinae, vim meditentur? decernerent legatos, se-
que coram mandata darent. Adclamauere, vt filius Blæsi tribunus legatione eâ fungeretur,
peteretque militibus missionem ab sexdecim annis, cetera mandatuos, vbi prima pro-
uenissent. Profecto iuvene, modicum otium: sed superbire miles, quod filius Legati
orator publicæ causæ, satis ostenderet, necessitate expressa, quæ per modestiam non
obtinuissent. Interea manipuli ante cœptam seditionem Nauportum missi, ¹¹⁹ob iti-*

Cap. 20.

*Sed recru-
dit seditio,
manipulo-
rum aliquot
supervenit.*

nera, & pontes, & alios vsus, postquam turbatum in castris accepere, vexilla conuellunt:

B direptisque proximis vicis, ipsoque ¹²⁰Nauporto, quod municipij instar erat, retinen-
tis centuriones in risu & contumelijs, postremo verberibus insectantur: præcipuâ in Au-
fidienum Rufum ¹²¹præfectum castrorum irâ. quem dereptum ¹²²vehiculo, sarcinis

*A quis præ-
fectus castro-
rum viola-
tur.*

grauant, aguntque primo in agmine, per ludibrium rogitantes, an tam immensa one-
ra, tam longa itinera libenter ferret? Quippe Rufus diu manipularis, dein centurio,
mox castris præfectus, antiquam duramque militiam reuocabat, ¹²³inuietus operis ac

Cap. 21.

*Blæsus coër-
cere conatur:*

laboris, & eò immitior quia tolerauerat. Horum aduentu redintegratur seditio, & vagi
circumiecta populabantur. Blæsus paucos maximè prædâ onustos, ad terrorem cetero-
rum, adfici verberibus, ¹²⁴claudi carcere iubet. nam etiam tum legato à centurioni-

bûs, & optimo quoque manipularium, parebatur. Illi obniti trahentibus, prensare cir-
cumstantium genua, ciere modò nomina singulorum, modò centuriam quisque cuius
manipularis erat, cohortem, legionem, eadem omnibus imminere clamitantes: simul
probra in Legatum cumulant, cælum ac deos obtestantur: nihil reliqui faciunt, quò mi-
nùs inuidiam, misericordiam, metum, & iras permouerent. Adcurritur ab vniuersis, &

*Frustrâ, nam
carcerem
frangunt.*

C carcere effracto, soluunt vincula: desertoresque ac rerum capitalium damnatos, sibi
iam miscnt. Flagrantior inde vis, plures seditione duces. & Vibulenus quidam gre-
garius miles, ante tribunal Blæsi adleuatus circumstantium humeris, apud turbatos, &

Cap. 22.
*Vibuleni fal-
lax facinus.*

quid pararet intentos, *Vos quidem, inquit, his innocentibus, & miserrimis lucem & spiri-
tum reddidistis, sed quis fratri meo vitam, quis fratrem mihi reddit? quem missum ad vos à
Germanico exercitu de communibus commodis, nocte proximâ iugulauit ¹²⁵per gladiatores suos,
quos in exitium militum habet atque armat. Responde Blæse, vbi cadauer abieceris? ne hostes*

quidem

peratore desciscitis. Capitale ergo adeò facinus illud?
capitale prorsus. Nam tribunalis exstructio, ascen-
sioq; signum proprium Imperatoris, quod allocutu-
rus milites conscenderet. Simile apud Vopiscum in

D Probo. Vndique ab omnibus adclamatum est,
Probe Auguste diu te seruent. Deinde concursus,
& cespitium tribunal, appellatusque Imperator.
Sed & allocutio ipsa soli Imperatori seruata postea.

Ammianus de Iuliano nondum Principe, l. XVI.
Et cum alloqui pariter omnes nec longitudo spa-
riorum extenta, nec in vnum coactæ multitudi-
nis permitteret crebritas, (& alioqui vitabat gra-
uoris inuidiæ pondus, ne videretur id adfectasse
quod sibi soli deberi Augustus existimabat) cau-
tior sui, &c.

118. PERVICACIA VICTI.] *Ipsius Blæsi, & si qui
alij fortiter obfisterent.*

119. OB ITINERA.] *Expeditionem ergo medita-
bantur, eoque hæc præcurabant: neque alio fine simul
in Astinis erant.*

120. NAVPORTO.] *Meminit & Velleius. Strabo*

*collocat in Tauriscis, situ ab Aquileiâ stadijs CCCL.
sed vocat Ναύπορτον, corruptè, ut opinor.*

121. PRÆFECTVM CASTRORVM.] *Munus fuit,
nescio an antiquum. mentionem quidem eius ante
Principes nondum inueni: postea, sepius. Vide EX-
CVRS. in H.*

122. VEHICULO.] *Honestiores ergo militum et-
iam tunc in vehiculo aut equo.*

123. INVICTVS OPERIS.] *Medicea scriptura,
intus operis. Verum censeo, vetus operis. In Tacito
vetus militiæ, & in Silio ipsa hæc verba:*

— gnaros belli, veteresque laborum.

124. CLAVDI CARCERE.] *In castris statuis ergo
carcer. & cum exercitus moueret, eosdem catenâ tra-
hebant, more militari, ut alibi dicam. Iuuenalis, Sa-
tyrâ VI.*

*Inde fides arti, sonuit si dextera ferro
Læuaque, si longo castrorum in carcere mansit.*

125. PER GLADIATORES SVOS.] *Refer ad solu-
tum seculi eius morem, quo Præsides, Præfecti pro-
uinciarum, familias gladiatorum aiebant, ad specta-
cula*

* hi.

Cap. 23.

Quod invidiam & mortem paene Blaso attulit.

Tribuni militum pulsi. Lucillus casus.

Turbatores inter se turbant.

Cap. 24.

Drusus à Tiberio mittitur seditioni sedanda.

Ei comes & consultor Scianus datus. Excipitur à legionibus parum commiter.

Cap. 25.

Litteras Tiberij recitat.

Cap. 26.

Miles distincta quadam postulat. * perferret.

quidem sepulturam invident, cum osculis. cum lacrimis dolorem meum implevero: me quoque trucidari iube. dum interfectos nullum ob scelus, sed quia utilitati legionum consulebamus, * u'sepeliant. Incendebat hæc fletu, & pectus atque os manibus verberans: mox disiectis quorum per humeros sustinebatur, præceps & singulorum pedibus aduolutus, tantum consternationis invidiæque conciuuit, ut pars militum, gladiatores qui è seruitio Blæsi erant, pars ceteram eiusdem familiam vincirent, alij ad quærendum corpus effunderentur. ac ni properè neque corpus ullum reperiri, & seruos adhibitis cruciatibus abnuere cædem, neque illi fuisse unquam fratrem pernotuisset, haut multum ab exitio Legati aberant. Tribunos tamen, ac præfectum castrorum extrudere: sarcinæ fugientium direptæ. & centurio Lucillus interficitur, ¹²⁶ cui militaribus facetijs vocabulum, *Cedò alteram*, indiderant: quia fractâ vite in tergo militis, alteram clarâ voce, ac rursus aliam poscebat. ceteros latebræ texere, vno retento Clemente Iulio, qui perferendis militum mandatis habebatur idoneus, ob promptum ingenium. Quin ipsæ inter se legiones Octaua & Quintadecima ferrum parabant: dum centurionem ¹²⁷ cognomento Sirpicum, illa morti deposcit. Quintadecumani tuentur: ni miles Nonanus preces, & aduersum aspernantis, minas interiecisset. Hæc audita, quamquam abstrusum, & tristissima quæque maximè occultantem Tiberium perpulerê, ut Drusum filium cum primoribus ciuitatis, duabusque prætorijs cohortibus mitteret, nullis satis certis mandatis, ex re consulturum. & cohortes dilecto milite supra solitum firmatæ. additur magna pars prætoriani equitis, & robora Germanorum, ¹²⁸ qui tum custodes imperatori aderant: simul prætorij præfectus Aelius Scianus, collega Straboni patri suo datus, magnâ apud Tiberium auctoritate, rector iuueni, & ceteris periculorum præmiorumque ostentator. Druso propinquanti, quasi per officium obuiæ fuere legiones: non lætæ, ut adsolet, ¹²⁹ neque insignibus fulgentes, sed inluuie deformi, & vultu, quamquam mœsticiam imitarentur, contumaciæ propiores. Postquam vallum introijt: portas stationibus firmant, globos armatorum certis castrorum locis opperiri iubent: ceteri tribunal ingenti agmine circumueniunt. Stabat Drusus silentium manu poscens. ¹³⁰ illi quoties oculos ad multitudinem retulerant, vocibus truculentis strepere, rursus viso Cæsare, trepidare. Murmur incertum, ¹³¹ atrox clamor, & repente quies. diuersis animorum motibus, pauebant terrebantque. Tandem interrupto tumultu, litteras patris recitat, in quibus perscriptum erat, *præcipuam ipsi fortissimarum legionum curam, quibuscum plurima bella tolerauisset. ubi primum à luctu requiescet animus, acturum apud patres de postulatis eorum. misisse interim filium, ut sine contatione concederet, quæ statim tribui possent: cetera Senatui seruanda. quem neque gratia, neque seueritatis expertem haberipa resset.* Responsum est à concione, mandata Clementi centurioni quæ * præferret. Is orditur de missione à sexdecim annis: de præmijs finitæ militiæ: ut denarius diurnum stipendium foret: ne ve-

A

B

C

D

cula exhibenda. Non enim inter milites lecti, ne erres.

126. CUI MILITARIBVS FACETIIS.] Moris huius militaris exemplum item in Aureliani vitâ: Huic signum exercitus apposuerat, manu ad ferrum: ut si fortè quæreretur quis Aurelianus aliquid fecisset vel gessisset, suggereretur, Aurelianus manu ad ferrum. De vite autem Centurionum, protrita iam res & conculcata.

127. COGNOMENTO SIRPICVM.] Causa huius cognomenti me fugit. An fortè Sirpicus, à sirpando? quod est ligare, nodoq; constringere, priscâ quidem voce. Vnde Sirpi, enigmata siue nodi. Quâne verberauit obsoleto illo verbo militum aures? an quia asperior in constringendis militibus duriorq;?

128. QVI TVM CVSTODES IMPERATORI.] Recepti ergo iterum Germanos custodes Tiberius, destitutos post cladem Varianam ab Augusto. Suetonius Aug. cap. XLIX. De custodibus istis, alibi abunde.

129. NEQVE INSIGNIBVS FVLGENTES.] De cultu & incultu insignium notanda quedam obseruo, & promo in EXCVRS. in I.

130. ILLI QVOTIES OCYLOS.] Is quidem mos & affectus vulgi, in turbâ suâ audacis. Lucanus pariter in seditione:

— quippe ipsa metus exsoluerat audax Turba suos. quidquid multis peccatur, inultum est.

Et Velleius: Subita deinde exercitus seditio, qui plerumque contemplatus frequentiam suam à disciplinâ desciscit.

131. ATROX CLAMOR, REPENTE QVIES.] Video expulsam priscam vocem, repens quies. Porro huic sententia Silianum illud planè geminum est:

Clamor sæpè repens, & sæpè silentia fixis In tellurem oculis.

Clamor autem, cum terrerent, ut sequitur, quies, cum timerent.

132. NVM-

ne veterani sub ver
tenderet, clamore tu
di laboribus deniq
re: Tiberium enim
tulle. Non quid
sola militum comm
aut prælia iudica
tribunal, ut qui
incentantes, causa
quod is ante alios
ta primus aspernan
berna castra repet
tridit ille quosp
lepidis icu crucien
profectus est. Nos
clariore parte cel
accepit, ac suis labo
gerent, si fulgor &
concentu strepere
ante nobes offecer
fitionem percussa
sui deos lamentan
pientiam ventenda
alij bonis artibus
interunt, spem offi
certantiam finit
Volebat stipendia
imperiam populi
tum famas i Tara
tin recipiat. Com
legionem à legione
tupa vnum in loc
mo die, & vocat
priora, probat præ

131. NVMQVAM
boni tractantur
132. LYNA CLAM
hic, clariore parte
A benevole et lictu
C. Lina clamo repens
populi, clamore
Lina laurur: &
be offecerit vlti
134. LITVA AN
cane nigra, ad le
spum nat. laurur
Vna laborum po
Lina l. XXVI. Dis
militis multando
delictu Lina filie
rom ne Christiani
Taurum Episcopi
pa Hæmili præmi
die hic apud: Cam
hic vlti, clamore

A ne veterani sub vexillo haberentur. Ad ea Drusus cum arbitrium senatus & patris obtenderet, clamore turbatur. *Cur venisset, neque augendis militum stipendijs, neque adlevandis laboribus, denique nullâ benefaciendi licentiâ? at herculè verbera, & necem cunctis permitti: Tiberium olim nomine Augusti desideria legionum frustrari solitum: easdem artes Drusum retulisse.*¹³² Numquamne nisi ad se filios familiarem venturos? nouum id planè, quòd Imperator sola militis commoda ad senatum reijciat. eumdem ergo senatum consulendum, quoties supplicia aut prælia indicantur. an præmia sub dominis, pœnas sine arbitro esse? Postremò deserunt tribunal, vt quis prætorianorum militum, amicorumve Cæsaris occurreret, manus intentantes, causam discordiæ, & initium armorum. maximè infensi Cn. Lentulo, quòd is ante alios ætate & gloriâ belli, firmare Drusum credebatur, & illa militiæ flagitia primus aspernari. nec multò post digredientem cum Cæsare, ac prouisu periculi hiberna castra repetentem, circumfistunt, rogitantes, quòd pergeret? ad imperatorem, an ad patres? *vt illic quoque commodis legionum aduersaretur?* simul ingruunt, saxa iaciunt. iamque lapidis ictu cruentus & exitij certus, ad cursu multitudinis, quæ cum Druso aduenerat, protectus est. Noctem minacem, & in scelus erupturam, fors leniuit. nam¹³³ Luna clariore pænè cælo visa languescere. Id miles, rationis ignarus, omen præsentium accepit, ac suis laboribus defectionem sideris adsimilans, prospereque cessura que pergerent, si fulgor & claritudo deæ redderetur.¹³⁴ Igitur æris sono, tubarum cornuumque concentu strepere: prout splendidior, obscuriorve, latari, aut mœrere. & postquam ortæ nubes offecere visui, creditumque conditam tenebris: (vt sunt mobiles ad superstitionem percussæ semel mentes) sibi æternum laborem portendi, sua facinora auerfari deos lamentantur. Utendum inclinatione eâ Cæsar, & quæ casus obtulerat in sapientiam vertenda ratus, circumiri tentoria iubet. Accitur centurio Clemens, & si qui alij bonis artibus grati in vulgus: * in vigilijs,¹³⁵ stationibus, custodijs portarum se inferunt, spem offerunt, metum intendunt. *Quousque filium imperatoris obsidebimus? quis certaminum finis? Percennione, & Vibuleno sacramentum dicturi sumus? Percennius & Vibulenus stipendia militibus, agros emeritis largientur? Denique pro Neronibus & Drusis, imperium populi Rom. capeſent? quin potius*¹³⁶ *vt nouissimi in culpam, ita primi ad penitentiam sumus? Tarda sunt quæ in commune expostulantur: privatam gratiam statim mereare, statim recipias.* Commotis per hæc mentibus, & inter se suspectis,¹³⁷ tironem à veterano, legionem à legione dissociant. Tum redire paullatim amor obsequij: omittunt portas, signa vnum in locum principio seditionis congregata, suas in sedes referunt. Drusus orto die, & vocatâ concione; quamquam rudis dicendi,¹³⁸ nobilitate ingenitâ, incusat priora, probat præsentia. negat se terrore & minis vinci: flexos ad modestiam si videat, si suppli-

Ea Drusus differt. Hinc tumultus.

* Ad se nisi

Cap. 27.

Et Cn. Lentulo periculum.

Cap. 28.

Tandem casu seditionis componitur.

Quo v. l. ut omnino vulgus territum.

Nec deest occasio Drusus.

* ij.

Ergo fluctuant, & obnoxios se ostendunt.

Cap. 29.

132. NUMQUAMNE NISI.] *Terrior lectio è verborum traiectu: numquamne ad se nisi filios f.*

133. LVNA CLARIORE PÆNE CÆLO.] *Quid hoc, clariore pænè cælo? cassâ pælearum, si examinas. A Beroaldo ea lectio est, quam sperne: & substitue, Luna claro repente cælo. Facit sententia, & prisca scriptura, clamore pena cælo. Claro autem cælo is Luna languor: & idè sequitur, postquam ortæ nubes offecere visui.*

134. IGITUR ÆRIS SONO.] *Clarum exemplum vanæ religionis, ad lenandos Luna labores. Ita enim opinio erat. Iuuenalis, nimis facete de sexu tinniente: Vna laboranti poterit succurrere Lunæ.*

Liuius l. xxvi. Disposita in muris Campanorum imbellis multitudo cum æris crepitu, qualis in defectu Luna silenti nocte cieri solet. Quem morem nec Christianos desisse, discas è Dino Maximo Taurinensi Episcopo: qui nimis id indignatur & culpât Homiliâ propriâ, De defectu Luna. Ait inter alia hic apta: Cum requirerem quid sibi clamor hic vellet, dixerunt mihi quòd laboranti Lunæ

vestra vociferatio subueniret, & defectum eius suis clamoribus adiuuaret.

135. STATIONIBVS.] *Quæ ante portas quidem, sed paullò longius: atqui & in ipsis Custodiæ fuerunt, & has adiungit. Nos in Militiâ, lib. v. Dialog. viii.*

136. VT NOVISSIMI IN CVLPAM.] *Hoc accipiendum, quasi ad meliores militum dictum. Etsi enim omnes rebellauerant; non eque promptè, & quidam secuti magis, quàm ducentes. Hos nunc excitat.*

137. TIRONEM.] *Intellegit qui stipendia nondum compleſsent, abiunctos ab ijs qui sub vexillo veterani.*

138. NOBILITATE INGENITA.] *Culpam; nec nunc omnino capio. nisi quod videtur simile illi dicto apud Lucanum: — quos Lentulus omnes Virtutis stimulis, & nobilitate dolendi Præcessit.*

Hic apud Claudianum: — mistâ sed nobilis irâ. In quibus plus scilicet aliquid intellegitur, quàm dicitur.

Sententiata-
men diuerse
de motu
prorjus se-
dando.

Vicini apud
asperum
Drusum a-
superior

Cap. 30.
Capita tu-
multus castra.

Denique lo-
giones castris
suis rediit.

Cap. 31.
Seditio ca-
dem, sed
acrior, in
Galliâ.
* Tracturus.
In quâ duo
exercitus,
superior, in-
ferior
Initium mo-
tus ab infe-
riore.
* Vna & vi-
cesim.

supplices audiat, scripturum patri, vt placatus legionum preces exciperet. orantibus, A
rursum idem Blæsus & L. Apronius eques Romanus è cohorte Drusi, ¹³⁹ Iustusque
Catonijs primi ordinis centurio, ad Tiberium mittuntur. Certatum inde sententijs,
cùm alij opperendos legatos, atque interim comitate permulcendum militem censerent; alij for-
tioribus remedijs agendum. nihil in vulgo modicum: terrere, ni paueant: vbi pertimuerint, im-
pune contemni. dum superstitione urgeat, adiiciendos ¹⁴⁰ ex duce metus, sublati seditiois aucto-
ribus Promptum ad asperiora ingenium Druso erat. vocatos Vibulenum & Percen-
nium interfici iubet. Tradunt plerique intra tabernaculum ducis obrutos, alij ¹⁴¹ cor-
pora extra vallum abiecta ostentui. Tum, vt quisque præcipuus turbator, conquisiti.
& pars extra castra palantes, à centurionibus, aut prætoriarum cohortium militibus cæsi:
quosdam ipsi manipuli, documentum fidei, tradidere. Auxerat militum curas præ-
matura hiems, imbribus continuis adeoque sæuis, vt non egredi tentoria, congregari
inter se, ¹⁴² vix tutari signa possent, quæ turbine atque vndâ raptabantur. durabat &
formido cælestis iræ, nec frustra aduersus impios hebescere sidera, ruere tempestates. B
non aliud malorum leuamentum, quàm si linquerent castra infauitâ temerataque,
& soluti piaculo, suis quisque hibernis redderentur. Primùm octaua, dein quintade-
cima legio, rediere. Nonanus opperendas Tiberij epistolas clamitauerat: mox ¹⁴³ de-
solatus aliorum discessione, imminentem necessitatem sponte præuenit. & Drusus non
expectato legatorum regressu, quia præsentia satis confederant, in urbem rediit.

Iisdem fermè diebus, iisdem causis Germanicæ legiones turbatae, quanto plures, tan-
to violentiùs: & magnâ spe fore vt Germanicus Cæsar imperium alterius pati nequiret,
daretque se legionibus, vi suâ cuncta * tracturus. Duo apud ripam Rheni exercitus
erant. cui nomen superiori, sub C. Silio legato; inferiorem A. Cæcina curabat. Regi-
men summæ rei penes Germanicum, ¹⁴⁴ agendo Galliarum censui tum intentum. Sed
quibus Silius moderabatur, mente ambiguâ, fortunam seditiois alienæ speculaban-
tur. inferioris exercitus miles in rabiem prolapsus est, orto ¹⁴⁵ ab * vndeicesimans
quintanisque initio, & tractis primâ quoque ac vicesimâ legionibus. nam iisdem C
æstiuis, in finibus Vbiorum habebantur, per otium, aut leuia munia. Igitur auditò sine
Augusti, ¹⁴⁶ vernacula multitudo, nuper actò in vrbe dilectu, lasciuiæ sueta, labo-
rum intolerans, implere ceterorum rudes animos: *Venisse tempus quo veterani maturam
missionem, iuuenes largiora stipendia, cuncti modum miseriarum exposcerent, sæuitiamque cen-
turiarum*

139. IVSTVSQVE CATONIVS PRIMI ORDINIS
CENTVRIO.] Credo eum esse, qui postea Prætorij
præfectus imperante Claudio, & Messalinæ fraude
interfectus. Suadeo legas Dionem, LX. De primo or-
dine, ego in Milii lib. II.

140. EX DVCE METVS.] Ne mutemus. dictio est
quam amat Tacitus. Ita lib. II. Languescet indu-
stria, si nullus ex se metus aut spes. Vita Agricola:
Tenentibus arma plerisque, quos conscientia de-
fectionis, & proprius ex Legato timor agitabat.
A Sallustio sumpsit de Rep. ad Cæs. Neque quem-
quam à multis metuendum esse, quin ad eum
formido ex multis recidat.

141. CORPORA EXTRA VALLVM.] Vt in opidis
animaduersiones extra muros; sic & in castris extra
vallum. Ideò corpora hic abiecta in eum locum, qui
fuit extra portam Decumanam, à castrorum tergo,
vti ex Vegetio discas lib. I. cap. XXIII. Seneca I. De
ira cap. XVI. Damnatus extra vallum deductus
est, & iam ceruicem porrigebat, cùm subito ap-
paruit commilito ille. Hirtius de bello Africano:
Sic extra vallum deducti sunt, & cruciabiliter in-
terfecti. Calpurnius Declamatione VII. in ipso argu-
mento: Imperator corpora eorum extra vallum
proijci iussit. Eiusdem sententiæ, quod idem Tacitus

statim: Conuulsos laniatosque, & partim ex-
animos ante vallum, aut in amnem Rhenum
proijciunt.

142. VIX TUTARI SIGNA.] Id est, recta habere
& seruare in principijs, vbi desixa.

143. DESOLATVS.] Solus relictus, nouo dicit, vt
Glossæ veteres.

144. AGENDO GALLIARTM CENSVM.] Censum
accipies, non qualis Roma, vt nota saltem essent D
Gallorum facultates: sed vt ex modo census tributum
penderent & vectigal. Quod cùm in alijs prouincijs
seruabatur (apud Iurisconsultos titulo toto de censi-
bus:) tum in Galliâ potissimum, ditissimâ prouincia-
rum. Adde sis nostra in EXCVRS. K.

145. AB VNDEICESIMANIS.] In Germaniâ
inferiori, hac etate vbique XXI. legionem reperio,
non decimanonam. Itaque hic & sæpiùs, repono,
Vna vicesimans. Quæ vox remotior ab usu ho-
die, imposuit scriptorum vulgo. Ad, si placet, ad lib. I.
Histor. Notas.

146. VERNACVLA MVLTITVDO.] Ante quinque
circiter annos, nuntiata in vrbe clade Varianâ. cùm
quidem Romæ subitum militem Augustus conscri-
psit, ad tutelam ripæ Rheni, & plerosque è libertinis.
Sueton. cap. XXV. & Dio LVI.

A turionum ulciscerentur. Non vnus hæc, vt Pannonicas inter legiones, Percennius, nec apud trepidas militum aures alios validiores exercitus respicientium, sed multa seditio- nis ora voceſque. *ſua in manu ſitam rem Romanam, ſuis victorijs augeri Remp.* ¹⁴⁷ in ſuum cognomentum adſciſci imperatores. Nec Legatus obuiam ibat: quippe plurium vecordia conſtantiam excernerat. repente lymphati, diſtictis gladijs, in centuriones inuadunt. ea vetuſtiſſima militaribus odijs materies, & ſæuendi principium: proſtratos ¹⁴⁸ verberibus mulctant, ¹⁴⁹ ſexageni ſingulos, vt numerum centurionum adæquarent. Tum conuulſos laniatoſque, & partim exanimos, ante vallum, aut in annem Rhenum projiciunt. Septimus cum perſuſſer ad tribunal, pedibuſque Cæcinæ aduolueretur, eò uſque flagitatus eſt, donec ad exitium dederetur. Caſſius Chærea, mox cæde C. Cæſaris memoriam apud poſteros adeptus, tum adoleſcens & animi ferox, inter obſtantes & armatos ferro viam patefecit. Non tribunus vltra, non caſtrorum præfectus ius obtinuit: vi- giliaſ, ſtationeſ, & ſi qua alia præſens uſus indixerat, ipſi partiebantur. Id militares ani- mos altiùſ coniectantibus præcipuum indicium magni atque implacabilis motus, quòd neque diſiecti, ¹⁵⁰* nil paucorum inſtinctu, ſed pariter ardeſcerent, pariter ſilerent: tantâ æqualitate & conſtantiâ, vt regi crederes. Interea Germanico per Gallias, vt diximus, ¹⁵¹ cenſus accipienti, exceſſiſſe Auguſtum adfertur. Neptem eius Agrippinam in matri- monio, plureſque ex eâ liberos habebat. Ipſe Druſo fratre Tiberij genitus, Auguſtæ ne- pos: ſed anxius occultis in ſe patruſ auiæque odijs, quorum cauſæ acrioreſ, ¹⁵² quia ini- quæ. quippe Druſi magna apud populum R. memoria, ¹⁵³ credebaturque, ſi rerum poti- tuſ foret, libertatem redditurus. vnde in Germanicum fauor, & ſpes eadem. Nam iuue- ni ciuile ingenium, mira comitas, & diuerſa à Tiberij ſermone, vultu, adrogantibus & obſcuris. Accedebant muliebres offenſioneſ, nouercalibus Liuiæ in Agrippinam ſti- muliſ: atque ipſa Agrippina paullò commotior, niſi quod caſtitate, & mariti amore, quamuis indomitum animum in bonum vertebat. Sed Germanicus quantò ſummæ ſpei propior, tantò impenſiùſ pro Tiberio niti: Sequanoſ proximòſ, & Belgarum ciuita- teſ in verba eiùſ adigit. Dehinc, audito legionum tumultu, raptim profectus, obuias ex- tra caſtra habuit, directiſ in terram oculiſ velut pœnitentiâ. Poſtquam vallum inijt, diſ- ſoni queſtuſ audiri cœpere. & quidam prehensâ manu eiùſ, per ſpeciem oſculandi, infe- ruerunt digitòſ, vt vacua dentibuſ ora contingeret: alij curuata ſenio membra oſtende- bant. Adſiſtentem concionem, quia permixta videbatur, diſcedere in manipuloſ iubet: ſic meliùſ audituroſ reſponſum: vexilla præferri, vt id ſaltem diſcerneret cohorteſ. tardè obtemperauere. Tunc à veneratione Auguſti orſuſ, flexit ad victoriã triumphoſque Tiberij, præcipuiſ laudibuſ celebrans, quæ apud Germaniaſ illiſ cum legionibuſ pul- cherrima feciſſet. Italiae inde conſenſum, Galliarum fidem extollit, nil uſquam turbidum

Voces ſeditio-
ſorum, vota,
& mina.

Cap. 32.

Sauitia in
centurioneſ.

Caſſij Chæ-
rea animo-
ſum ſactum.

* vel

Cap. 33.

Germanicus
Caſar tunc
in Gallia.

Magnâ lau-
de & gratiâ
iuueniſ.

Cap. 34.

Et Tiberio,
præter meri-
tum, nunc
ſidiſſimùſ.
Iſ ſtatim ad
legioneſ pro-
ſerat.

Verbiſ incre-
pat, & ad
fidem horta-
tur.

D 147. IN SVVM COGNOMENTVM.] *Si ad ſua tempora Tacituſ reſpexit, clara reſ: omneſ enim poſt Tiberium ferè Imperatores cognomen ſumpſerunt à pugnaciſſimâ gente. At quid eſt, quòd hîc militeſ in eo glorientur, niſi ſi diuini & præſcij futurorum? Nam ad hoc eui ſoluſ Druſuſ & Germanicuſ, cognomine illo uſi, ex decreto quòd apud Dionem habet LV. & ſi quiſquam ex Imperatoribuſ, ſoluſ certè Tiberiuſ. Sed correptione explico me, & omnino ſcrib. cenſeo, adſciſci imperaturoſ. idq. verum, cognomento illo inſignitoſ eòſ, qui in ſpe Principatuſ. Præter dictoſ, ecce Vitelliuſ Imp. filium ſinu retinens Germanicum appellauit, cinxitque cunctiſ fortunæ principaliſ inſignibuſ.*

148. VERBERIBVS MULCTANT.] *Malim, mulcant, in hac ſignificatione. Cicero pro Milone: Quâ in turbâ C. Viuienuſ ſenator ita eſt mulcatus, vt vitam amiſerit. Liuiuſ l. XXIX. In legatum, li- etoribuſ priùſ indignum in modum mulcatis, im-*

petum faciunt. *Idem l. VIII. Sperare ſe, corpore regio mulcato, virum & ſuoſ redempturam. & alibi, Mulcare virgiſ. Quibuſ lociſ omnibuſ, Mul- tare. non eque placet.*

149. SEXAGENI SINGVLOS.] *In legione plenâ, ſexaginta centurioneſ. Dionyſiuſ Halicarnaeſeuſ, li- bro IX. & Vegetiuſ: ego plenè in Militiâ.*

150. NIL PAUCORVM INSTINCTV.] *Rhenano placet, vel paucorum. nec ſperno.*

151. CENSVS ACCIPIENTI.] *Eâ formâ ſermonis Iuriſconſulto dicta legatio ad cenſuſ accipiendòſ. C. I. D. De munerib. & honoribuſ.*

152. QVIA INIQVÆ.] *A virtutibuſ eiùſ orta. Inuidebant, & erectum ingenium timebant.*

153. CREDEBATVRQVE, SI RERV.] *Imò pro- dita à Tiberio eiùſ epiſtola eſt, quâ de cogendo ad re- ſtituendam libertatem Auguſto agebat. Quæ vna cauſa neciſ pio in patriam iuueni, ſed inſelici. Sue- ton. in Tiberio, cap. I.*

Cap. 35. dum aut discors. silentio hæc, vel murmure modico audita sunt. Ut seditionem attigit, *Ubi modestia militaris? ubi veteris disciplina decus? quoniam tribunos? quod centuriones exegissent?* rogitans: nudant vniuersi corpora, cicatrices ex vulneribus, verberum notas exprobrant: mox indiscretis vocibus, pretia vacationum, angustias stipendij, duritiam operum, ac proprijs nominibus inculant, vallum, fossas, pabuli, materiae, lignorum adgestus, & si qua alia ex necessitate, aut aduersus otium caltrorum quaeruntur. Atrocissimus veteranorum clamor oriebatur, qui tricena aut supra stipendia numerantes, ¹⁵⁴ mederetur fessis, neu mortem in iisdem laboribus, sed finem tam exercitæ militiæ, neque inopem requiem, orabant. Fuere etiam qui legatam à diuo Augusto pecuniam reposcerent, ¹⁵⁵ faustis in Germanicum omnibus: ¹⁵⁶ & si vellet imperium, promptos ostentauere. Tum verò quasi scelere contaminaretur, præcepit tribunali desiluit. opposuerunt abeunti arma minitantes, ni regrederetur. At ille moriturum potius quàm fidem exueret clamitans, ¹⁵⁷ ferrum à latere diripuit, elatumque deferebat in pectus, ni proximi prehensam dextram vi attinuissent. extrema & conglobata inter se pars concionis, ac vix credibile dictu, quidam singuli propius incedentes, feriret, hortabantur: & miles, nomine Calpurnius, strictum obtulit gladium, addito, *Acutior esse. Sæuum id, mali que moris,* etiam furentibus visum: ac spatium fuit, quo Cæsar ab amicis in tabernaculum raperetur. Consultatum ibi de remedio. etenim nuntiabatur parari legatos, qui superiorem exercitum ad causam eandem traherent: destinatum excidio Vbiorum opidum: imbutasque prædâ manus, in direptionem Galliarum erupturas. Augebat metum gnarus Romanæ seditionis, & si omitteretur ripa, inuasurus hostis. at si auxilia & focij aduersum abscedentis legiones armarentur, ciuile bellum suscipi. periculosa seueritas, flagitiosa largitio: seu nihil militi, seu omnia concederentur, in ancipiti Rep. Igitur voluntatis inter se rationibus placitum, vt epistolæ nomine principis scriberentur, missionem dari vicena stipendia meritis, exauctorari qui senadena fecissent, ac retineri sub vexillo, ceterorum immunes, nisi propulsandi hostis. ¹⁵⁸ legata quæ petuerant, exsolui duplicarique. Sensit miles in tempus conficta, statimque flagitauit. missio per tribunos maturatur, largitio differebatur. ¹⁵⁹ in hiberna cuiusquam non abscessere quintani * vnde uigefimani que, donec iisdem in æstiuis, contractâ ex viatico amicorum ipsiusque Cæsaris pecuniâ, persolueretur. Primam ac vicesimam legiones Cæcina legatus in ciuitatem Vbio-

illi desiluit sua & que- relas promunt:

Pars imperium offerunt

Acriter renunt. & mori eligir.

Cui rei gladium quispiam petulantiter offert.

Cap. 36. Sed amici Germanicū abripiunt.

De medicinâ ancipitis mali consultant.

Ea visa optima, indugere.

Cap. 37. Igitur capiunt, quæ petierant. * vna & vic. Missionem & pecuniam

145. MEDERETVR FESSIS.] *Similia Iuliani milites in seditione apud Lucanum:*

— iam respice canos, Inualidasque manus, & inanes cerne lacertos. Vfus abit vitæ. bellis consumpsimus æuam; Ad mortem dimitte senes.

155. FAUSTIS IN GERMANICVM OMINIBVS.] *An verò, nominibus? Sic quidem Suetonius de Caligulâ: Denfissimo & lætissimo obuiorum agmine incessit, super fausta nomina, sidus & pullum & pupum appellantium. Fausta nomina sunt, Di te seruent Auguste, Imperator, Princeps, Felix, Victor, aliaq; ab adulatione vulgi nata. Dio quidem ab hac lectione est: Τὸν τε Τιβέριον, inquit, ἐκακηγόρησαν, καὶ τὸν Γερμανικὸν ἀντοκρατορεῖ ἐπεκάλεσαν.*

156. ET, SI VELLE IMPERIVM.] *Id Velleius ita exprimit: Defuitque qui contra remp. duceret, non qui ducerentur. Nec alio sine legata petunt: tamquam illum scilicet habeant pro herede.*

157. FERRVM A LATERE.] *Rectè à latere. Nam mos priscus gladium ex humero suspendere, & dimittere ad latus. Homer. Iliad. β.*

Ἀμφὶ δ' ἄρ' ὠμοισιν βάλετο ξίφος ἀργυρόπλον. Circum humeros iecit clauis gladium argentatis. Odyss. β.

— Περὶ δὲ ξίφος ὄξυ δέξ' ἄμω. — Gladium circumdedit armo.

Virgilius: Tum lateri atque humeris Tegeæum subigat ensem.

Idem: — atque ensem collo suspendit eburnum. Nec id Heroum modo seculo, sed obtinuit postea. atque adeo apud Romanos. Claudian.

Gestatosque patri scapulis radiantibus enses. Et Germanos. VVindichindus: Subnixi stabant (Saxones) paruis scutis, habentes ad renes cultellos magnos. Ad renes enim (vt eiusmodi scriptorum Atticismus est) valet Ad latera.

158. LEGATA QUÆ PETIVERANT.] *Rectè ergo in Suetonij Tiberio scriptum: Militi post duplicata ex Augusti testamento legata, nihil vmquam largitus est. Vbi male Beroaldus, publicata.*

159. IN HIBERNA CUIVSQVAM NON ABSCESSERE.] *Malebam: in hiberna vsquam: sed Iosie Merceri, amici olim nostri, verissima lectio & distinctio: Largitio differebatur in hiberna cuiusque. Nam in castris æstiuis iunctim legiones habebantur, in hibernis singula seorsim. Volebant ergo differri, & interim diuelli: sed miles fraudem suspicatus abnuuit.*

A Vbiorum reduxit, turpi agmine, ¹⁶⁰ cum fisci de imperatore rapti inter signa interque aquilas veherentur. Germanicus superiorein ad exercitum profectus, secundam & tertiamdecumam & sextamdecumam ¹⁶¹ legiones nihil * contatus sacramento adigit. Quartadecumani paullum dubitauerunt. pecunia & missio, quamuis non flagitantibus, oblata est. At in Chaucis ceptauere seditionem, praesidium agentes vexillarij discordium legionum, & praesenti duorum militum supplicio paullum repressi sunt. Iusserat id Menius castrorum praefectus, ¹⁶² bono magis exemplo, quam concessio iure, deinde intumescete motu, profugus repertusque, postquam intuta latebra, praesidium ab audacia mutuatur: *Non praefectum ab ijs, sed Germanicum ducem, sed Tiberium imperatorem violari.* simul exterritis qui obstiterant, raptum vexillum ad ripam vertit, & si quis agmine decessisset, pro desertore fore, clamitans, reduxit in hiberna turbidos, & nihil ausos. Interea legati ¹⁶³ ab Senatu egressi, iam apud aram Vbiorum Germanicum adeunt. Duæ ibi legiones, prima atque vicesima, veteranique nuper missi sub vexillo hiebamant. Pavidos & conscientiam vecordes intrat metus, venisse patrum iussu, qui irrita facerent, quæ per seditionem expresserant. utque mos vulgo, quamuis falsis reum subdere, Munatium Plancum ¹⁶⁴ consulatu functum, principem legationis, auctorem senatusconsulti incusant: & ¹⁶⁵ nocte concubiam vexillum in domo Germanici situm flagitare occipiunt: concursuque ad ianuam facto, moliuntur fores: extractum cubili Caesarem, tradere vexillum intento mortis metu subigunt, mox vagi per vias, obuios habere legatos, auditam consternatione ad Germanicum tendentes. ingerunt contumelias, eadem

At superior exercitus in fide mansit & contatas.

Nisi quod vexillarij quosdam turbauerunt.

Quos fortiter reprimis & componis Menius.

Sed iterum dua legiones insaniunt.

Caesari vim intendant.

160. CVM FISCI DE IMPERATORE.] Tangit non dubie morem priscum, quo pecunias solitum deponere ad signa. ij enim militares dij, id templum. Vegetius lib. II. cap. XX. Suet. Domit. cap. VII.

161. LEGIONES NIHIL CONTATVS.] Imò, contatas. vti ad legiones ipsas referas.

C 162. BONO MAGIS EXEMPLO, QVAM CONCESSO IVRE.] Soli enim illi ius plectendi militis, qui exercitus rector. Et Augusti quidem instituto (quod apud Dionem libro LIII.) solis Propratoribus, siue legatis Augusti, quos gladio succinxerat, id ius fuit: postea etiam proconsulibus, vniuersisque prouinciarum rectoribus, ex lege VI. De off. praesid. Saltem ut punirent milites gregarios. leg. IX. De custod. reorum: Qui exercitum accipit, ius animaduertendi in milites caligatos habet.

163. AB SENATV EGRESSI.] Siue placet, digressi. Vulgo est, regressi: sed falso, nequedum vlli missi. Intellegit legatos, vel qui à Senatu decreti ad ferendum proconsulare imperium, de quibus supra: vel qui à Tiberio missi ad turbas sedandas, de quibus iam audierat. Hoc Dio sentire videtur. Res sic videtur: sed ut aperte fabuler, ab Senatu digressi vel egressi, haud satis placet: magis lectio Florentini codicis, legati ab Senatu, regressum iam. ut à superiore exercitu regressum iterum ad Aram Vbiorum velit, ibique conuentum. Ac plurimum fortasse ibi, aut Coloniae Agrippinae, agebat: quidni, vel in uxoris patriisque eius gratiam?

D 164. CONSVLATV FVNCTVM.] Et quidem nuper. Consul enim fuit anno ante, cum C. Silio. Munatium illum esse, qui Censor fuit anno DCCXXXII. fuge credere. Non facile etas fert, non Taciti verba. Dixisset enim potius à praecipuo honore, Censura functum. Filius, credo, eius.

165. NOCTE CONCVBIA VEXILLVM.] Quod vexillum? illudne sub quo veterani habebantur? non videtur. Non enim illi solum, sed dua legiones in eadem culpa. quarum signa aquileque in castris, non

in tabernaculo ducis. Refer ergo ad aliud vexillum, & obserua ritum antiquum. Signum futurae pugnae, vexillum purpureum fuit, quod obseruabatur merido in tabernaculo ducis, quia illi soli ius & arbitrium proponendi. Hoc insignite & κατ' ἔξοχην, Vexillum dictum. Doctè Glossæ veteres: Πύσιον φάρος, vexillum. At de more, Caesar belli Gallici l. II. Caesari omnia vno tempore erant agenda. vexillum proponendum, quod erat insigne cum ad arma concurrere oporteret. De bello civili: Sequenti die cum iter facere Caesar vellet, renunciatum est à speculatoribus, Pompeium de tertia vigilia in acie stetitisse. Hoc nuncio allato, vexillum proposuit. Plutarchus formam eius satis describit in Fabio: Τὸ τῆς μάχης σημεῖον ἔξεδυκεν. Ἐστὶ δὲ χιτῶν κόκκινος ὑπὲρ τῆς στρατηγικῆς σκηνῆς διατεινόμενος: Signum pugnae proposuit. Est autem tunica coccinea, super praetorium extensa. Quod Plutarchus χιτῶνα dicit, Tunicam etiam Isidorus: Russata, quam pœniceam vocant, nos coccineam. Hac sub consulibus Romani vsi sunt milites, vnde etiam Russati vocabantur. Solebat enim pridie quam dimicandum esset, ante principia poni (vellem dixisset, ante praetorium poni, vel, supra praetorium, id enim verius) quasi admonitio & indicium futurae pugnae. Plutarchus iterum in Bruto: Ἀμα δὲ ἡμέρα πρὶν κειτο μὲν τὰ Βρέτη χάραι καὶ τὰ Κασσιεὶ σύμβολον ἀγῶνος, φοινικῆς χιτῶν: Vna cum luce, propositum fuit in Bruti & Cassij castris signum pugnae, tunica punicea. Non ergo simpliciter velum fuit, sed tunica-forma. Mansit is mos ad tempora imperij labentis. Ammianus l. XXVII. Signis ilico fixis ex more, cum vndique ad arma conclamaretur, imperio principis & ductorum stetit regibilis miles: vexillum operiens extollendum, quod erat opportunè subeunda indicium pugnae. Hoc illud vexillum est quod lymphati milites postulant, & cum eo ius scilicet caedis & armorum.

Planco mor-
sem.

Concionem
Germanicus
habet.

Mouetq, non
placet.
* motu.

Filium &
uxorem a se
dimittit.

* quæ

Eares mili-
tem in pæ-
nitentiam
dedit.

dem parant: Planco maximè, quem dignitas fugâ impediuerat. neque aliud periculi-
tanti subsidium, ¹⁶⁶ quàm castra primæ legionis. illic signa & aquilam amplexus, reli-
gione sese tutabatur: ac ni aquilifer Calpurnius vim extremam arcuisset, rarum etiam
inter hostes, legatus populi Romani, Romanis in castris, sanguine suo ¹⁶⁷ altaria deum
commaculauisset. Luce demum, postquam dux, & miles, & facta noscebantur, in-
gressus castra Germanicus, perduci ad se Plancum imperat, recipitque in tribunal. Tum
fatalem increpans rabiem, neque militum, sed Deum irâ resurgere, cur venerint legati
aperit: ius legationis, atque ipsius Planci grauem & immeritum casum, simul quan-
tum dedecoris adierit legio, facundè miseratur. attonitaque magis quàm quietâ con-
cione, legatos præsidio auxiliarium equitum dimittit. Eo in * metu arguere Germani-
cum omnes, quòd non ad superiorem exercitum pergeret, vbi obsequia, & contra re-
bellis auxilium. *Satis superque missione & pecuniâ & mallibus consultis peccatum: vel si vi-
lis ipsi salus, cur filium paruulum, cur grauidam coniugem inter furentes, & omnis humani iuris
violatores haberet? Illos saltem auo, & Reip. redderet.* Diu contactus, ¹⁶⁸ aspernantem vxor-
em, cum se diuo Augusto ortam, neque degenerem ad pericula testaretur, postremò
vterum eius, & communem filium multo cum fletu complexus, vt abiret perpulit. In-
cedebat muliebri & miserabile agmen, profuga ducis vxor paruulum sinu filium ge-
rens, lamentantes circum amicorum coniuges, quæ simul trahebantur: ¹⁶⁹ nec minùs
tristes * qui manebant. Non florentis Cæsaris, neque suis in castris, sed velut in vrbe vi-
ctâ facies gemitusque ac planctus, etiam militum aures oraque aduertere. Progrediun-
tur contubernijs. *quis ille flebilis sonus? quod tam triste? feminas inlustres, non centurionem
ad tutelam, non militem, nihil imperatorie vxoris, aut comitatus soliti, pergere ad Treueros.
170 & externæ fidei.* Pudor inde & miseratio, & patris Agrippæ, Augusti aui memoria,
focer Drusus: ipsa insigni fecunditate, præclarâ pudicitia. ¹⁷¹ iam infans in castris ge-
nitus, in contubernio legionum eductus, quem militari vocabulo Caligulam appella-
bant, quia plerumque ¹⁷² ad concilianda vulgi studia eo tegmine pedum induebatur.
Sed nihil æquè flexit, quam inuidia in Treueros. orant, obsistunt, rediret, maneret: pars
Agrippinæ occurstantes, plurimi ad Germanicum regressi. isque vt erat recens dolore &
irâ,

166. QVAM CASTRA PRIMÆ LEGIONIS. ILLIC SIGNA ET AQUILAM AMPLEXVS.] *Hereo an distinguendum sit, quàm castra primæ legionis illic signa. Videntur enim duæ hæ legiones vnis in hibernis fuisse: si tamen, vt ritu Romano, queque legio cum signis seorsum locaretur. Idè ait Plancum confugisse ad aquilam, & signa primæ legionis. Suprà, tres legiones Pannonicæ castris æstiuis simul habebantur: separate tamen aquilæ, donec per furorem, vnâ tres aquilas & signa cohortium locarent, ait Tacitus. Receptam tamen interpunctionem tueri videtur, quod sequitur, Quantum dedecoris adierit legio, facundè miseratur. vt videantur hæc in vnus legionis castris gesta.*

167. ALTARIA DEVM.] *Sunt aræ, vt opinor, quæ in principijs honori Aquilarum & castrensium Deorum erant: itemq, Principum, quorum effigies in signis. Vide Militiam nostram. lib. v. Dial. iv.*

168. ASPERNANTEM VXOREM.] *Puto verius, aspernante vxore.*

169. NEC MINVS TRISTES QVI.] *Lego, quæ de feminis enim sermo, coniugibusq, amicorum.*

170. ET EXTERNÆ FIDEI.] *Non ergo Colonia tunc Treveri fuisse videntur: etsi in Hist. l. iv. bis sic appellat, putemq, sub Claudio hoc iure demum donatos.*

171. IAM INFANS IN CASTRIS.] *Caium Caligulam in castris natum versiculi præsci adfirmabant: In castris genitus, patrijs nutritus in armis, iam designati Principis omen erat.*

Etiam Plinius in Germanicâ Historiâ, apud Treueros vico Ambitarino, id est, apud hiberna legionum. Et clarè hîc noster. Alij aliter: vide EXCVRS. in L.

172. AD CONCILIANDA STUDIA VULGI.] *Ait, studia vulgi: militaris scilicet. Nam Tribuni & centuriones dignioresq, militum, veste & habitu erant à gregarijs distincti, vt alibi dicam accuratè. At caliga tegmen vulgi. Infrâ: Tamquam parum ambitiosè filium gregali habitu circumferat, * Caligulamque appellari velit. Non ita plenè Dio expressit, qui vertit, ὅτι ἐν τῷ στρατοπέδῳ τὸ πλεῖστον τραπεζῆς τοῖς στρατιωτικῶν ὑποδήματι ἀντὶ τῶν ἀστράων ἐχρηστο. Melius Suetonius, Caligulæ cognomen castrensi ioco traxit, quia manipulario habitu inter milites educabatur. Caligatus igitur, manipularis, gregarius, eadem sunt: pro militum plebe, id est qui honorem aut gradum in castris nondum ceperunt. Suet. in Augusto, cap. xxv. Dona militaria aliquanto faciliùs phaleras & torques, quidquid auro argentoque constaret, quàm vallares ac murales coronas quæ honore præcellerent, dabat: has quàm parcissimè & sine ambitione, ac sæpè etiam caligatis tribuit. Iurisconsultus, l. ix. De custod. reorum: Qui exercitum accipit, ius animaduertendi in milites caligatos habet. cum exceptione dixit, quia in digniores non habet. Legi in lapide vetusto,*

C. OPPIO. C. F. VEL.
OMNIBVS. OFFICIIS.
IN. CALIGA. FVNCTO.

Et ab

* Quasi par-
nam cali-
gam.

A irā, apud circumfusos ita cœpit. Non mihi uxor, aut filius, patre & Rep. cariores sunt: sed illum quidem sua maiestas, imperium Romanum ceteri exercitus defendent: coniugem, & liberos meos, quos pro gloriâ uestrâ libens ad exitium offerrem, nunc procul à furentibus submoueo: ut quidquid istuc sceleris imminet, meo tantum sanguine pietur: ne uel occisus Augusti pronepos, interfecta Tiberij nurus, nocentiores uos faciat. Quid enim per hos dies inausum, intemeratum ue uobis? ¹⁷³ quod nomen huic cœtui dabo? militē sne appellem? qui filium Imperatoris uestri, uallo & armis circumfediſtis. An ciues? quibus tam proiecta senatus auctoritas, hostium quoque ius, & sacra legationis, & fas gentium rupiſtis. Diuus Iulius seditionem exercitus ¹⁷⁴ uerbo uno compescuit, Quirites uocando, qui sacramentum eius detractabant. Diuus Augustus, uultu & aspectu Aetiacas legiones exterruit. nos ut nondum eosdem, ita ex illis ortos, si Hispania Syriae uel miles aspernaretur, tamen mirum & indignum erat: primane, & uicesima legiones, ¹⁷⁵ illa signis à Tiberio acceptis, tu tot præliorum socia, tot præmijs aucta, egregiam duci uestro gratiam refertis? Hunc ego nuntium patri, leta omnia alijs è provincijs audienti, feram? ipsius tirones, ipsius ueteranos, non missione, non pecuniâ satiatis? hic tantum interfici centuriones, eijci tribunos, includi legatos? infecta sanguine castra, flumina? meque precariam animam inter insensos trahere? Cur enim primo concionis die, ferrum illud quod pectori meo infigere parabam, detraxiſtis? O improuidi amici! melius & amantius ille, qui gladium offerebat. cecidisse certe, nondum tot flagitiorum exercitui meo conscius. legissetis ducem, qui meam quidem mortem impunitam sineret. Vari tamen & trium legionum uisceretur. Neque enim dii sinant, ¹⁷⁶ ut Belgarum, quamquam offerentium, decus istud & claritudo sit, subuenisse Romano nomini, compressisse Germaniæ populos. Tua diue Auguste celo recepta mens, ¹⁷⁷ tua pater Druse imago, tui memoria, ijsdem istis cum militibus, quos iam pudor & gloria intrat, eluant hanc maculam, irasque ciuiles in exitium hostibus uertant. Vos quoque quorum alia nunc ora, alia pectora contueor, si legatos Senatui, obsequium imperatori, si mihi coniugem ac filium redditis, discedite à contactu ac diuidite turbidos. id stabile ad pœnitentiam, id fidei uinculum erit. Supplices ad hæc, & uera exprobrari fatentes, orabant, puniret noxios, ignosceret lapsis, & duceret in hostem: reuocaretur coniunx, rediret legionum alumnus, ne uel obses Gallis traderetur. Reditum Agrippinæ excusauit ob imminentem partum, & hiemem. uenturum filium: cetera ipsi exsequerentur. Discurrunt murati, & seditiosissimum quemque uinctos trahunt ad legatum legionis primæ, C. Cetronium: qui iudicium & pœnas de singulis, in hunc modum exercuit. ¹⁷⁸ Stabant pro concione legiones, districtis gladijs: reus in suggestu per tribunum ostendebatur. si nocentem adclamauerant, præceps datus trucidabatur. & gaudebat cœdibus miles, tamquam semet absolueret: nec Cæsar arce-

Cap. 42.
Quæ in
secunda ora-
tione Cæsar
alloquitur.

Cap. 43.

Cap. 44.
Murati, pœ-
nas uelut in
se poscunt.

Ipsi seditio-
sus puniunt.

Et ab eadem sententiâ Seneca quinto De Beneficijs scripsit, Marium à caligâ ad consulatum peruenisse: id est ab infimis ordinibus. Item Plinius lib. VII. Ventidium inopem iuuentam in militari caligâ tolerasse. Quamquam non abnuam, quin caligæ digniorum etiam militum: sed cum discrimine, puta aureis argenteis uel clauis distinctæ. Vnde cum additione Speculatoria caliga, apud Sueton. & Tertullianum.

173. QVOD NOMEN HVIC COETUI DABO?] Imitatum uidetur ex oratione Scipionis apud Liuium, pariter in seditione militari. lib. XXVIII. Quos nec quo nomine quidem appellare debeam, scio. ciues? qui à patriâ uestrâ descistis. milites? qui imperium auspiciūque abnuistis, sacramenti religionem rupiſtis.

174. VERBO VNO COMPESCVIT.] Plutarchus, Dio, Suetonius, & Lucanus,

— discedite castris,

Tradite nostra uiris ignaui signa Quirites.

175. ILLA SIGNIS A TIB.] Apparet religionem aliquam fuisse in militiâ ordiendâ. Credo autem hanc primam legionem conscriptam, post cladem Vari.

176. VT BELGARVM ISTVD DECVS SIT.] Gloriamur Belgæ. Nos iam olim Cæsar's testimonio, omnium Gallorum fortissimi: nos nunc Germanici, idonei & ualidi subuenire Romano nomini, comprimere Germaniæ populos. Nos * Ciuiliſ uoce, Gallorum robur. Præclara ista, at non illud.

Πάλιν ποτ' ἤσαν ἀλιμιοι Μιλήσιοι.

Olim fuere strenui Milesij.

177. TVA PATER DRVSE IMAGO.] Cur imaginis mentio? Suspicio huius Drusi inter signa imaginem cultam: quia eo duce res pulcherrime gesta. Nec enim solæ Imp. imagines habebantur innixæ signis, sed & aliorum quos Imperator sibi uelut æquabat. Sueton. Tiberio: Quædam munera Syriacis legionibus dedit, quod solæ nullam Seiani imaginem inter signa coluissent. Hanc igitur præsentem intuens, ista pronuntiat filius.

178. STABANT PRO CONCIONE.] Exemplum, nisi fallor, primum animaduersionis à milite ipso usurpatæ, quod hodie in nostrâ militiâ uulgò obtinet. Ammianus tamen id recensuit, quasi ex more prisco, lib. XXIX. Cum inuenisset eos exercitu circum-

* Verba Taciti uide IV. Hist.

C cum.

Cæsar inde
per artem eos
seuergit:

Nouosq;
Centuriones
sufficit

Cap. 45.
Sed dua ad-
huc legiones
turbida apud
Vetera.

In eas vis
paratur.

Cap. 46.
Romani con-
sternati his
nuntijs:

Tiberium
culpant, qui
ipse non oc-
currat.

Sed illa vul-
pes sedē im-
perij premis.

Cap. 47.
* Immotus.

Et iter simu-
lat, non som-
niat.

Cap. 48.
Interea Ger-
manicus mi-
nis & terro-
re rem confi-
ciit.

arcebat, quando nullo ipsius iussu, penes eosdem sauitia facti & inuidia erat. Secuti A
exemplum veterani, haut multò post in Rætiam mittuntur, specie defendendæ pro-
uinciæ, ob imminentis Sueuos: ceterùm vt auellerentur castris, trucibus adhuc non
minùs asperitate remedij, quàm sceleris memoriâ. ¹⁷⁹ Centurionatum inde egit. citatus
ab imperatore, nomen, ¹⁸⁰ ordinem, patriam, numerum stipendiorum, quæ strenuè
in prælijs fecisset, & cui erant ¹⁸¹ donaria militaria, edebat. si tribuni, si legio, industriam
innocentiamque adprobauerant, retinebat ordines: vbi auaritiam, aut crudelitatem
consensu obiectauissent, soluebatur militiâ. Sic compositis præsentibus, haut minor
moles supererat, ob ferociam quintæ & vna vice simæ legionum, sexagesimum apud
lapidem, (loco Vetera nomen est) hibernantium. nam primi seditionem cœptauerant,
atrocissimum quodque facinus horum manibus patratum. nec poenâ commilitonum
exterriti, nec poenitentiam conuersi, iras retinebant. Igitur Cæsar arma, classem, socios
demittere Rheno, parat: si imperium detrectetur, bello certaturus. At Romæ nondum
cognito, qui fuisset exitus in Illyrico, & legionum Germanicarum motu audito; tre- B
pida ciuitas incusare Tiberium, quòd dum patres, & plebem, inualida & inermia, con-
tatione fictâ ludificetur, dissideat interim miles, neque duorum adolescentium non-
dum adultâ auctoritate comprimi queat. ire ipsum, & opponere maiestatem impe-
ratoriam debuisse; cessuris, vbi principem longâ experienciâ, eundemque seueritatis
& munificentiam summum vidissent. An Augustum felsâ ætate, toties in Germanias
commeari potuisse; Tiberium vigentem annis, sedere in senatu verba patrum cauillan-
tem? satis prospectum vrbane seruituti: militaribus animis adhibenda fomenta, vt fer-
re pacem velint. * Immotum aduersus eos sermones, fixumque; Tiberio fuit, non omit-
tere caput rerum, neque se remque publicam in casum dare. Multa quippe & diuersa
angebant: *validior per Germaniam exercitus; propior apud Pannoniam: ille Galliarum opibus
subnixus, hic Italia imminens. quos igitur anteferet? ac ne postpositi, contumeliâ incenderentur.
At per filios pariter adiri, ¹⁸² maiestate saluâ, cui maior è longinquo reuerentia. simul adolescen-
tibus excusatum, quædam ad patrem reuocare: resistentisque Germanico, aut Druso, posse à se
mitigari vel infringi: quod aliud subsidium si imperatorem spreuissent?* Ceterùm vt iam iam-
que iturus legit comites, conquisiuit impedimenta, adornauit ¹⁸³ naues. mox hiemem,
aut negotia variè caussatus, primò prudentes, dein vulgum, diutissimè prouincias fe-
fellit. At Germanicus quamquam contracto exercitu, & paratâ in defectores vltione,
dandum adhuc spatium ratus, si recenti exemplo sibi ipsi consulerent, præmittit litte-
ras ad Cæcinam, venire se validâ manu, ac ni supplicium in malos præsumant, vsu-
rum promiscuâ cæde. Eas Cæcina aquiliferis signiferisque, & quod maximè castro-
rum sincerum erat, occultè recitat: vtque cunctos infamiam, seipsum morti eximant hor-
tatur. nam in pace caussas & merita spectari; vbi bellum ingruat, innocentes ac noxios
iuxtâ

cum septos; Quid de istis nefarijs, inquit, prodito-
ribus fieri oportere contubernales deuoti censu-
tis? Secutusque adclamationem rogantium fan-
guine vindicari, eos qui inter Constantianos me-
rebant, prisco more militibus dedit occidendos.

179 CENTVRIONATVM INDE EGIT.] *Nescio
an, legit, quâ formâ Senatum legere dicimus. Satis
autem ambitiosa hæc lectio, militibus adhibitis quasi
arbitris: cum solius id Imperatoris alias, & ex more,
esset. Tale notat noster in Cæcinâ; Vtque licentiâ mi-
litem imbueret, interfectorum Centurionum or-
dines legionibus offerebat, eo suffragio turbidissi-
mus quisque dilecti. III. Hist. Etsi Germanicus tamen
plenam totamque electionem militi non largitus.*

180. ORDINEM.] *Id est, quæ Centurie ductor
esset. nam in eo discrimen, & dignitas: primæ, secun-
dæ, tertiæ. Benè autem Ordinem: quia appellabant,
primi aut secundi Ordinis Centurionem. Nos expli-
catè in Milit. II. Dial. VIII.*

181. DONARIA MILITARIA.] *Scilicet, torques,
phalera, hæstæ, coronæ. ex quibus promoueri ad ordines
altiores milites solere, indicat etiam Lucanus, lib. I.*

— summi tum munera peili

Lælius, emeriti que gerens insignia doni
Seruati ciuis referentem præmia quercum.

*Inter omnia autem quæ noster enumerat, cur siluit cen-
sum? cuius rationem habitam in declamatione quapiam
ostendit Portius Iatro: Censum Senatorium gradum
ascendit, census in castris ordinem promouet, cen-
sus iudices in foro legit.*

182. MAIESTATE SALVA.] *Vera & callida gno-
me. A Thucydide videri potest, lib. VI. Tâ δὲ, inquit,
διὰ πλείους πάντες ἰσχυρὰ δαυμαζόμενα, καὶ τὰ
αἰετῶν ἡκίστα τὸ δόξεν δοῦναι.*

183. NAVES.] *Quor sum naues, si in Galliam aut
Germaniam iturus? An hæc simulatio ad Pannoniam
spectat? quòd etsi terrâ, tamen & supero mari licebat
traicere.*

A iuxta cadere. Illi, tentatis quos idoneos rebantur, postquam maiorum legionum partem in officio vident; de sententiâ legati, statuunt tempus, quo fœdissimum quemque & seditioni promptum ferro inuadant. Tunc signo inter se dato, irrumpunt contubernia, trucidant ignaros: nullo, nisi conscijs, noscente quod cædis initium, quis finis. Diuersa omnium, quæ vmquam accidere, ciuiliū armorum facies. non prælio, non aduersis è castris, sed iisdem è cubilibus, quos simul vescentis dies, simul quietos nox habuerat, discedunt in partes, ingerunt tela. clamor, vulnera, sanguis palam: causa in occulto. cetera fors regit: & quidam bonorum cæsi. postquam intellecto in quos sæuiretur, pessimi quoque arma rapuerant. Neque legatus, aut tribunus moderator adfuit: permissa vulgo licentia atque vltio & fatietas. Mox ingressus castra Germanicus, non medicinam illud plurimis cum lacrimis, sed cladem adpellans, cremari corpora iubet. Truces etiam tum animos cupido inuolat eundi in hostem, piaculum furoris: nec aliter posse placari commilitonum manes, quàm si pectoribus impijs honesta vulnera accepissent. Sequitur ardorem militum Cæsar, iunctoque ponte tramittit duodecim milia¹⁸⁴ è legionibus sex, & viginti iocias cohortes, octo equitum alas, quarum eâ seditione intemerata modestia fuit. Læti neque procul Germani agitabant, dum iustitio obamissum Augustum, post discordijs attingemur. At Romanus agmine propero siluam Cæsiam limitemque à¹⁸⁵ Tiberio cœptum scindit. castra in limite locat, frontem ac tergum vallo; ¹⁸⁶ latera, concædibus munitur. Inde saltus obscuros permeat, consultatque ex duobus itineribus, breue & solitum sequatur: an impeditius & intentatum, eoque hostibus incautum. Dilectâ longiore viâ, cetera adcelerantur. etenim attulerant exploratores festam eam Germanis noctem, ac solennibus epulis ludicram. Cæcina cum expeditis cohortibus præire, & obstantia siluarum amoliri iubetur: legiones modico intervallo sequuntur. Iuuat nox sideribus inlustris. ventumque ad vicos Marforum, & circumdatæ stationes, stratis etiam tum per cubilia, propterque mensas, nullo metu, non antepositis vigilijs. adeò cuncta incuriâ disiecta erant, neque belli timor: ac ne pax quidem nisi languida, & soluta inter temulentos. Cæsar audias legiones, quò latior populatio foret, quatuor in cuneos dispertit. quinquaginta millium spatium, ferro flammisque peruastat. non sexus, non atas miserationem attulit. profana simul & sacra, & celeberrimum illis gentibus¹⁸⁷ templum, quod Tanfanæ vocabant, solo æquantur. sine vulnere milites, qui semisomnos, inermes, aut palantis ceciderant. Exciuit ea sedes Bructeros, Tubantes, Vspetes: saltusque, per quos exercitui regressus, infedere. quod gnarum duci: incessitque itineri & prælio. pars equitum, & auxiliariæ cohortes ducebant: mox prima legio, & medijs impedimentis, sinistrum latus* vndeicesimani, dextrum quintani claufere: vicesima legio terga firmavit, post ceteri sociorum. Sed hostes, donec agmen per saltus porrigeretur, immoti; dein latera, & frontem modicè adfultantes, totâ vi nouissimos incurrere. turbabanturque densis Germanorum cateruis leues cohortes, cum Cæsar aduectus ad vicesimanos voce magnâ, hoc illud tempus obliteranda seditionis clamitabat, pergerent, properarent culpam in decus vertere. Exarsere animis, vnoque

Ipsi turbidi, turbatores suos cadunt. Cap. 49.

Sed parum composid:

Et dolet Cæsar.

Mox ducit in hostem, ut auocet & obliteret. Rhenum transit. Cap. 50.

Cap. 50.

Ad Marfos venit.

Cap. 51. Quos securos & incustoditos cadit.

Tanfana templum diruit. Reducenti insidia à finitimis parantur. * vna &

Sed virtute eas irritas facit.

impe-

184. E LEGIONIBVS SEX, ET VIGINTI.] Distinctio præter historiam. Interpunge, è legionibus, sex & viginti foc. Quattuor enim dumtaxat legionum miles, in id bellum ductus: nec plures in Germaniâ inferiori erant. Clarum ex sequentibus, vbi legiones enumerat: Mox prima legio: sinistrum latus vnaetvicesimani claufere, dextrum quintani: vicesima legio terga firmavit.

185. TIBERIO COEPTVM SCINDIT.] Fortè, scandit. Vtrum autem limes hic à Tiberio structus ad discernendos discriminandosq; Germanos? an potiùs agger & via? Cælia etiam silua, dubites an Heia scribenda: quo nomine etiam nunc eo tractu manet, in Cluensi inquam Ducatu Heferwaldt. Quæ vox non

abest, quin à Deo Heso nomen habeat, quem Galli Germaniq; Martem colebant.

186. LATERA, CONCÆDIBVS MVNITVR.] Alij, munit: ego, munitus, malo. muniendi hic mos à Germanis Gallisq; Ammianus lib. xvi. Difficiles vias & suapte naturâ cliuosas concædibus claufere solleter, arboribus immensi roboris cæsis. Vfus eâ voce & Cæsar. At Concisa vocare videtur P. Diaconus: Factis etiam concisis, inquit, per deuia siluarum irruit super eos.

187. TEMPLVM, QVOD TANFANÆ.] Quis deus, quæ dea? Quidam è τινολογία quasi esset, Tanfanæ] quod lingua nostra principium rerum. At Britanni prisca, suâ lingua Tan, ignem vocant.

impetu perruptum hostem, redigunt in aperta, cæduntque: simul primi agminis co-
 piæ euasere filuas, castraque communiuere. Quietum inde iter. fidentique recenti-
 bus, ac priorum oblitus miles, in hibernis locatur. Nunciata ea, Tiberium lætitiâ cu-
 raque adfecere. gaudebat oppressam seditionem: sed quod largiendis pecunijs, & mis-
 sione festinatâ fauorem militum quæsiuisset, bellica quoque Germanici gloriâ, ange-
 batur. Rettulit tamen ad Senatum de rebus gestis, multaque de virtute eius memora-
 uit: magis in speciem verbis adornata, quam vt penitus sentire crederetur. Paucioribus
 Drusum, & finem Illyrici motus laudauit; sed intentior, & fidâ oratione. cunctaque
 quæ Germanicus indulserat, seruaui etiam apud Pannonicos exercitus. Eodem anno,
 188 Iulia supremum diem obiit, ob impudicitiam olim à Patre Augusto Pandateriâ in-
 fulâ, mox opido Rheginorum, qui Siculum fretum accolunt, clausa. Fuerat in matri-
 monio Tiberij, florentibus Caio & Lucio Cæsaribus, spreueratque 189 vt imparem:
 nec alia tam intima Tiberio caussa, cur Rhodum abscederet. imperium adeptus, extor-
 rem, infamem, & post interfectum Postumum Agrippam, omnis spei egenam, inopiâ
 ac tabe longâ peremit, obscuram fore necem 190 longinquitate exsilij ratus. Par caussa
 sæuitiæ in 191 Sempronium Gracchum, qui familiâ nobili, follers ingenio, & prauè fa-
 cundus, eandem Iuliam in matrimonio M. Agrippæ temerauerat. nec is libidini finis.
 Traditam Tiberio, peruicax adulter contumaciâ & odijs in maritum accendebat. litte-
 ræque, quas Iulia patri Augusto cum infectatione Tiberij scripsit, à Graccho compositæ
 credebantur. Igitur amotus Cercinam, Africi maris insulam, quatuordecim annis ex-
 silium tolerauit. Tunc milites ad cædem missi, inuenere in prominenti littoris nihil
 lætum opperientem. quorum aduentu breue tempus petiuit, vt suprema mandata
 vxori Alliaræ per litteras daret: ceruicemque percussoribus obtulit. constantiâ mortis,
 haut indignus Sempronio nomine, virâ degenerauerat. quidam non Româ eos milites,
 sed 192 ab L. Asprenate proconsule Africæ missos tradidere, auctore Tiberio, qui fa-
 mam cædis posse in Asprenatem verti, frustra sperauerat. Idem annus nouas cærimo-
 nias accepit, addito 193 sodalium Augustalium sacerdotio, 194 vt quondam T. Tatijs
 retinendis Sabinorum sacris, sodales Titios instituerat. sorte ducti è primoribus ciui-
 tatis

Cap. 52.
Tiberius
laudat Ger-
manicum, &
miles.

Cap. 53.
Iulia Augu-
sti filia,
alimenti
subtrahit.

Cædunt &
Gracchus
adulter in
eâ.

Cap. 54.
Sodales Au-
gustales in-
stituti.

188. IULIA OB IMPUDICITIAM.] *Qui femi-
 nam hanc impudicitie arguant, multi testes. Seneca
 de Benef. lib. VI. cap. XXXII. Augustus flagitia prin-
 cipalis domus in publicum emisit, admissos gre-
 gatim adulteros, pererratam nocturnis comeffa-
 tionibus urbem, forum ipsum ac rostra, ex quibus
 pater legem de adulterijs tulerat, filia in stupra
 placuisse, cotidianum ad Marsyam concursum,
 cum ex adulterâ in quæstuarium versa ius omnis
 licentiæ sub ignoto adultero peteret. Plinius, Apud
 nos huius licentiæ exemplum non est aliud, quam
 filia D. Augusti, cuius luxuria noctibus corona-
 tum Marsyam litteræ illius dei gemunt. vel, vt cla-
 rissimus Torrentius emendat, illius describunt. etsi
 ego malim, degemunt. De hoc Marsyâ, præter ea quæ
 dixi antiquis, Sidonius,*

* Emendo,
tridentem.

Marsyæque timet manum ac * rudentem,
 id est tribunal metuit & forum. Arnobius lib. II.
 Quia fornicem Lucilianum & Marsyam Pompo-
 nij obsignatum memoriâ continetis. Vide Dionem
 lib. LV.

189. VT IMPAREM.] *Taurum non ad illud
 iugum.*

190. LONGINQUITATE EXSILII RATVS.] *Id est,
 diuturnitate. Nam relegata Iulia. anno DCCXLVIII.
 ex quo ad hunc diem anni ferè viginti.*

191. SEMPRONIUM GRACCHVM.] *Velleius lib.
 posteriore: Quinctius Crispinus singularem ne-*

quitiam supercilio truci protegens, & App. Clau-
 dius & Sempronius Gracchus ac Scipio, alijque
 minoris nominis vtriusque ordinis viri, quasi cu-
 iuslibet vxore violatâ, pœnas pependere: cum
 Cæsaris filiam, & Neronis violassent coniugem.
 Vidimus & nummos huius Gracchi, TI. SEMPRONIUS.
 GRACCVS. IIII. VIR. Q. DESIG. id est, qua-
 tuoruir, quæstor designatus. in parte alterâ, DIVI.
 IULII. F.

192. AB L. ASPRENATE.] *Credo cognomen esse
 gentis Noniæ. De Asprenatum claritudine & familiâ
 consulari Plinius lib. XXX. cap. VII. Suetonius in Aug.
 cap. XLIII.*

193. SODALIVM AVGVSTALIVM SACERDO-
 TIO.] *Idq; exemplum placuit deinceps in omnibus Im-
 peratoribus, qui facti Diui. Ita Sodales Flauij, Hadria-
 nales, Aeliani, Antonini, passim in historiâ memorati.
 Lapis præscus:*

NERONI. CÆSARI. GERMANICI. F.
 TI. AVGVSTI. N. DIVI. AVGVS. PRON.
 FLAM. AVGVSTALI. SODALI. AVGVSTA-
 LI. Q. Q. NOVANIVS. Q. L. SÆVIVS.

194. VT QVONDAM T. TATIVS.] *Pugnat
 aperto Marte secum Tacitus. lib. II. Historiarum: ubi
 vult sodales Titios (ita enim scrib. non Tatios, ex la-
 pid. & libris, dictiq; à pronomine Tati) institutos
 non retinendus sacris, sed memoriæ Tati sacrandæ.
 Quæ caussa hoc quidem loco aptior erat; fortasse &
 verior.*

A tatis vnus & viginti. Tiberius, Drususque, & Claudius, & Germanicus adijciuntur. Ludos Augustales, ¹⁹⁵ tunc primùm * cœptos, turbauit discordia, ex certamine histri-
 num. ¹⁹⁶ Indulserat ei ludicro Augustus, dum Mæcenati obtemperat effuso in amorem Bathylli. neque ipse abhorrebat talibus studijs, & ciuile rebatur misceri voluptatibus vulgi. alia Tiberio morum via: sed populum per tot annos molliter habitum, nondum audebat ad duriora vertere. Druso Cæsare, C. Norbanò Coss. decernitur Germa-
 nico triumphus manente bello; quod quamquam in æstatem summâ ope parabat, ini-
 tio veris & repentino in Cattos excursu, præcepit. nam spes inceserat diffidere hostem in Arminium ac Segestem, insignem vtrumque perfidiâ in nos, aut fide. Arminius, tur-
 bator Germaniæ: Segestes, parati rebellionem sæpè aliàs, & supremo conuiuio, post quod in arma itum, aperuit: suasiq̃ue Varo, vt se, & Arminium, & ceteros proceres vinciret: nihil aufuram plebem principibus amotis; atque ipsi tempus fore quo cri-
 mina, & innoxios discerneret. sed Varus fato, & vi Arminij cecidit. Segestes quam-
 quam consensu gentis in bellum tractus, discors manebat, auctis priuatim odijs, quòd Arminius filiam eius alij pactam rapuerat, gener inuisus, inimici foci, quæque apud concordēs vincula caritatis, incitamenta irarum apud infensos erant. Igitur Germa-
 nicus quatuor legiones, quinque auxiliarium millia, & tumultuarias cateruas Germa-
 norum ¹⁹⁷ cis Rhenum colentium, Cæcinæ tradit: totidem legiones duplicem sociorum numerum ipse ducit: positoq̃; castello super vestigia paterni præsidij ¹⁹⁸ in monte Tau-
 no, expeditum exercitum in Cattos rapit, L. Apronio ad munitiones viarum & flu-
 minum relicto. Nam, rarum illi cælo, siccitate, & amnibus modicis inoffensum iter properauerat: imbresq̃ue & fluminum auctus regredienti metuebantur. sed Cattis adeò improuisus aduenit, vt quod imbecillum ætate ac sexu, statim captum, aut truci-
 datum sit: iuuentus ¹⁹⁹ flumen Adranam nando tramiserit: Romanosq̃ue pontem cœ-
 ptantis arcebant, dum tormentis sagittisque pulsī, tentatis frustra conditionibus pacis cùm quidam ad Germanicum perfugissent, reliqui omiſſis pagis vicisque in siluas di-
 sperguntur. Cæsar incenso ²⁰⁰ Mattio (id genti caput) aperta populatus, vertit ad Rhe-
 num:

Histrionia
 turba.
 * cœpta,

Cap. 55.
 A. V. C.
 DCCLXIX.
 Germanicus
 Cattos ir-
 rumpit.
 Arminius:
 Segestes.

Cap. 56.
 Copsa diui-
 so, & itine-
 ra Germa-
 nici.

Cattos im-
 prouisus op-
 primit.

Mattium
 incendit.

verior. Faces Augustales subdidere, quod sacerdotium vt Romulus Tatio Regi, ita Cæsar Tiberius Iuliz genti sacrauit. Dionysius hanc rem non attigit, contentus dixisse, honestè sepultum Tatum, & quotannis ei publicas inferias factas.

195. T V N C P R I M V M C O E P T O S.] Quomodo id verum? siquidem ludi Augustales iam pridem instituti celebratiq̃, 2. Alio Tuberone, Paulo Fabio Coss. vt dixi supra. Rescribe igitur, Tunc primùm cœpta, idq̃ Tacito ipso auctore, infra: Theatri licentia proximo priore anno cœpta grauius tum erupit.

D 196. I N D V L S E R A T E I L V D I C R O A V G V S T V S.] Imò verò, quod censeo me primum aduertisse, Augustus id ludicum inuenit. Suidas: Ὁρχησις, πάντιμος. ταύτην δ' Αὐγύστος Καῖσαρ ἐφεύρε, Πυλάδα καὶ Βαθυλλίδε ἀπὸ τοῦ αὐτῆν μετελθόντων. Emenda, ὀρχησις, πάντομιμος. Et verè Suidas. Ante Augustum sanè liberaq̃, rep. Pantomimorum nullum vestigium. Zosimus lib. 1. inter causas labefactati imperij non vanè refert, quod Octauiani temporibus Pantomimorum saltatio prius incognita in vsu esse cœperit, Pylade ac Bathyllo primis eius auctoribus. Quod Suidas notat, in Α' Ἐνωδωδες: caue ad Tiberij tempora referas, sed Augusti. καὶ δὲ τὰς κατεργασίας καὶ πάντομιμος ὀρχησις εἰσήχθη, ἀπὸ ἀπότρογον ἄσα. Emenda etiam supra in Suidâ, Βαθυλλίς. Duo Pantomimi siue histriones (vulgò enim in historiâ, vt hic Tacito, miscentur eæ voces) eximij, Pylades & Bathyllus. Posterior, ignis & delictum Mæce-

natis. Dionem non capiunt vulgò, qui hunc amorem honestè tetigit, lib. LIIII. Ὅθεν περ πάντων σοφῶς ὁ Πυλάδης ἐπιτιμώμενος ὑπ' αὐτῆ (Αὐγύστου) ἐπεὶ Βαθυλλῶ ὁμοτέχῳ τε οἱ ὄντι καὶ τῷ Μακρίνῳ ἀεθλοῦντι διασασίαν, &c. vbi tamen intellegi etiam potest, hunc * Bathyllum seruum Mæcenatis fuisse. Seneca pater, Recitabat rescriptum Labieni pro Bathyllo Mæcenate (corrigè, Mæcenatis) in quo suspicietis adolescentis animum, illos dentes ad mordendum prouocantis. Corruptum id nomen, apud eundem Senecam, Præfat. lib. III. Si Thrax essem, Fufius essem: si Pantomimus essem, Pantillus essem: si eques, Melison: Lege, Bathyllus essem.

* Alexandri-
 nus fuisse
 videtur, ex
 Athenæo
 lib. 2.

197. C I S R H E N V M C O L E N T I V M.] Vt erant Vangiones, Triboci, Nemetes, Treueri, Neruij. sed & pars aliqua Batauorum.

198. I N M O N T E T A V N O.] Alij, Tauro scribunt. Vbi is, mecum alij ignorant.

199. F L V M E N A D R A N A M.] Quod Iunius noster Ederam accipit in Hassis: qui Fuldam amnem illabitur.

200. M A T T I O.] Mattiandv Germanie vrbs est Ptolemæo. Marſpurgum Hasiæ esse, non abhorret à vero. Adfirmare enim hæc talia, in tantâ mutatione temporum, stultum: & tamen suavis hodie ingeniorum lusus. Ab hoc autem Mattio, Mattiacos nostros quidni deducam? Vt non solum contermini iam & socij, sed etiam consanguinei sint Batauorum.

201. REBUS COMMOTIS.] Imò scribo, rebusque motis. ex sententiâ, & Taciti exemplo, lib. XIII. Duce[m] tantum defuisse, qui rebus motis facile reperiretur.

202. NOMINE * SEGIMUNDVM.] Horum & plurium ducum mentio apud Strabonem, l. VII. Ἐπίσταν δὲ δίκας ἀπαντες, καὶ παρέχον τῶ νεωτέρῳ Γερμανικῷ λαμφοτάτων δρῶν, ἐν ᾧ ἐδραμβεύθη τῶ ἐπιφανέστατον ἀνδρῶν σώματα καὶ γυναικῶν, Σεμιγῆντος τε καὶ Σεγῆς υἱός, (corrigere Σεμιγῆντος τε Σεγῆς υἱός, copulâ item deletâ) Χνεγύσκων ἡγεμῶν, καὶ ἀδελφῶν αὐτῶν, γυνὴ δ' Ἀρμίνια τῆ πολεμαρχήσαντος ἐν τοῖς Χνεγύσκοις ἐν τῇ πόρει Οὐαρον Ὀδασαδῆσαι: Pœnas dederunt omnes, & triumphum pulcherrimum Germanico Cæsari, in quo ducta illustrium captiuorum captiuarumque corpora, vt Segimuntus Segestis filius, Cheruscorum dux, eiu[us]que soror, vxor Arminij, qui bello præfuerat apud Cheruscos in expeditione contra Varum.

203. APVD ARAM VBIORVM.] Frequens huius are mentio. Vidi qui vellet * Bonnam nunc esse. ego vereor vt propius abfuerit ob opido Vbiorum.

204. COMPRESSIS INTRA.] Qui habitus etiam nunc Germanicis matronis (videre videor) per modestiam & decorum assumptus.

205. VTRVM PRÆVALEAT.] Vter plus iuris in eam habeat, & vtri parere magis debeat, patri an marito mox patri.

206. VETEREM IN PROVINCIA.] Nescio an verius, vetere in prouinciâ. id enim ad securitatem Segestis, ne sedem acciperet in prouinciâ nouâ obnoxia hosti. Per veterem autem prouinciâ, ceperim Galliam. infra, Coleret Segestes victam ripam; redderet filio sacerdotium. Tamen fieri potest vt sedem iam ante defectionem in Galliâ habuerit: atque ita, veterem. An vberem placet? an aliud è veteri scripto elicis, qui habet, vtra?

207. PVER, QVO MOX LVDIBRIO.] Apud alios nihil repperi. Tacitus hæc narrauerit, in rebus Cay aut Claudij, libris qui perierunt.

208. NVM.

Cap. 57. Legati à Segeste auxilium petunt.

Tulit ipse Germanicus.

Vxor Arminij capta.

Cap. 58. Segestis oratio, quidquid velet, seruiis.

Ipsa & comites benigne habiti.

Filius Arminij Rauenna educatur.

Cap. 59.

† De quâ & de eius sacerdoti, Epitoma Liuij cxxxvii. * Hodie Segimundus.

* Vide Epist. Jac. Campij, in Nouo Ant. Modij.

vulgata, vt quib
minum, super in
dem agebant: vo
scens. neque pro
cibus, quorum te
coluisse. Non e
matis bellam tr
penderit. coleret
namquam sata
viderit. Alij gen
que quando exeri
rus, ne imperium
antiqua malent, q
Segestem flagitose
sed contemnitur g
Romanos auctore
Cecinam cum qu
hunc Amisiam
impositas nauibus
predictam amne
adferri sunt. Bruc
ci fidit, interque
in Amisiam. Dac
Luppianam am
que Vari legio
vendi suprema mi
u, ob propinquo
Cecini, vt occul
bes campu imp
Vari castra, lato a
huc: dein sc
tu. Medio camp
ebant fragmina t
in propinquo ba
nactauerant. & c
delegatos, illic
ti, & suo ictu m
la captiuu, "qua

A vulgata, vt quibusque bellum inuitis aut cupientibus erat, spe vel dolore accipitur. Arminium, super inuitam violentiam, raptam vxor, subiectus seruitio vxoris vterus, vecordem agebant: volitabatque per Cheruscos, arma in Segestem, arma in Cæsarem poscens. neque probris temperabat. *Egregium patrem, magnum imperatorem, fortem exercitum, quorum tot manus vnâ mulierculam auexerint! sibi tres legiones, totidem legatos procubuisse. Non enim se prodicione, neque aduersus feminas grauidas, sed palam aduersus armatos bellum tractare. cerni adhuc Germanorum in lucis signa Romana, quæ dijs patrijs suspenderit. coleret Segestes victam ripam; redderet filio sacerdotium: hominem Germanos numquam satis excusaturos, quod inter Albim & Rhenum virgas, & secures, & togam viderint. Alijs gentibus, ignorantiam imperij Romani, inexperta esse supplicia, nescia tributa: quæ quando exuerint, irritusque discesserit ille inter numina dicatus Augustus, ille dilectus Tiberius, ne imperitum adolescentulum, ne seditiosum exercitum pauescerent. Si patriam, parentes, antiqua mallent, quam dominos, & colonias nouas; Arminium potius gloriæ ac libertatis, quam Segestem flagitiosæ seruitutis ducem sequerentur.* Conciti per hæc, non modò Cherusci, sed conterminæ gentes: tractusque in partis Inguiomerus Arminij patruus, veteri apud Romanos auctoritate. vnde maior Cæsari metus: & ne bellum mole vnâ ingrueret, Cæcinam cum quadraginta cohortibus Romanis, distrahendo hosti, per Bructeros ad flumen Amisiam mittit. ²⁰⁸ Equitem Peditum præfectus, finibus Frisiorum ducit. ipse impositas nauibus quatuor legiones per lacus vexit: simulque pedes, eques, classis, apud prædictum amnem conuenere. Chauçi cum auxilia pollicerentur, in commilitium adsciti sunt. Bructeros sua vrentis, expeditâ cum manu L. Stertinius, missu Germanici fudit, interque cædem & prædam, reperit vndeicesimæ legionis aquilam, cum Varo amissam. Ductum inde agmen ad vltimos Bructerorum: quantumque Amisiam & Luppiam amnes inter, vastatum: haut procul ²¹¹ Teutoburgiensi saltu, in quo reliquæ Vari legionumque insesultæ dicebantur. Igitur cupido Cæsarem inuadit soluendi suprema militibus, duci que: permoto ad miserationem omni qui aderat exercitu, ob propinquos amicos, denique ob casus bellorum & sortem hominum. præmissis Cæcinâ, vt occulta saltuum scrutaretur, pontesque, & aggeres humido paludum & fallacibus campis imponeret, incedunt mæstos locos, visuque ac memoriâ deformes. Prima Vari castra, lato ambitu, & dimensis principijs, ²¹² trium legionum manus ostentabant: dein ²¹³ semiruto vallo, humili fossâ, accis iam reliquæ confedis intellegebantur. Medio campi albertia ossa, vt fugerant, vt restiterant, disiecta vel aggerata. adiacebant fragmina telorum, equorumque artus, simul truncis arborum antefixa ora: lucis propinquis barbaræ aræ, apud quas tribunos, ac primorum ordinum centuriones mactauerant. & cladis eius superstites pugnam aut vincula elapsi, referebant, hinc cecidisse legatos, illic raptas aquilas; primum vbi vulnus Varo adactum; vbi infelici dextrâ, & suo ictu mortem inuenerit: quo tribunali concionatus Arminius: quot patibula captiuus, ²¹⁴ quæ scrobes: vtque signis & aquilis per superbiam inluserit. Igitur Romanus

Cuius pater arma & vltionem parat
Inuectio eius in Segestem & Romanos.

Cap. 60.
Cherusci & finitimi, tracti in Romanos Etiam Inguiomerus.
Copia Romana ad Amisiam.

Bructeri fusi.
Ventum ad Teutoburgiensem saltum:

Cap. 61.
Vbi infelix Vari pugna.

Facies eius calamitatis.

Cap. 62.
manus

D 208. NUMQVAM SATIS EXCVSATVROS.] Fortè, accusaturos. & statim, ignorantiam imperij Rom.
209. IGNORANTIA IMPERII ROM.] Quasi dicat, longinquiores gentes tute sunt à superbiâ & imperio Romano, ipso situ, & Romanos nec norunt: nos in limite, virtute nos liberauimus, & porro liberemus.
210. EQVITEM PEDO.] Credo Albinouanus Pedito, cuius fragmentum exstat de nauigatione Oceani. Est tamen & alius Pedito Pompeius vir illustris, quem nominat Seneca in Ludo de morte Claudij.
211. TEUTOBURGIENSI SALTU.] Nomen etiamnum retinet inelytus Romanâ clade saltus, Teuteberg: & victoriæ cognomine insignis campus, Winfeldt, ad opidulum Hornam, in VVestfaliâ.

212. TRIVM LEGIONVM MANVS.] Quo argumento ex principijs colligebatur manus trium legionum? Quia quotiens plures legiones vnâ castris, principia sua cuique legioni descripta: in quibus aquila & signa. Item, Principia maiora. Vide Milit. Rom. lib. v.

213. SEMIRVTO VALLO.] Videtur bina castra designare. vna ante cladem, iusta, magna: altera in clade, quæ secundo die in monte quodam fecisse eos Dio tradit; at tertio, occisione occisos. Hæc secunda igitur describere mihi nunc videtur, semiperfecta, & vbi reliquæ se collegerint.

214. QVÆ SCROBES.] Obseruo scrobium mentionem aliquotiens in supplicijs. siue quia soliti puniendum in scrobe collocare, quo securus ferirent: siue, quia deposituri in eâ * cadauer. Vix enim est, vt eiusmo-

* Tale aliquid è Suetonij Nerone, c. XLIX.

Reliquia le-
cta & hu-
mata:

Ipsa Casare
ad pietatem
eam pra-
eunte.

Cap. 63.
Inde pugna
cum Armi-
nio:
Nec Roma-
nis satis
prospera.

manus qui aderat exercitus, sextum post cladis annum, trium legionum ossa, nullo no-
sciente alienas reliquias an suorum humo tegeter, omnes vt coniunctos, vt consangu-
neos, aucta in hostem ira, maesti simul & infensi condebant. Primum extruendo tu-
mulo cespitem Casar posuit, gratissimo munere in defunctos, & praesentibus doloris
socius. Quod Tiberio haut probatum. seu cuncta Germanici in deterius trahenti; si-
ue exercitum imagine caesorum insepultorumque, tardatum ad praecia, & formidolo-
siorem hostium credebat. neque imperatorem auguratu & 215 vetustissimis cerimonijs
praeditum, 216 adtrectare feralia debuisse. Sed Germanicus cedentem in auia Armi-
nium secutus, vbi primum copia fuit, euehi equites, campumque quem hostis infederat,
eripi iubet. Arminius colligi suos, & propinquare siluis monitos, vertit repente: mox
signum prorumpendi dedit iis, quos per saltus occultauerat. Tunc noua acie turbatus
eques, missaque subsidiariae cohortes, & fugientium agmine impulsae, auxerant con-
sternationem: trudebanturque in paludem gnaram vincentibus, iniquam nesciis, ni
Casar productas legiones instruxisset. inde hostibus terror, fiducia militi: & manibus
aquis abscessum. Mox reducto ad Amisiam exercitu, legiones classe vt aduexerat, re-
portat. Pars equitum, litore Oceani, petere Rhenum iussa. Caecina, qui suum militem
ducebat, monitus, quamquam notis itineribus regrederetur, Pontes longos quam ma-
turrime superare. 217 Angustus is trames, vastas inter paludes, & 218 quondam a L. Do-
mitio aggeratus: cetera limosa, tenacia graui caeno, aut riuis incerta erant: circum siluae
paulla-

eiusmodi damnati, combusti fuerint, aut iusta eis facta.
Tacitus lib. xv. Pœna Flauij Veianio Nigro Tribu-
no mandatur. Is proximo in agro scrobem effodi
iussit: quem Flauius vt humilem & angustum in-
crepans, Ne hoc quidem, inquit, ex disciplina.
Philo Iudæus, εις Φλακκων: apparatus supplicij eius
describens: οιδε απνοσει διακοντες καταλαμβαυσι,
και οι μη ευθους ωρυτρον βοθροσιν, οι δε προς βίαν ειλικον
αφηνιαζοντα και κεκαυγота: Illi (milites) vno spiritu
persequentes eum comprehendunt: & pars statim
foveam fodiunt, pars per vim clamantem relu-
ctantemque trahunt.

ADD. DE SCROBE, verissime notasse me censeo,
iacta in eam corpora damnatorum. Id, qui tunc mores,
pro ignominia. nec enim terra corpora condebant,
sed igne absumebant. Inuat in arcano ritu Polybius,
de Carthaginiensibus supplicio affectis: Κολοβοσαντες
δε και συντριφαντες τα σκελη, επι ζωτας ερριψαν εις
τινα τρωρον: Admutilantes eos & crura frangen-
tes, etiam viuos adhuc proiecerunt in quamdam
scrobem. lib. i.

215. VETVSTISSIMIS CERIMONIIS.] Que ad-
herent Auguratu, nec violande erant. Exstat in-
scriptio Romæ, sed mutila: in qua Germanicus Cæ-
sar, scribitur, Ti. Augusti F. Diui Augusti N. Diui
Iulij PRON. AVGV. FLAMEN. AVG. Infrà etiam,
lib. 11. Nequis augur aut flamen in locum Ger-
manici, nisi gentis Iuliae, crearetur.

216. ADTRECTARE FERALIA.] Non augures
solum, sed Pontifices, & opinor, omnes sacerdotes ar-
cebantur a Funestis. Apparet ex facto Augusti & Ti-
berij, qui velo interposito, mortuos laudarent. Item
ex Plutarcho, in Sulla. qui scribit, Metellam vxo-
rem eius obiisse. additque, και τῶν ιερέων τον Σύλλα
εικωντων αυτη προσελθειν, εδεδε οικίαν τῶ κιδει
μιαν θῆναι, γεγραμμος διαλυσιν τεγραμμοσ ο Σύλλασ,
επι ζωσαν οικηλυσεν εις ετερον οικίαν μετακομιθῆναι:
Cum Pontifices non sinerent Sullam ad eam vi-
sere, neque domum eius funere pollui; Sullam
scripsisse libellum diuortij, eamque adhuc viam

in aliam domum iussisse transferri. Notabilis ritus,
aut cerimonia: & credo pluries aut solenniter v-
surpatam. Sulla autem inter sacerdotes: neque scio an
& Augures. certe lituus comparet in quibusdam eius
nummis. Sed de offensâ Tiberij, credo & occultam
causam Tiberio fuisse; quod hoc factum nimis popu-
lare, & conciliando militi videbatur. Quâ consimili
Philippus Macedonum rex, cui bellum cum Romanis
fuit, alienus ab Antiocho rege Syriae factus. qui Mace-
donas caesos ad Cynoscephalas sepelierat: humaniter,
sed quasi cum tacita Philippi redargutione. Vide
Appianum in Syriaco.

217. ANGVSTVS IS TRAMES.] Vbi is hodie? &
an est? ex Taciti totâ descriptione (considera serio) in-
ducor illum esse, qui hodieq; existat & vsui est, inter
paludes aut vligines, haud procul Amisiam flumine, inter
Lingum, Weddam, & Coeuordam. Aliquot mil-
liarium spatium occupant: itaque per medias solus hic li-
mes manu fictus, arenis magno opere congestis, & pa-
lis trabibusque, ad marginandum defixis. Extrema pa-
lorum euo detrita sunt, sed sub terra vel aquis repe-
riuntur: & Bataui nunc tam opportuno loco vsi, quâ
aditus in Frisiam datur, valido propugnaculo, in ipso
limite illo, munierunt. Vocant Britanniae vligines
(Breitansche-heyde) nostra lingua: & discis iam, vbi
& vnde Britannica herba reperta aut dicta, Plinio
frustrâ inquisitum. Est ab istâ Britannia, siue magis
Britannia: & tu, sodes, Plinium vide, in Frisii her-
bam hanc mirè celebrantem, libro xxv. cap. 111. Porro
isti Limites siue Aggeres, Kaij etiam Latinis olim di-
cti: que vox & Batavis manet.

218. QVONDAM A L. DOMITIO.] Neronis
principis auo. Tacitus, libro 1111. Post exercitu
flumen Albim transgressus est, longius penetratâ
Germaniâ quam quisquam priorum. easque ob-
res insignia triumphii adeptus est. Sueton. Nerone,
cap. 1111. Non minus auringandi arte in adolescen-
tiâ clarus quam deinde triumphalibus ornamen-
tis ex Germanico bello. In alium sanè Domitium
ista non cadunt.

A paullatim adcliues. quas tum Arminius impleuit, compendijs viarum, & cito agmine, onustum sarcinis armisque militem cum anteuenisset. Cæcinæ dubitanti quonam modo ruptos vetustate pontes reponeret, simulque propulsaret hostem, castrametari in loco placuit; ut opus, & alij prælium inciperent. Barbari perfringere stationes, seque inferre munitoribus nisi, laceffunt, circumgrediuntur, occursant. miscetur operantium bellantiumque clamor, & cuncta pariter Romanis aduersa. locus vligine profundâ, idem ad gradum instabilis, procedentibus lubricus, corpora grauiâ loricis, neque librare pila inter vndas poterant. Contra Cheruscis fuenta apud paludes prælia, procera membra, hastæ ingentes ad vulnera faciendâ, quamuis procul. nox demum inclinantis tum legiones aduersæ pugnae exemit. Germani ob prospera indefessi, ne tum quidem sunt quiete, quantum aquarum circumfurgentibus iugis oritur, vertere in subiecta. mersaque humo, & obruto quod effectum operis, duplicatus militi labor. ²¹⁹ Quadragesimum id stipendium Cæcina parendi, aut imperitandi habebat: secundarum ambiguarumque rerum sciens, eoque interritus. Igitur futura voluens, non aliud repperit, quam ut hostem siluis coerceret, donec faucij, quantumque grauioris agminis, anteirent. nam medio montium & paludum, porrigebatur planicies, quæ tenuem aciem pateretur. Deliguntur legiones, quinta dextro lateri, * vndeicesima in læuum, primani ducendum ad agmen, vicesimanus aduersum secuturos. Nox per diuersa inquires, cum barbari festis epulis, læto cantu, aut truci sonore subiecta vallium ac resultantis saltus complerent: apud Romanos ²²⁰ inualidi ignes, ²²¹ interruptæ voces, atque ipsi passim adiacerent vallo, oberrarent tentorijs, insomnes magis quam pervigiles. ducemque terruit dira quies. nam Quintilius Varus sanguine oblitum, & paludibus emersum, cernere & audire visus est, velut vocantem, non tamen obsecutus, & manum intendentis reppulisse. Cœptâ luce, missæ in latera legiones, metu, an contumaciâ, locum deseruere: capto properè campo, humentia vltra. Neque tamen Arminius, quamquam libero incurfu, statim prorupit: sed ut hædere cæno fossisque impedimenta, turbati circum milites, incertus signorum ordo, utque tali in tempore sibi quisque properus, & lentæ aduersum imperia aures, irrumpere Germanos iuber, clamitans, *En Varus, & eodem iterum fato vitæ legiones.* Simul hæc: & cum dilectis scindit agmen, equisque maximè vulnera ingerit. illi sanguine suo, & lubrico paludum lapsantes, excussis rectoribus disicere obuios, proterere iacentes. plurimus circa aquilas labor, quæ neque aduersum ferri ingruentia tela, neque figi limosâ humo poterant. Cæcina dum sustentat aciem, suffosso equo delapsus circumueniebatur, ni prima legio sese opposuisset. iuuit hostium auditas; omisâ cæde, prædam sectantium: enisæque legiones; vesperascente die, in aperta & solida. neque is miseriarum finis. struendum vallum, petendus agger: amissa magnâ ex parte, per quæ

Cæcinam in reuiu Arminius aggredditur.

Cap. 64. Tanium non fundit.

Cæcina tamen vetus dux aduersa tolerat.

Et ratione otuamit. * vna &

Cap. 65.

Sed miles consternatur.

Ipsæ etiam duci malum præiugium.

Viti & casti pæne Romani.

Et captus ipse dux.

D ^{219.} QUADRAGESIMUM ID STIPENDIUM.] *Est ergo idem ille, de quo lib. III. Inter quæ Seuerus Cæcina censuit, ne quem magistratum, cui prouincia euenisset, vxor comitaretur. multum antè repetito concordem sibi coniugem, & sex partus enixam. seque, quæ in publicum statueret, domi seruauisse, cohibita intra Italiam, quamquam ipse pluris per prouincias quadraginta stipendia expleuisset.*

^{220.} INVALIDI IGNES.] *Similis prorsus descriptio Xenophontea, in desperatione pari; περι Κύρε αναβάσεως γ. Ταύτα ἐνοχῶμενοι καὶ ἀθύμως ἔχοντες, ὀλίγοι μὲν αὐτῶν εἰς τὴν ἐσπέρην σίτη ἐγεύσαντο, ὀλίγοι δὲ σπυράν ἔκαυσαν, ὅππῃ δὲ τὰ ὄπλα πολλοὶ ἐκ ἡλθον ταύτῃ τῆνυκτί. ἀνέπαυέ τε δὲ ὅππῃ ἐτύχων ἕκαστος, ἢ δυνάμενοι καθέυδειν ὑπὸ λόπης, καὶ πόθεν παρῖδων, γονέων, γυναικῶν, παιδῶν, ἕς ἄποτε ἐνόμιζον ἐτι ὄψεσθαι: Hac cogitatione mæsti & desperantes, pauci sub vesperam cibum sumpserunt, pauci ignem accenderunt, ad arma non multi eâ nocte*

ibant. Iacuit quisque vbi casus eum posuit, cum dormire non possent, tristitiâ & desiderio patriæ, parentum, vxorum, liberorum: quos videre vltra spes non erat. Porro de Castrorum his ignibus, in Militiâ nobis scriptum.

^{221.} INTERRUPTÆ VOCES.] *Quæ, aut quorum? Vigilum. Ita capiendi auctor ipse Tacitus v. Hist. Vigiles flagitium suum ducis dedecore excusabant, tamquam iussi silere, ne quietem eius turbarent. Ita intermisso signo & vocibus, se quoque in somnum lapsos. Duo igitur solennia Romanis vigilibus, Signum & Voces. Signum, capio Buccinam: Voces, istas quas interposuisse videntur munere suo functi, ad vigiles alios excitandos. Colligo ex Ambrosio Hexaem. lib. v. cap. xv. vbi militari more de vigilijs gruam: Ceteris quiescentibus, aliæ circumueunt. post vbi vigiliarum tempus fuerit impletum, perfuncta munere in somnum se præmissa clangore componit, ut excitet dormientem, cui vicem muneri traditura est.*

222. EGE-

quæ ²²² egeritur humus, aut exciditur cœspes. non tentoria manipulis, non fomenta fau- A
 cijs. infectos cœno aut cruore cibos diuidentes, funestas tenebras, & tot hominum mil-
 libus vnum iam reliquum diem lamentabantur. Fortè equus abruptis vinculis vagus,
 & clamore territus, quosdam occurrentium obturbauit. tanta inde consternatio irrupif-
 se Germanos credentium, vt cuncti ruerent ad portas; quarum ²²³ Decumana maximè
 petebatur, auersa hosti, & fugientibus tutior. Cæcina comperto vanam esse formidi-
 nem, cum tamen neque auctoritate, neque precibus, ne manu quidem obsistere, aut
 retinere militem quiret, ²²⁴ proiectus in limite portæ, miseratione demum, quia per
 corpus legati eundem erat, clausit viam. simul tribuni & centuriones falsum pauorem
 docuerunt. Tunc contractos in principia, iussosque dicta cum silentio accipere, tem-
 poris ac necessitatis monet. *Unam in armis salutem, sed ea consilio temperanda: manendum-
 que intra vallum, donec expugnandi hostes spe, propius succederent: mox undique erumpendum.
 illà eruptione ad Rhenum perueniri. quòd si fugerent, pluris siluas, profundas magis paludes,
 fœuitiam hostium superesse: at victoribus decus, gloriam, quæ domi cara, quæ ²²⁵ in castris honesta,* B
memorat: reticuit de aduersis. Equos dehinc, ²²⁶ orsus à suis, legatorum tribunorum-
 que, nullâ ambitione, fortissimo cuique bellatori tradit: vt hi, mox pedes, in hostem
 inuaderent. Haut minùs iniquies Germanus, spe, cupidine, & diuersis ducum senten-
 tiis agebat: Arminio, sinerent egredi, egressosque rursum per humida & impedita cir-
 cumuenirent, suadente: atrociora Inguiomero, & læta barbaris, vt vallum armis ambi-
 rent. promptam expugnationem, plures captiuos, incorruptam prædam fore. Igitur or-
 tâ die, prouunt fossas, ²²⁷ iniiciunt crates, summa valli prensant, raro super milite, &
 quasi ob metum defixo. Postquam hæfere munimentis, datur cohortibus signum, cor-
 nuæque ac tubæ concinuere. exin clamore & impetu tergis Germanorum circumfun-
 duntur, exprobrantes, non hîc siluas, nec paludes, sed æquis locis æquos deos. Hosti fa-
 cile excidium, & paucos & semermos cogitanti, sonus tubarum, fulgor armorum, quan-
 tõ inopinâ, tantò maiora offunduntur: cadebantque, vt rebus secundis auidi, ita aduersis
 incauti. Arminius integer, Inguiomerus post graue vulnus, pugnam deseruere. vulgus C
 trucidatum est, donec ira & dies permansit. nocte demum reuersæ legiones, quamuis
 plus vulnerum, eadem ciborum egestas fatigaret, vim, sanitatem, copias, cuncta in vi-
 ctoriâ habuere. Peruaserat interim circumuenti exercitus fama, & infesto Germano-
 rum agmine Gallias peti. ac ni Agrippina ²²⁸ impositum Rheno pontem solui prohi-
 buisset, erant qui id flagitium formidine auderent. sed femina ingens animi munia du-
 cis per eos dies induit, militibusque vt quis inops, aut saucius, vestem ²²⁹ & fomenta
 dilargita est. Tradit C. Plinius, Germanicorum bellorum scriptor, stetit apud princi-
 pium pontis, laudes & grates reuersis legionibus habentem. Id Tiberij animum altiùs
 penetrauit. *Non enim simplices eas curas: nec aduersus externos militem quæri. nihil relictum*

Cap. 66. Noctis lymphatus apud eos terror.

Quos à fugâ aux agrè sissit.

Consilium eius probum. Cap. 68.

Quod successit.

Et hostes cupidine victoria, vi- eloriam amittunt.

Cap. 49. Agrippina in his casibus virilis animus.

Qui Tiberium offendit.

* Tamen & alii duo Rheni pontes, Bonnæ & Geldubæ; ex Floro.

222. EGERITVR HUMVS.] Corbulæ & sportæ.
 223. DECUMANA MAXIME.] Ea opposita Prætorie ex aduerso, & plurimum remota ab hoste erat, & ab eo ibat. Vide Militiam nostram lib. v.
 224. CÆCINA PROIECTVS.] Habes idem prorsus factum in Plutarchi Pompeio, sub initium. Vide.
 225. IN CASTRIS HONESTA.] Olim aut nuper in militiâ feliciter ab ijs gesta.
 226. ORSVS A SVIS.] Ferri potest intellegi, quòd plures suos equos distribuerit: præoptem tamen, à suo. Vt Commentario Cæsaris primo: Cæsar primùm suo, deinde omnium, è conspectu remotis equis. Statim etiam, hostis facile excidium, sententia desiderat, non Hosti, quòd inoleuit.
 227. INIICIUNT CRATES.] Duplex hîc ratio transeundi fossas, vt aut prorutâ à labris terrâ complerent; aut cratibus iniectis, velut ponte transirent. Vtramque tangit. neque enim Turnebo assentiar legenti, ortâ die prouunt, fossis iniiciunt crates.

De cratibus, etiam Galli apud Cæsarem vsurpant, lib. vii. Proximam fossam cratibus integunt atque aggere explent. Vbi etiam de Aggere. quem & Romani huic rei vsurpabant, è fascibus scilicet & leui materie.
 228. IMPOSITVM RHENO PONTEM.] Quâ parte Rheni iste pons? Ne trahant ad se Agrippinenses: falluntur. apud * Treueros fuit. Nam Agrippina discedens à marito, tumultu militari, in Treueros iit, vt supra lectum nobis, ibiq; mansit. Pons ergo eopse in loco. Strabo lib. iv. Μετὰ δὲ τῆς Μεδιομαρτίας καὶ Τελβόχης παρρηϊῆσι τὸ Πῖνον Τεταγῆσι (puto Τεταγῆσι) καὶ ἄς ἀεποῖν) τὸ ζεύγμα ὑπὸ τῆς Ρωμαίων νυνὶ τῆς στρατηγῆτων τὸ Γερμανικὸν ὠόλεμον.
 229. ET FOMENTA.] Nempe vulneribus. Solent enim hoc Imperatores conciliandis militibus. fecitq; Traianus. Vide Suidam, in Δαμπάδιον, & me in Plinij Panegyricum.

A *imperatoribus, ubi femina manipulos interuisat, signa adeat, largitionem tentet. tamquam parum ambitiosè filium ducis gregali habitu circumferat, Casaremque Caligulam appellari velit. Potiorem iam apud exercitus Agrippinam, quam legatos, quam duces: compressam à muliere seditionem, cui nomen principis obsistere non quiverit. Accendebat hæc onerabatque Seianus, peritiâ morum Tiberij, odia in longum iaciens, quæ reconderet, auctaque promeret. At Germanicus legionum, quas nauibus vexerat, secundam & quartamdecimam itinere terrestri P. Vitellio ducendas tradit, quo leuior classis vadoso mari innaret, vel ²³⁰ reciproco fideret. Vitellius primum iter sicca humo, aut modicè adlabente æstu, quietum habuit. mox impulsu aquilonis, simul ²³¹ fidere æquinoctij, quo maximè tumescit Oceanus, rapi agique agmen: & opplebantur terræ. ²³² eadem freto, litori, campis facies: neque discerni poterant incerta ab solidis, breuia à profundis. Sternuntur fluctibus, hauriuntur gurgitibus: iumenta, sarcinæ, corpora exanima, interfluunt, occurfant: permiscentur inter se manipuli, modò pectore, modò ore tenus extantes, aliquando subtracto solo dissecti aut obruti. non vox, & mutui hortatus iuuant, aduersante vndâ. nihil strenuus ab ignauo, ²³³ sapiens à prudenti, consilia à casu differre: cuncta pari violentiâ inuoluebantur. Tandem Vitellius in editiora enisus, eodem agmen subduxit. Pernoctauere sine vtensilibus, sine igni; magna pars nudo aut mulcato corpore, haut minùs miserabiles, quam quos hostis circumfidet. quippe illis etiam honestæ mortis vsus: his inglorium exitium. lux reddidit terram: ²³⁴ penetratumque ad agmen Visurgim, quo Cæsar classe contenderat. Impositæ deinde legiones, vagante famâ submersas: nec fides salutis, antequam Casarem exercitumque reducem videre. Iam Stertinius ad accipiendum in deditioem Segimerum fratrem Segestis præmissus, ²³⁵ ipsum & filium eius in ciuitatem Vbiorum perduxerat. data vtrique venia, facillè Segimero, cunctatiùs filio: quia Quinctilij Vari corpus inluisse dicebatur. Ceterum ad supplenda exercitus damna certauere Galliarum, Hispaniarum, Italiae: quod cuique promptum, arma, equos, aurum offerentes. quorum laudato studio Germanicus, armis modò & equis ad bellum sumtis, propriâ pecuniâ militem iuuat. Vtque cladis memoriam etiam comitate leniret, circumire faucios; facta singulorum extollere; vulnera intuens, alium spe, alium gloriâ, cunctos alloquio & curâ, sibi que & prælio firmabat. Decreta eo anno triumphalia insignia A. Cæcinæ, L. Apronio, C. Silio, ob res cum Germanico gestas. Nomen patris patriæ Tiberius à populo sæpiùs ingestum, repudiavit: neque in acta sua iurari, quamquam censente senatu, permisit: cuncta mortalium incerta, quantoque plus adeptus foret, tanto se magis in lubrico dictans.*

Cap. 70.
Periclitata
legiones qua
litore redu-
cta:

Effusione in
plana Ocea-
ni.

Sed emerse-
runt ad alta

Cap. 71.
Segimerus in
deditioem
acceptus.
cum filio:

Cap. 72.
Tiberij si-
mulata mo-
destia.

Non

230. RECIPROCO SIDERET.] *Est hoc in eo litore Chaucorum & Frisorum: ut mare longissimè à terris recedat, & in sicco naues destituat. Ipsi nauigauimus, atque experti sumus.*

231. SIDERE ÆQUINOCTII.] *Idem Cæsar sensit, scripsitque, nauigatione Britannicâ, in Commentarijs suis. Et vide Posidonij non abhorrentem ab vsu hodierno disputationem super totâ re, apud Strabonem, libro tertio extremo. quem tamen ipse haud iussè refellit.*

232. EADEM FRETO, LITORI.] *Ex his pluribusque locis clarum, non fuisse loco litoris olim arenarias illas moles verius quam montes, quæ Oceanum hodie arcent: succreuitque maiorum æuo illa arenarum vis, satione caricis, non sine monitore deo.*

233. SAPIENS A PRVDENTI.] *Clarum est scribi debere, sapiens ab imprudenti.*

234. PENETRATVMQVE AD AMNEM VISVRGIM.] *Ego verò hic obhereo. Suprà scriptum: Reducto ad Amisiam exercitu, legiones vt aduexerat, reportat. Si ad Amisiam Germanicus classem conscendit, Rhenum & Galliam petiturus: quo casu nunc*

ad Visurgim? Tempestate, inquires. Benè. sed quomodo Vitellius, qui & ipse paullo antè ad Amisiam, & (ne tempestatem iterum suspicèrè) terrâ iit, nunc quoque ad Visurgim? Hæc, si probè narrantur, Germaniam profectò petiere: non Galliam repetiere: aut fallunt me locorum omnes situs.

ADD. *Merito hic hæsimus: at nunc me (animo herclè meo) expediui. Nam scribendum, ad amnem Vidrum. quem Ptolomæus in hoc tractu nouit, & ille ipse est quem Vechtam hodie vocant, & ad Gelmdam in sinum Australem, mox Oceanum, insluit. Sanè Taciti narratio euincit, pensitata. Ecce ad Amisiam dimisit Vitellium, ipse naues conscendit: uterque progressus, ille terrâ, hic mari: & ubi conuenire ad amnem, nisi hic potuere? Enimuerò & portus ibi à Ptolomæo locatur, ναγαρμανίς λιμὴν, Manarmanis; neque abhorret Stauriam esse.*

235. IPSVM ET FILIVM EIVS.] *Segimeri filium Sesithacum nomine. Strabo lib. VII. ΕΤΙ ΔΕ ΣΕΘΙΘΑΚΟΣ ΑΙΓΥΠΤΟΥ ΥΙΟΣ ΤΩ ΧΡΗΣΙΜΩΝ ΗΥΕΜΕΝΟΣ. Sed corrige in Strabone, Σιγίμηρος. Nam taciti scriptura ad etymon apta eius lingue.*

236. CAS-

Qui tamen
legem maie-
statis redu-
cit

Numquam
pro: atam
probit.

Cap. 73.
Correcta ca-
etiam ad
minima cri-
mina:
Imò ridicu-
la.

Cap. 74.

Non tamen ideò faciebat fidem ciuili animi. nam legem maiestatis reduxerat, cui no-
men apud veteres idem, sed alia in iudicium veniebant, si quis prodicione exercitum,
aut plebem seditionibus, denique malè gestâ Rep. maiestatem populi Romani minuif-
set. facta arguebantur, dicta impunè erant. Primus Augustus cognitionem de famo-
sis libellis, specie legis eius tractauit, commotus ²³⁶ Cassij Seueri libidine, quâ viros fe-
minalque inlustres procacibus scriptis diffamauerat. mox Tiberius, consultante Pom-
peio Macro prætor, an iudicia maiestatis redderentur, exercendas leges esse respondit.
Hunc quoque asperauere ²³⁷ carmina, incertis auctoribus vulgata in scuitiam super-
biamque eius, & discordem cum matre animum. Haut pigebit referre, in Falanio &
Rubrio, modicis equitibus Romanis, prætentata crimina: vt quibus initijs, quantâ Ti-
berij arte, ²³⁸ grauissimum exitium irreperit, ²³⁹ dein repressum sit, postremò arserit,
cunctaque corripuerit, noscatur. Falanio obijciebat accusator, quòd inter cultores Au-
gusti, qui ²⁴⁰ per omnes domos in modum collegiorum habebantur, Cassium quem-
dam minum corpore infamem adsciuisset: quodque venditis hortis, ²⁴¹ statuam Au-
gusti simul mancipasset. Rubrio crimini dabatur, ²⁴² violatum periurio nomen Augu-
sti. *Quæ vbi Tiberio notuere, ²⁴³ scripsit consulibus, Non ideò decretum patri suo calum,
vt in perniciem ciuium is honor verteretur. Cassium histrionem solitum inter alios eiusdem artis
interesse ²⁴⁴ ludis, quos mater sua in memoriam Augusti sacrasset. Nec contra religiones fieri, quòd
effigies eius, vt alia numinum simulacra, venditionibus hortorum & domuum accedant. Iusiu-
randum perinde æstimandum, quàm si Iouem fefellisset. ²⁴⁵ deorum iniurias dijs cure. Nec*
multò

236. CASSII SEVERI LIBIDINE.] Scribam in-
frà, ad librum IIII.

237. CARMINA, INCERTIS AVCTO-
RIBVS.] Intellegit ea ipsa carmina que exstant Sue-
tonio, cap. LIX.

238. GRAVISSIMUM EXITIUM.] Seneca de
Benef. Sub Tiberio fuit accusandi frequens ac
pænè publica rabies, quæ omni ciuili bello gra-
uius remp. afflixit.

239. DEIN REPRESSVM SIT.] Quando? sub
Vespasiano & Tito, opinor. nam eousq. calumnijs ex le-
ge istâ locus: illi minuerunt, aut sustulerunt. Iterumq.
arsit, inquit, & cuncta corripuit, haud dubiè sub Do-
mitiano, qui telo eo passim vsus ad sciendum.

240. PER OMNES DOMOS.] Hoc est quod Ouidius
de pietate suâ gloriatur,

Nec pietas ignota mea est. videt hospita tellus
In nostrâ sacrum Cæsaris esse domo.

Non tamen vt singulæ domus collegia sua habuerint
(id non videtur, neque is sensus his verbis) sed quòd
circuibant domesticatim collegæ, & sacrum alibi atque
alibi faciebant. Sparsi igitur per omnes domos, sed sta-
tis temporibus conueniebant.

241. STATVAM AVGVSTI SIMVL MANCI-
PASSET.] Rideamus. & eò magis, quòd Iuriscon-
sultis etiam discrimen aliquod repertum hac in re. qui
tradunt, * Non videri contra maiestatem fieri ob
imagines Cæsaris nondum consecratas, venditas.
Ergo consecratas vendi. commissum fuit. Iure exagi-
tat purpuratos illos stipites Tertullianus: Publicos
æque deos fœdatis, quos in hastario vectigales ha-
betis. Si capitolium, si olitorium forum petitur,
sub eadem voce præconis, sub eadem hastâ, sub
eadem annotatione Quæstoris diuinitas addicta
conducitur.

242. VIOLATVM PERIVRIO.] Vulgatum, vt san-
ctissimum iuramentum esset per nomen & numen Au-
gusti. Horatius id accidisse testatur eo etiam viuo:
Præfenti tibi maturos largimur honores,

Iurandasque tuum per nomen ponimus aras.
Sapiens ille Claudius, iusiurandum, neque sanctius
sibi neque crebrius instituit, quàm per Augustum:
ait Sueton. cap. II. Tertullianus: Maiore formidine
& callidior timiditate Cæsarem obseruatis, quàm
ipsum de Olympo Iouem: citius denique apud
vos per omnes deos, quàm per vnum genium Cæ-
saris peieratur. Minutius Felix: Et est eis tutius per
Iouis Genium peierare, quàm regis. Nec mentiun-
tur nostri scriptores, ex ijs que legibus firmata video
De iureiurando, l. XIII. sub finem. * Lucanus in-
ter vltiones sanguinis ciuili hanc posuit, vt mihi vi-
detur, facundè:

cladis tamen huius habemus
Vindictam, quantam terris dare numina fas est.
Bella pares superis facient ciuilia diuos.
Fulminibus Maneis radiisque ornabit & astris,
Inque deum templis iurabit Roma per vmbas.
Formula autem iurandi erant, per Genium, per Fortu-
nam, per Salutem Principis.

243. SCRIPSIT CONSVLIBVS.] Errat igitur Dio
sine libri LVII. qui ait Tiberium voluisse damnari eum
qui statuam cum hortis vendidisset: sed obstuisse pudor-
em. quia primus à consule sententiam rogatus esset.
Nam Tiberius, vt vides, non interfuit.

244. LVDIS, QVOS MATER] Credo eos esse,
qui Palatini postea à loco dicti, alij ab Augustalibus.
Videnturq. non equestres aut currules fuisse, vt illi,
sed scenici. Dio LVI. Χωρίς δὲ τῶν καὶ ἡ Διόνα
ἰδὲν δὴ τῶν πάντων ἀπὸ ἐπὶ τοῖς νύκτας ἐν τῷ
παλατίῳ ἐποίησεν. ἢ καὶ δευτέρα αἰὶ ὡς ἀπὸ τῶν αἰῶ-
νων ἀποκατόρων τελείη. Præter hæc etiam Liuia pro-
prios quosdam ludos Augusto per triduum in Pa-
latio fecit. qui ad hoc æuum celebrantur ab ijs qui
rerum potiuntur. Suetonius Caligulâ: Cumque pla-
cuisset Palatinis ludis spectaculo egressum meri-
die aggredi.

245. DEORVM INIVRIAS.] Expressit
eam sententiam & Iurisconsultus l. II. De reb. cred.
Iurifui-

* L. Non
contrahit.
D. ad L. Iu-
liam Mai. &
I. Qui sta-
tuas.

A multò post Granium Marcellum, ²⁴⁶ prætorum Bithyniæ, Quæstor ipsius Cæpio Crispinus maiestatis postulavit, subscribente ²⁴⁷ Romano Hispano, qui formam vitæ iniit, quam postea celebrem miseræ temporum, & audaciæ hominum fecerunt. nam egens, ignotus, iniquis, dum occultis libellis sævitæ principis adreperit, mox clarissimo cuique periculum facescit, potentiam apud unum, odium apud omnes adeptus, dedit exemplum, quod secuti ²⁴⁸ ex pauperibus divites, ex contentis metuendi, perniciem alijs ac postremum sibi inuenere. Sed Marcellum insimulabat, finistros de Tiberio sermones habuisse. inevitabile crimen, cum ex moribus principis fœdissima quæque diligeret accusator, obiectaretque reo. nam quia vera erant, etiam dicta credebantur. Addidit Hispano, statuam Marcelli altiùs quàm Cæsarum sitam: & aliâ in statuâ, ²⁴⁹ amputato capite Augusti, effigiem Tiberij inditam. ad quod exarsit adeò, vt ruptâ taciturnitate proclamaret, *se quoque in eâ causâ laturum sententiam palam & iuratum*, ²⁵⁰ quò ceteris eadem necessitas fieret. Manebant etiam tum vestigia morientis libertatis. Igitur Cn. **B** Piso, *Quo, inquit, loco censebis Cæsar? si primus, habebò quod sequar: si post omnes, vereor ne imprudens dissentiam.* permotus his, quantoque incautiùs efferbuerat, pœnitentia patiens, tulit ²⁵¹ absolvi reum criminibus maiestatis: de pecunijs repetundis, ²⁵² ad reciperatores itum est. Nec patrum cognitionibus satiatus, iudicijs adsidebat in cornu tribunalis, ne prætorum curuli depelleret: multaque eo coram, aduersus ambitum & ²⁵³ potentium preces constituta. sed dum veritati consulitur, libertas corrumpebatur. Inter quæ ²⁵⁴ Pius Aurelius senator, questus mole publicæ viæ, ductuque aquarum, labefactas ædis suas, auxilium patrum inuocabat. resistentibus ærarij prætoribus, subuenit Cæsar, pretiumque ædium Aurelio tribuit, erogandæ per honesta pecuniæ cupiens, quam virtutem diu retinuit, cum ceteras exueret. Propertio Celeri prætorio, veniam ordinis ob paupertatem petenti, decies festertium largitus est, satis comperto, paternas ei angustias esse. ²⁵⁵ tentantis eadem alios, probare causam senatui iussit: cupidine seueritatis, in his etiam quæ ritè faceret, acerbus. Vnde ceteri silentium & paupertatem confessioni & beneficio præposuere. Eodem anno continuis imbribus auctus Tibe-

Calumniatores sub tyrannis magni.

Ab his Marcellus accusatur, ut malidicus in Cæsarem.

Qui iram voce etiam vulgavit.

Pisone acusè & libere carpente.

Tiberij in iudicijs seueritas, non sanctissima.

Liberalitas eius in aliquot senatoribus.

Iurisiurandi contempta religio fati deum ultorem habet.

246. PRÆTOREM BITHYNIAE.] *De scripturâ ambigit sidus exoriens suæ Gallie Ios: Mercurus. nec de nihilo. Prætorum Bithyniæ ait: nonne debuisse Proconsulem? Ex re quidem & ex vero. Nam Bithynia, diuisione Augusti inter eas prouincias quæ Senatui & populo relicta: id est, proconsulares. Dio, & Strabo. Quid dicam? Vulgatam haud tuear, nisi si quid post Augustum in eâ re mutatum, quod obserues haud semel.*

247. ROMANO HISPONE] *Cuius declamationum Electa in Seneca controuersijs non uno loco.*

D 248. EX PAUPERIBVS DIVITES.] *Videri possit à Demosthene, Philip. IV. Καὶ τὸ τέτατον μὲν ἐν πτωχῶν ἐνοίται καὶ πλεῖστοι γερῶναι, καὶ ἀδύνατον ἐνδοξοὶ καὶ γνῶμενοι: Nam horum quidam ex pauperibus statim diuites facti, & ex ignobilibus sgloriosi ac nobiles.*

249. AMPUTATO CAPITE.] *Quod nunc crimini datur, id receptum fuisse suo æuo Plinius indicat: Surdo, inquit, figurarum discrimine capita permutantur. Et Caligula, simulachra numinum è totâ Græciâ conquisiuit, quibus capite dempto suum imponeretur. Suetonius. Cur tamen Tiberius ita hic exarsit? causa aliqua est. Nam solebant Tyrannos eâ ignominia afficere: videbaturque occultè quasi talem Marcellus dammassè Augustum. Hieronymus in prophetam Abacuc. cap. III. Cum Tyrannus detruncatur, imagines quoque eius deponuntur & statuæ, & vultu*

tantummodò commutato ablatoque capite, eius facies qui vicerit superponitur.

250. QVO CETERIS.] *Vix opinor hæc inter verba Tiberij fuisse. Nimis hoc superbum, aut seuum: sed interpretatione sua, & verâ, addit noster. Et sequentia Pisonis argutiùs ad priora referuntur.*

251. ABSOLVI REVM.] *Absoluitur? atqui damnatum cum Suetonius ait: Statuæ quidam Augusti caput dempserat, vt alterius imponeret. acta res est in Senatu, & quia ambigebatur, per tormenta quaesita est. Damnato reo, paulatim genus calumniæ eò processit, &c. Ego non concilio: nisi si repetundarum damnatus fuit, non maiestatis. quod tamen omnino Suetonius voluisse videtur.*

252. AD RECIPERATORES ITVM.] *Ergo damnatus repetundarum fuit, & tum Iudices dati ad æstimandum. Vide sodes, quæ scribo in XIV. Annal. super criminis huius pœna.*

253. POTENTIVM PRECES.] *In iudicijs. solent enim aduocatos aut Deprecatores adducere potentissimos ciuitatis. Ex Cicerone & Asconio notum: reprehenditque Tiberius, quia iustitiam corrumpebat. At ipse, adiungit noster, libertatem. nam quomodo? quia scilicet in iudicijs assiduus, ea velut regebat ac temperabat, & sententiæ obnoxie illi erant.*

254. PIVS AVRELIVS.] *Fortasse hic inter maiores optimi principis Antonini: etsi nulla mentio Capitolino.*

255. TENTANTIS EADEM.] *Adi Senecam de Beneficijs lib II. cap. VII.*

D

256. ACHA-

Tiberis inundat, cum insigni urbis detrimento.

Drusus gladiatoris, sed cruento munere.

Histrionum causa, tumuluous & caedes.

Decreta patrum ad coercendum.

Tiberis, plana urbis stagnauerat : relabentem secuta est ædificiorum & hominum strages. Igitur censuit Asinius Gallus, vt libri Sibyllini adirentur. reuult Tiberius, perinde diuina humanaque obtegens : sed remedium coercendi fluminis Ateio Capitoni, & L. Arruntio mandatum. ²⁵⁶ Achaiam ac Macedoniam onera deprecantis, ²⁵⁷ leuari in præfens proconsulari imperio, ²⁵⁸ tradique Cæsari placuit. Edendis gladiatoribus, quos Germanici fratris, ac suo nomine obtulerat, Drusus præfedit, quamquam vili sanguine nimis gaudens: ²⁵⁹ quod vulgus formidolosum, & pater arguisse dicebatur. cur abstinerit spectaculo ipse, variè trahebant; alij tædio cœtus, quidam tristitiâ ingenij, & metu comparationis, quia Augustus comiter interfuisset. Non crediderim ad ostentandam sæuitiam, mouendasque populi offensiones, concessam filio materiem: quamquam id quoque dictum est. At theatri licentia proximo priore anno cœpta, grauius tum erupit, occisis non modò è plebe, sed ²⁶⁰ militibus & centurione, vulnerato tribuno prætorie cohortis, dum probra in magistratus & dissensionem vulgi prohibent. Actum de eâ seditione apud patres, dicebanturque sententiæ, vt prætoribus ius virgarum in histriones esset. intercessit Haterius Agrippa tribunus plebei, increpitusque est Afinijs Galli oratione, silente Tiberio, qui ea simulacra libertatis senatui præbebat. valuit tamen intercessio, ²⁶¹ quia diuus Augustus immunes verberum histriones quondam responderat, neque fas Tiberio infringere dicta eius. ²⁶² De modo lucaris, & aduersus lasciuiam fautorum, multa decernuntur; ex quibus maximè insignia: ²⁶³ Ne domos

Panto-

256. ACHAIAM AC MACEDONIAM.]

Achaiam quod ait, capies Græciam totam. nec enim aliter tunc appellabant Romani. Scriptor quispiam apud Suidam: Μόμιος τὴν Κόρινθον εἶπεν αὐτοβοεῖ, ἀρωγύεσαν πάντας, καὶ τὸτο, τὴν Ἑλληνικῆν. Οὐδὲν δοκεῖσι καὶ τὴν Ἀχαιῶν ὀνομαζέειν τὴν Ἑλλάδα Ρωμαῖοι, ἐς τὸ χειρῶν δὲ θεοῦ ὁ θεός ἦν τότε τὴν Ἑλλάδος τὴν ὅλην μεταβαλόντες τὴν χώραν ἐπιουμίαν. Mommius Corinthum statim & primo impetu cepit, tunc principem totius Græciæ. Ex quo Romani & nunc videntur Achaiam nominare, totam Græciam: à gente deuictâ, quæ tunc Græciæ præerat, vniuersam appellationem fumentes. Pausanias libro VII. Porro redactâ vniuersâ Græciâ in prouinciæ formam, mittitur ad eam obtinendam ex urbe Prætor, quem Achaiæ non Græciæ appellant, quod scilicet Græci subacti sunt, obtinentibus principatum Achæis.

* Lib. IV.

257. LEVARI PROCONSULARI IMPERIO]

Durius ergo Proconsulare imperium Præsidiali: nec causam satis scio. Inquiro, & dico aliquid in EXCVRS. littera M. vide.

* Lib. XIII.

258. TRADIQUE CÆSARI.]

Quod etiam factum. ideòque Strabo, qui vixit medio Tiberij principatu, libro extremo, Achaiam & Macedoniam Cæsarianis Prouincijs accensuit: aliter quàm Dio; qui populi. Sed mutauit iterum Claudius, qui populo restituit. Habes in Suetonij cap. XXV. & Dionis LX.

259. QVOD VVLGVS.]

Confirmo scrib. quod in vulgus. Ita prisca scriptores, & ipse Tacitus: Multaque in vulgus grata vsurpauit, incedere sine milite, pedibus intectis, & pari cum Græcis amictu.

260. MILITIBVS ET CENTVRIONE.]

Refer ad cohortem, quæ ad sidere ludis solita: itemq; nota cruentas istas seditiones, & quid nisi pugnas? vt non iniuriâ Valerius Theatra dixerit Urbana castra: quoniam hæc quoque, inquit, sæpenumerò voluptatem & religionem ciuili sanguine, scenicorum

portentorum gratiâ macularunt. lib. II. cap. IIII.

261. QVIA DIVS AVGVSTVS.]

*Augustus ad frangendos rigidos illos animos, non dubiè rei ludicræ fautor. Ideò Coercitionem in histriones magistratibus, omni loco & tempore, lege veterè permiffam, ademit: præterquam ludos & scenam. ait Suet. cap. XLV. Vbi emendo, ludis & scenâ. verissima optimaq; sententia. Mos vetus puniri histriones ab Ædilibus, Prætoribus, Consulibus, quouis tempore & quouis loco permittebat: artauit Augustus, & non nisi per tempus ludorum permiffit, & in loco ipso ubi peccarant, id est, in scenâ. Ademit etiam ius virgarum. Quod tamen redditum esse magistratibus videtur lege Iuliâ de vi publicâ: non quidem nominatim, sed prudentum interpretatione. Vide Paullum lib. V. Sentent. tit. XXVI. Quæ tamen coercitio relicta ab Augusto? Exsilium, & carcer. Ideò * infra in Tiberij principatu legis, Pulsi tum histriones Italiâ: & * alibi, in vincla ductos fautores histrionum. idem ergo iuris in histriones ipsos.*

C

262. DE MODO LVCARIS.]

Lucar, merces histrionum. à lucis, qui multi circa urbem, quorum redditus destinati ad ludos. Plutarchus in causis, & Festus: ibiq; magni patris magna proles. Pluscula adde ex EXCVRS. in N.

263. NE DOMOS PANTOMIMORVM.]

Magnum studium, vt video, Romanorum in has nugas hominum, imò furor. Vestibula eorum, quasi principum, frequentabantur: adhaerebant egressibus, non vulgus modo, sed Eques Senatusq;. Plinius l. XXIX. Nullius histrionis equorumve trigarij comitator egressus in publico erat: cum Crinas Massaliensis, &c. Seneca Epistolâ XLVII. Ostendam nobilissimos iuuenes mancipia Pantomimorum. Idem sine libri I. Quæst. natural. Stat per successores Pyladis & Bathylli domus, harum artium multi discipulifunt multiq; Doctores. priuatim vrbe totâ sonat pulpitem: in hoc viri, in hoc feminae tripudiant. mares inter se vxoresque contendunt, yter det latus illis. Dare latus, explico, vter latero sit.

D

- A** Pantomimorum Senator introiret: ne egredientis in publicum, equites Romani cingerent: ²⁶⁴ aut alibi quàm in theatro spectarentur. & spectantium immodestiam ²⁶⁵ ex silio mulctandi potestas pratoribus fieret. ²⁶⁶ Templum vt in coloniâ Tarraconensi strueretur Augusto, petentibus Hispanis permissum; datumque in omnes prouincias exemplum. ²⁶⁷ Centesimam rerum venalium post bella ciuilia institutam deprecante populo, edixit Tiberius ²⁶⁸ militare ærarium eo subsidio niti. simul ²⁶⁹ imparem oneri Remp. nisi vicesimo militiæ anno veterani dimitterentur. ita proximæ seditionis malè consulta, quibus sexdecim stipendiorum finem expresserant, abolita in posterum. ²⁷⁰ Actum deinde in Senatu ab Aruntio & Atcio, an ob moderandas Tiberis exundationes verterentur flumina & lacus, per quos augetur. Auditæque municipiorum & coloniarum legationes, orantibus Florentinis, ne Clanis solito aluco demotus in amnem Arnun transferretur, idque ipsis perniciem adferret. Congruentia his Interamnates disseruere, pessum ituros fecundissimos Italiæ campos, si amnis Nar (id enim parabatur) in riuos diductus, super stagnauisset. Nec Reatini silebant, Velinum lacum, quâ in Narem effunditur, obstrui recusantes. quippe in adiacentia erupturum. optimè rebus mortalium consuluisse naturam, quæ sua ora fluminibus, suos cursus, vtque originem ita fines dederit. Spectandas etiam religiones sociorum, qui ²⁷¹ sacra, & lucos, & aras patrijs annibus dicauerint. quin ipsum Tiberim nolle prorsus accolis fluuijs orbatum, minore gloriâ fluere. Seu preces coloniarum, seu difficultas operum, siue superstio valuit, ²⁷² vt in sententiam Pisonis concederetur, qui nil mutandum censuerat. Prorogatur Poppæo Sabino prouincia

Cap. 78.
Templum
Augusto in
Hispaniâ.
Centesima
rerum vena-
lium.

Cap. 79.
Renocata,
quæ seditionis
muites ex-
presserant:
Agrotum,
qui Tiberis
coereri
posset.

Cap. 80.
prouincia

fit illis: vt hic Tacitus; Ne egredientes, Equites Rom. cingerent: vt Martialis,

Eutyclus ille tuum, Castrice, dulce latus.

Hanc insaniam quàm benè notat damnatq, Tertulianus! Etenim ipsi actores (ait, libello De spectaculis) & administratores spectaculorum, quadrigarios, scenicos, xyfticos, arenarios illos amentissimos, quibus viris animas, feminis aut illis etiam corpora sua substernunt, propter quos in ea committunt quæ reprehendunt, quàm magnifici deponunt & diminuunt ignominiam & capitis minutione. quem libens adduxi, vt etiam correctione elegantem sensum: quibus viri animas, feminæ autem illis etiam corpora sua substernunt. idq, verissimum. Vir magnus qui conatus est ante me, non attigit.

264. AVT ALIBI.] Puto, ne domi, ne in hortis.

265. EXSILIO MULCTANDI.] Etiam vinculis. Infra, lib. XIII. Inter Vibullium prætorem & Tribunum Antistium ortum certamen, quod immodestos fautores histrionum à Præatore in vincula ductos omitti iussisset. comprobare patres, incusata Antistij licentiâ. Ex hoc decreto patrum nata lex, quæ Pandectis insita, De pænis, l. XXVIII. Solent quidam qui vulgò se iuuenes appellant, in quibusdam ciuitatibus, turbulentibus se adclaminationibus popularium (ita vocat locum ipsum, vbi spectabat populi plebs) accommodare. qui si amplius nihil admisserint, fustibus cæsi dimittuntur, aut etiam spectaculis eis interdicitur, quod si correcti in eisdem deprehenduntur, ex silio puniendi sunt. Ait ecce disertè, Ex silio; vt hic, noster.

266. TEMPLVM VT IN COLONIA TARRACONENSI.] Mansit id templum ad eum Hadriani. In eius vitâ, Tarracone hiemauit, vbi sumptu suo ædem Augusti restituit. Item in Seueri vitâ: Somniavit sibi dici, vt templum Tarraconense Augusti, quod iam habebatur, restitueret. Antea iam

viuus aram illuc habuerat: de quâ, & palmâ ibi enatâ, iocus eius in Fabio. Quod sequitur, Datumque in omnes prouincias exemplum, caue acceperis, quasi litterarum exemplaria diffusa & transcripta ad omnes prouincias, cum Vertratio: sed hoc ait, exemplo Tarraconensium monitos alios, vt peterent impetrarentq, idem.

267. CENTESIMAM.] Dico libro II.

268. MILITARE ÆRARIVM.] Cuius inuentor Augustus. Suetonius, cap. XLIX. Vtque perpetuò ac sine difficultate sumptus ad tuendos milites profequendosque suppeteret, ærarium militare cum vectigalibus nouis instituit. Id factum anno DCCLIX ex Dionis L V. Zonaras Agrippæ Postumi damnati bona in ærarium militare relata ait. Proprijq, huic ærario Præfecti. Tacitus lib. V. de P. Vitellio: claustra ærarij cui Præfectus erat, & militare pecuniarum rebus nouis obtulisse. Lapis in Samnio,

L. NERATIO. C. F.

VOL. PROCVLO

PRÆE. ÆRARI. MILITARIS.

269. IMPAREM ONERI REMP.] Quo enim citius dimittebantur (expresserant autem vt decimo sexto anno) eo plura & statim representanda præmia. Ideo id indultum, renocatum.

270. ACTVM IN SENATV.] Tacitus hic & supra duobus modo commissam eam curam scripsit. at Dio auctor quinque viros à Tiberio constitutos, qui Tiberis inundationes arcerent verterentq. Vide eius verba, lib. LVII. actis anni DCCLXVIII. Cur opus fuerit nouâ electione nescio: quia præfecerat pridem Augustus. Sueton. cap. XXXVII. In monumentis frequenter, CVRATOR. RIPARVM. ET. ALVEI. TIBERIS.

271. SACRA, ET LUCOS.] Nam fluuij prisca inter deos: & res notior, quàm vt exemplis firmetur.

272. VT IN SENTENTIAM PISONIS.] Ita omissa nunc res. Nerva tamen postea, siue Traianus

Tiberius
Præsides raro
mutare solitus.

Cap. 81.
Comitiarum
confusa tunc
ratio.

uincia Mœsia, additis Achaiâ & Macedoniâ. Id quoque morum Tiberij fuit, conti-
nuare imperia, ac plerosque ad finem vitæ in iisdem exercitijs, ²⁷³ aut iurisdictionibus
habere. Causæ variæ traduntur. alij tædio nouæ curæ, semel placita pro æternis serua-
uisse: quidam inuidiâ, ne plures fruerentur. sunt qui existiment, vt callidum eius inge-
nium, ita anxium iudicium. neque enim eminentis virtutes sectabatur, & rursus vi-
tia oderat. ex optimis, periculum sibi, à pessimis, dedecus publicum metuebat. quâ hæ-
sitatione postremò eò prouectus est, vt mandauerit quibusdam prouincias, quos egredi
vrbe non erat passurus. De comitijs consularibus, quæ tum primùm illo principe, ac
deinceps fuere, vix quidquam firmare ausim. adeò diuersa, non modò apud auctores,
sed in ipsius orationibus reperiuntur. Modò subtractis candidatorum nominibus, ori-
ginem cuiusque & vitam, & stipendia descripsit, vt qui forent intelligeretur. aliquândo,
eâ quoque significatione subtractâ, candidatos hortatus, ne ambitu comitia turbarent,
suam ad id curam pollicitus est. plerumque, eos tantùm apud se professos differuit,
quorum nomina consulibus edidisset: posse & alios profiteri, si gratiæ, aut meritis
confiderent, speciosa verbis, re inania, aut subdola: quantoque maiore libertatis imagi-
ne tegebantur, tanto eruptura ad infensius seruitium.

ad arcendos fatales huius fluij & non sine omine au-
ctus, fossam duxit. De quâ Plinius sensit lib. viii. Epi-
stol. Tiberis alueum excessit, & quamquam fossâ,
quam prouidentissimus Imperator fecit, exhau-
stus, premit valles, innatat campis, quaque pla-

num solum, pro solo cernitur. *Legerim*, quaque
planum, solus pro solo cernitur.

273. AVT IURISDICTIONIBVS.] *Prouincias iner-
mes sic appellat, à præcipuo in ijs Præsidium munere,
quod solâ ferè iurisdictione implebatur.*

